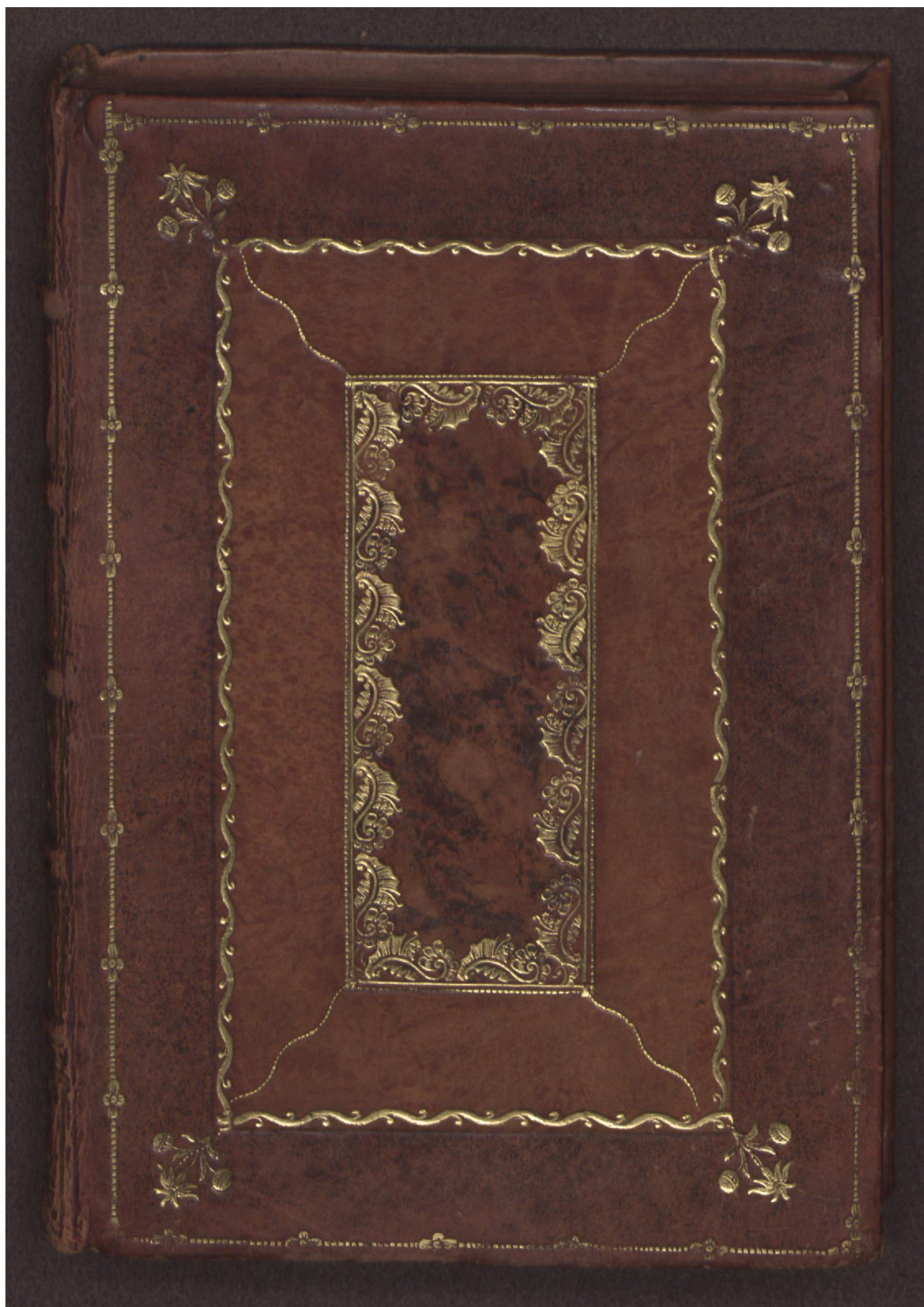
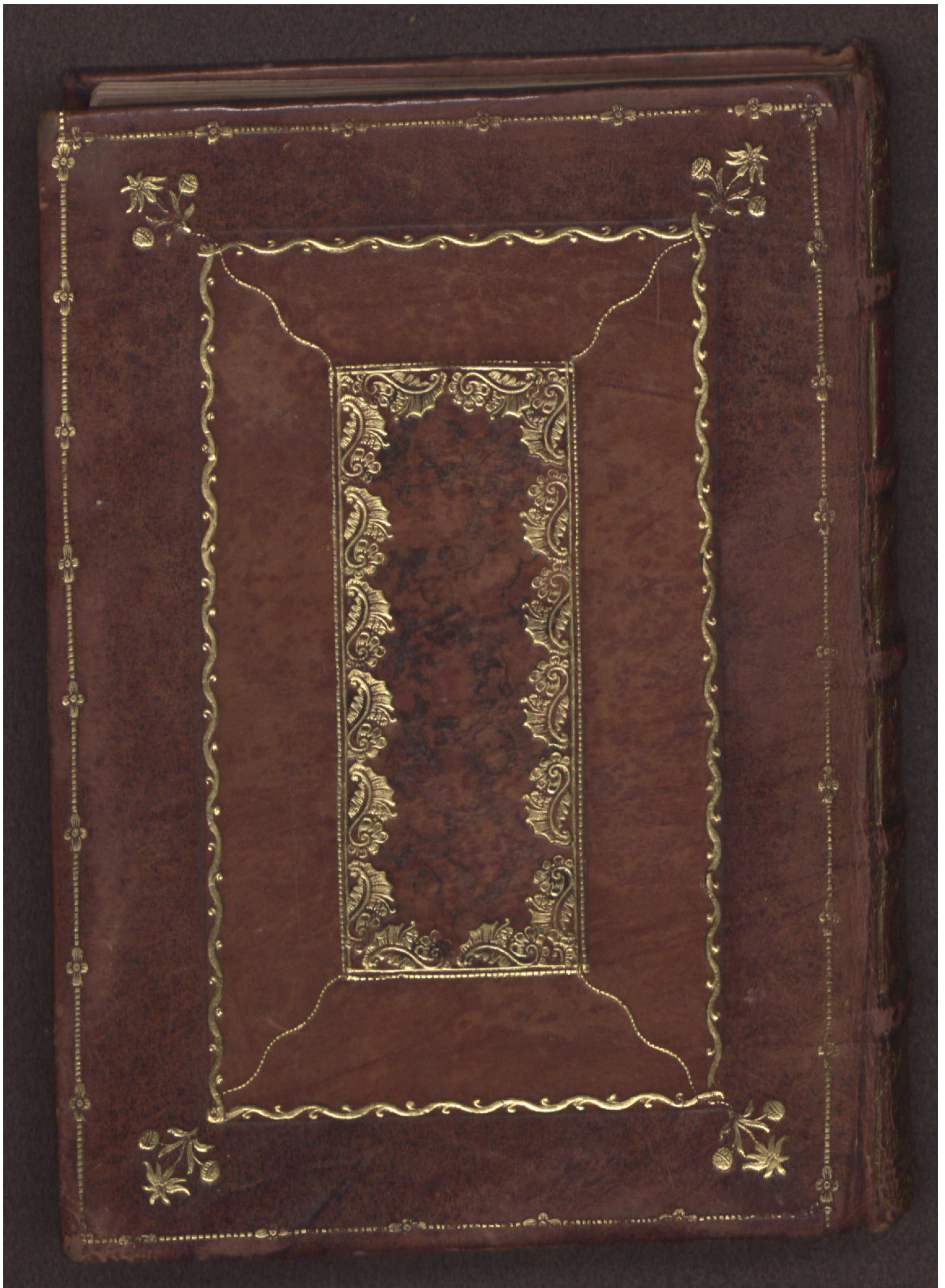

DANNEMARC
BISPERS
GIENSVAR
1533.

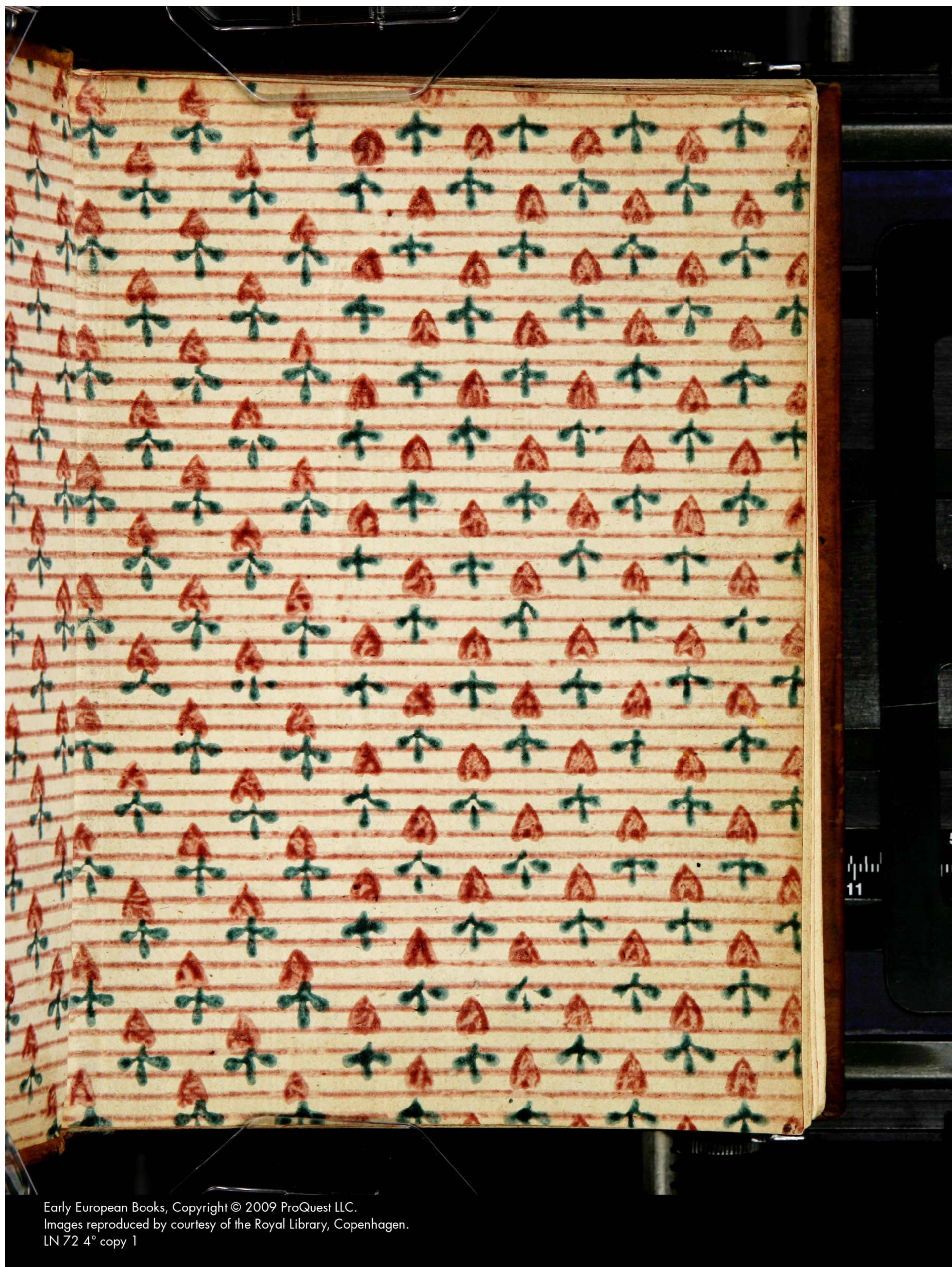

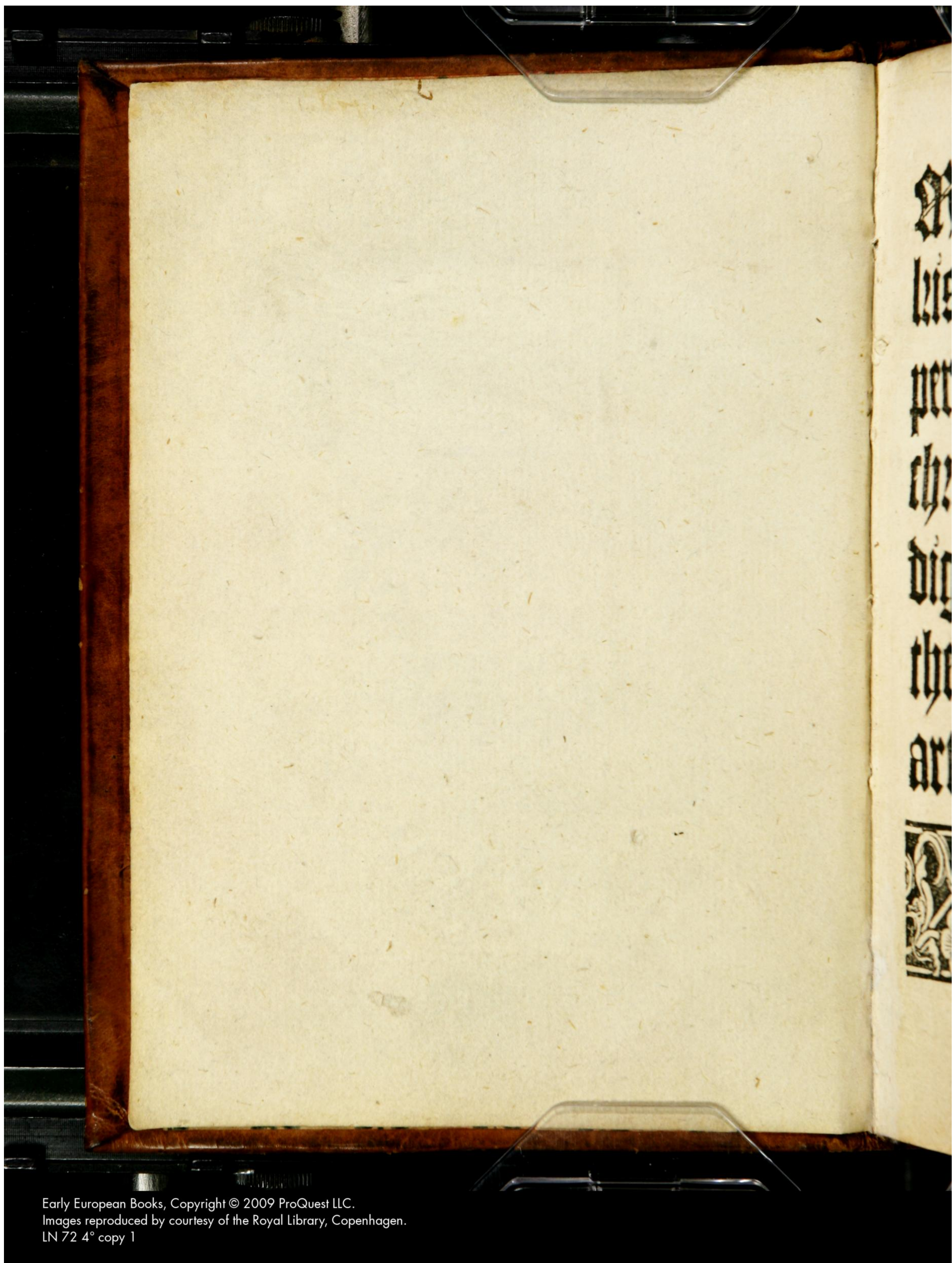

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Komplet

4017

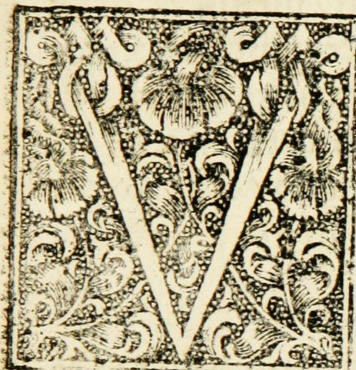

Menige Danmar kis Rigis Biſcop pers och Prelaters chriſtelige oc retſin: dige geenſvar. till the Lutherianſcke artickle.

BIBLIOTHECA REGIA
HAPNIENSIS

Enige Danmarckis rigis Bisper oc prelater. Helse alle christne lesere mz frid/ naade/ kerlighet oc salighett.

ij bede oc formane ether alle christne lesere/ giffue gud hwo i ere eller bliffwe scwlle/ eddil och vneddil/ leeg och lerdt/ fattig och riig/ mand oc qwinde/ vnge oc gamble/ store oc smaa forworde lesendis eller lese horendis vore nest efterkommende geensswar/ till thesse ny predicanters lerdom och predicken/ Hwar mett the forwandle oc forwende then menige christen kircke/ swo møget som i theris macht er vnder ny schick oc hendell. Och wele ther fore gøre manghe wiise hwore all werden haffwer i mange hwnderde aar varit forbliffuidt wdi salighetz lerdom/ och farridt wild vti troo/ gwdz bwd/ sacramentt/ hellighet/ retferdighet/ oc all retsindig gudelighett. Om hwore then hellige kircke haffwer icke haffit biistandt aff then helliand/ som henne schwlde dog vnderwiise vti all sandhett/ oc vare henne biistandig i alle salighetz behoff/ effther Jesu Christi gudelige oc gwddõ

melige løffte.

¶ Suo bede oc formane wij ether (som sagt er) att i lessendis baade theris swar til nogre article aff theris eghen lerdom/ oc wore geen swar/ swo lenge bortkaste oc afflegge all wildighet/ vti sind/ tancker/ agt/ menig oc begering paa thet i aff een wforkrenckt cõscientie motte besindelig høre/ baade theris tilt all och wore geenswar. Oc anseer hwercken vti oss eller them/ enchten sind eller vild/ eller noger anden mēnisckelig brøst och sckrøbelighet/ mē alsomeniste rett oc sckiell.

¶ Thet som nw trettis om i then hellige kircke/ er icke andit end en sand christelig menīg paa then hellige sckrifft/ om nogre stycke lerdom ther nw føris i twiel och trette/ dog att the aff arild tiid warit haffwe wcklaffede och wknwirede blandt alle christne lerefeddre.

¶ Ther aff er alle ketterij (som er en partisck handell) begynte oc wdrobte/ at theris mestere oc paafindere/ icke lode sig nøye met gammell meening / vndersckede oc wnderwissning paa sckrifft/ troo oc lerdom/ och haffwe fordi paa thesse ting giordt sig sielff ett nytt tycka oc mening/ ther til berørde stwnd wnn aff hoff

mod/ stwndum aff girighet/ oc offte aff andre synderlige sager ther them ere til wilde/ kwnne foerde oc frēme nogre ny fwnd oc anslag Enchten sig sielff til velløst oc gode/ eller o ā andre till willie och tienisthe/ ther the kwnna dog framdhelis brwghe/ i nogre anslag som the ellers kwnne allene icke bekomme

¶ Swodantt hemeligtt wild/ haffwer giort manghe tretther blandt christett folck/ oc for blindhett manghe maall twsindhe menniscker Och effther thi att thenne nerwarindhis tretthe/ som er emellom samme predicanther oc then meenighe christen kircka/ er ingelwndhe om synder oc ondsckaff/ ey helder om then hellighe sckrifftt/ men om then hellighe sckrifftis edle oc retsindighe meening/ ingelwndhe om synder som sagt er/ forti wÿ ere syndera paa begge sidher/ baade aff fødtzill och leffnitt.

¶ Och dog att samme predicanther haffwe saara platzeritt och becklaffitt thett meenige klerckerÿ for girighedtz synd/ thett sckall tha findhis i sandhett/ att the spindhe icke meer for blaaer end andhitt folck pleyer at gøra/ Om andre syndher wele wÿ nw inthz tala.

¶ Icke er same trette heller om then helli-
ge scriffit/forti wij haffue scrifften paa beg
ge sider/ey er heller nogen blant the retsin-
dige swo daarsct oc swo forbindtridt/at hã
wil eller agter at forspilde scriffthen/hwar
hwn rettelige brwgis. Men same twedract
oc trette er forti om scriffiens edele oc ret-
sindige mening/huar hwn findis/ther fin
dis then störste rett/effter hwilcken rett nw
sögis i then hellighe kircke. Hwo som ha-
ffwer til then rett stört vnstandt aff scriffit
oc sctiel/aff naade oc forstandt/wiisdom oc
klogscaff/hellighet oc redelihet/oc sögher
hwercten wild eller fordell/rockte eller e-
rx/hãnwm effterfylge wij gerne.

¶ Oc forti at the folck som lade sig trecke/
att the nw söge same rett/oc haffwe i gam
mel tiid sögt/ere atscktilde vti twẽne slag/
tha wele wij nw kortelige swmmere begge
slag/oc i exempel wiiss sette ether them for
öghen/at i mwx besinde oc offwerweye be-
ggis theris vilkaar. Oc nar i haffwe thett
giordt/att i tha met beraad well betencke
hoess hwilcken partt findis kan störst tryg-
het oc mynst farx/nar thet er icke got at hẽ
ge syn salighetz handell/paa then som icke
sögher syn eghen salighett.

¶ Thet første slag lade wij nw ware paa then ene side/ Morthen Lwther met alle sy ne tilhengere/ ther swo møgit deſſ myndre ere betrode paa hanſſ side/ at the ere han= nwm alle besoerne mz stort vild. Same Lu ther haffwer met sig ett stort tal folk aff be gge køn/ leeg och lerdt/ men dog ingen suo gamel at han haffwer seett hwndrede aar/ Hanſſ forfeddre ere. Eunomius. Maniche= us. Jouinianus. Vigilãtius Valdẽſ. Vicle= ffus. Joannes hwſſ/ oc anden swodan adill theris lige gamble fordømde kettere. Hãſſ affødde/ discipelle/ och soerne mend som end nw ere till. Carolostadius. Occolampadi= us. Swinglius. Capiro. Bucerus. Baltha zar Lambertus Pomeranus. Brwnphelti us. Regius oc mange andre lerde mend(wij tale nw inthz om then løse swermere hob) ther dog ere hãnwm swo anhengendis/ att the hwercken gøre eett met hannwm/ eller han met them/ men ere wiitt atsckilde mett troo oc handell swo att theris trette er icke nw om aflad/ faste/ hellidage/ sang leſſnĩg oc andre ceremonier som kwnne brwgis bo de ilde oc vel/ effter som hoeſſ them haffwis en rett eller wrang menĩg/ men hwn er y ti mange oc drabelige støcke lerdom/ ther suo ere mẽnischins welferdt anrørendis/ at the

ris retsindige troo oc mening forwthen/ kan ingen worde salig/ som era om thet høgwer dige sacramentt Jesu Christi legome/ om me ssen oc hennis brwg/ om mēnischins frij wil lia/ om troo oc gode gerninger/ oc anden suo dan drabelig ting.

¶ Oc forthi tala the icke alsomeniste hwer andre e mod men oc swo sckriffwe store oc he la bøger/ swo at thz er them icke nog/ at the ere met then menige christen kircke partiisckа Men ere och swo wordhen partiiscke met sig sielffwe/ aff gwdz retferdighe tilladilse/ ther swo pleyer att forstøre ketterlig handell/ och giffwe syn hellighe kircke fred. Thesse folck haffwe alsomeniste ett hiørne oc en wraa vti nør thet er i Sassʒen och nogre faa land och steder foz grentzer met Sassʒen. Oc fordi att gwd bewarer altiid syne/ tha haffwer han mange maall twsinde mēniscke i samme sta der och land/ som ere then gantsche handhell plat vbewarede. Och ere thesse samme folck Lwters tilhengere/ hwercken bestandig mett lang tiidtz lawheffdt/ ey heller aff noghit er ligt samffwnd/ forti met dygd/ æra/ oc hellig hett vti leffnit oc gerning/ haffwe the plat in thz att gøre.

¶ Desligest ere the allerypperste fennickte-
dregere forløbne oc forsorne clostermend och
prester/ som ere forti falden Luther til han-
de/ at the kwnne vnder hanss righe och rege-
mente fremme en legomlig villie oc begering
oc vti hānwm leffwe vstraffelig/ nar the ha-
ffwe al øffwerighet enchten forstørit eller vrā
gelig vnderwiist/ och forthi lyder theris gant
scke lerdom effter then menige mandz gode ty
cke oc legomlige behaff/ hwor fore the wnder
hellighedtz och euangelij sckyn indføre een ny
christendoms frihet/ ther dog icke andit er end
eet syndeligt sielsswold/ aff hwilckit hwer mā
lader sig sømme thet hāmwm er løstigt/ oc le-
gommet behageligtt.

¶ Thesse folck haffwe nw for snymen giordt
sig een ny myening oc vnderschede paa schriff-
ten/ om Biscopssdøme/ Prestedøme/ tro/ go
de gerninger/ retferdighet/ mēnischens frij vil
lie/ dob/ penitentze/ wyelse/ messe/ Jesu chri-
sti legomme/ och andre sacramentt Om gwdz
helgen/ om sckerssild eller begang for affgāg
ne christen siele om tempel kirker oc closter/ om
rett oc løffte/ om belede / wigde oc consecrere
de kar oc kleder/ oc andre kirkelige smycke/ mz
all then legomlige oc vdwortis gwdelighedt
soz brugz er i thn̄ hellige kirke fra begyndilsē

¶ Theris gantscke lerdom haffwer swodant wilkaar/ at han er aff twēne slag/ forti han er baade ond oc god/ oc besluter baade løgn oc sandhet/ liwss oc mørck/ dygd oc scalckhz Men thett er icke tha theris paafwnd/ nar the haffwe thet onde vdsøgt aff gamble ketterij/ oc thet gode aff hellige och gamble christendoms lærefedre.

¶ Aff thesse twēne haffwe the giortt en ny samlegge/ oc at hwn schwlde i alle maadhe agtis for nytt godtz/ tha haffwe the henne glyndret oc amelerit met storachtige ord/ løgen/ klafferij/ trw oc tratz/ oc andre hadtzsche ord och sckiendtz tala. Men hwatt the gøre mz snedighz/ omslag vndergāg/ swenke och fwnd hoss herrer oc furster/ oc hoss then menige mand/ talis nw inthz om paa thēne tiid/ nar thet haffwer en lengre wndherwiissning behoff.

¶ Met swodan bewiissning prampere the i theris hytter/ raabe seyer oc triumph oc beschelde al verden for ketterij oc blyndhet soz nw er oc warit haffwer/ oc er them icke falden til hande. Met dygd oc ære vti kerlighz godhett/ fred/ sagtmodighet/ welwillighz/ lessalighett/ spagferdighet/ troffasthet/ mi-

schwndhett oc reenhett haffwe the inthz att schaffe. Icke haffwe the heller biistandtt aff nogre besynderlige gaffwer/ som enchten ere drabelige aff andelig krafft/ eller wnderliga aff hellighetz magt. War haffwe wij nw thz første slag swmmelige controfeytt/ forti thz ware for langt met besynderlige exempell.

¶ Paa then anden side sette wij then gantsche christendom som standet haffwer i femtenhwnderde aar/ oc haffwer warit bestandig nest Jesum Christum gwdz søn och all werdsins herre oc frelsere. Først aff the hellige apostole oc alle Jesu Christi discipela/ aff mångemaal hundrede tusinde hellige martiribus/ blåt huilke en stor part haffde hørt oc tient the hellige apostole oc forti beschreffue thz same for the hørde aff thm oc saage thez gøre och brwghe. Ther nest setthe wij månge maal tusinde hellige med bisper prester doctores oc lerefedre/ først aff thn gretsche kircka

Siden suo månge hellige mend / somme martires hellige paffuer bisper abbeder och andre vtallige lerefedre aff thn latinsche kirke. Ther offwer swo månge christēdoms raad och store scoler/ som haffwe thett samme randsaget mett scrifftt oc sckiel stadfest oc samtycht

ther alle forberørde helgẽ haffue lert oc troett

¶ Framdelis swo mange christne førster och herrer/ keysera/ konger/ hertoger/ geeffwer/ riddere oc anden adill/ som varit haffwe christi oc christendoms trofaste mend fran begyn-nelsen/ oc forti stadfeste oc bekende met tro oc handel al then christelige lerdom som the fun-de for sig i then hellige kirke/ thet wij end nw mwe see oc finde vti keysere low oc landzlow Uti handfestning oc recess vti breff oc segel/ vti priuilegier oc frijheder/ vti krønicker och historier Uti hwilke herrer oc førster obenbar lige bekende/ then samme troo oc lerdom som the fwnde for sig/ oc haffwe then samme hol dett oc brwget baade i handel oc leffnett.

¶ Ther nest swo mange rige/ landscaff/ oc steder/ som met alle syne indbyggere/ meenig almwge/ haffwe altiid standet warafftige i samme christen tro oc mening. Oc i hwosom-helst ther er tilbage falden fran christum och christendõmen/ oc ere nw enchten christi oben-bare fiender oc modstandere/ eller oc swo aff-schorne fran then menige christendoms sam-fwnd for vlydilse oc ketterij/ ware sig enchtẽ iøder/ saracener/ twrcker/ tartare/ rytzer/ be mer/ eller andre folk oc landscaff theris liga

Tha haffwe the dog altiid ſtandett faſt vthi
Jeſu chriſti retſindige troo oc lerdom.

¶ Uti theſſe forſckreffne mend hellige ſam-
ſwnd oc ſelſcaff kan ingen tig begeris eller eſ
ckis/ ſom hører til all fremhett oc ſwldkōme
lighett/ hwad/ heller wij agte naade/ gaffwer
hellighett/ wiiſſdom/ klogſchaff/ forſtandtt/
kerlighet/ ydmyghet/ godhett/ iertegen/ hun Jertegn
ger/ tørſt/ modgang/ trengſil/ ſengſil/ alen-
dighet/ armod oc fattigdom/ død oc blod/ el
ler hweſſ andre apoſtolige oc euāgeliſcke dyg
der enchten kwnne haffwis eller beſindis=

¶ Aff theſſe hellige mend haffwer gwd bin
gitt eet ſtordt ſelſcaff/ ther haffwer ført hāſſ
hellige bwdſſckaff offwer then gantſcke ver-
den/ oc thz fwldkōmz formedels them/ oc thñ
helliandz naade/ ſom var begynt aff the hel-
lighe / apoſtole/ hweſſ the obenbare lerde-
for then menige almwge/ oc diſputerede mod
fordømde kettery. Haffwe the oc ſwo beſchre/
ffwett/ oc effter lerdom oc ſchrifft haffwe the
ſckicket theris gantſcke leffnett/ ſwo at theris
leffnet oc bøger/ lerdom oc handell/ ere oſſ en
klar vnderſchede paa gwdz villie oc all hellig
(ſchrifft.

¶ Hwad tyz alſommegtigiſte gwd haffwer

giordt oc latt for theris schyld/ baade i theris liffs tiid oc effter døden/ ther met at bewiise/ att the vore hanwm vti troo/ leffnet/ lerdom oc handel saare behaffwelige/ ware nw forlangt at beschriffwe/ oc icke gøris behoff naar theris hellighet haffwer all verden til vitnisbyrd. Desligest haffwe oc swo manghe aff them bewiist sig i samme drabelighe wilkaar som the hellige apostole ere bes wnden vti.

¶ Hueden thette selschaff er kõmett oc huez them haffwer raadt oc regerit/ er oss witerligt nog aff then hellighet ther gwd haffuer them bewgett vdi/ oc haffwer sielff sagt/ att same hellighett sewlde vare en fast beseglig baade paa tro oc lerdom.

¶ The drabelighe mend som warit haffwe aff thette selsckaff och i thette samfwnd/ haffwe i gãmel tiid bestriidt met tolmodighett oc andre merckelige dygder/ alle the tyrãner som forfwlde Christum oc Christi kircke/ thz er hanss hellige lemmyr/ oc ther offwer hueecken spartt aff eller eya/ godtz eller pẽninge/ leem eller halss.

¶ Ther til mett haffwe the i gãmel tiid offwerwundet alle ketterij/ somme met schrifft

oc lerdom / oc somme met hellighett oc ierte-
gen. Desigesttha var theris gantsche lerdoz
oc leffnett forwden alt vild / forti the haffwe
ther vdi inthz andhz anseett end gwdz loff
oc are / oc theris egen oc alle mēnisckirs sa-
lighett och welfardt.

¶ Thet som wij wele nw forsware i thenne
bog / haffwe the forswarit for oss vti swodā
tro oc mening / at thesse stycke lerdom haffde
icke allene met sig schrifftt oc sckiell / men och
swo alle helghens brwg / och varit haffde for
them i then hellige kircke / met then menighe
christen mandz tro oc samtycke / slegt fran sle
cht. Som the haffwe warit for oss vti Chri-
sto Jesu / oc wij ere forneddels them / kōmen
til Jesu Christi kwndschaff / swo anamme wij
och gerne then same lerdom aff them som the
anāmede aff theris forfedre / hellige apostola
oc apostelige mend / aff gwd oc then helliand
i alle maade / effter Christi løffte / raadde och
regheredhe.

¶ Offwerweyer forti thesse twēne selscaff /
och sidhen besindher hwad i gøre schulle / paa
thett i mwa the samffwndt well bekendha /
hooss hwilcke i scwlle opsette edher salighedt

Brwger her vti thet forſtandt oc ſckiel/ ſom i pleye att brwge nar i dôme och grandtſche werdſlige ſager. Uti hwilke at randſage/ nar i ſcwlle høre bewiſſning aff vitniſbyrd/ tha pleye i baade effter gwdz oc verdſins low/ at meeſt anſee the vitniſbyrd ſom ere aff then erligiſte oc beſte hob beſtandige. Oc nar ſchrifften er forti diwb oc wklar paa mange ſteder Deſſgeligiſt nar hwn icke heller wdredher oſſ alle ſpørſſmaall oc twielſſmaall/ eller oc haffwer paa ſomme ſteder twēne meninger/ tha beſinder om thet er icke tryggere att efftherfylge/ vti gāmel chriſtendoms handel oc brug/ thette erlige oc hellige ſelſcaff ſom er beſtandigt aff ſwo mange/ oc ſwo merkelige godhawilkaar/ end vphenge ſyn ſalighetz trøſt hoſſ then anden løſe hob/ ſom hwerken er gammel aff lawheffd/ ey heller erligt aff ſamfwnd oc icke beſtandigt aff hellighett men er een wild ſwerm ſom hwercken er eenſindig met ſchrifften eller met then førſte oc eldſte chriſten kircka eller mett gambla kettera eller mett ſig ſielff indbyrdhis.

¶ Thet mwe the iw beſindhe/ at ſckwlle wij trede fra ſwo gāmel lawheffdt/ ſwo erligha vitniſbyrd/ oc ſuo ſterck bewiſning/ tha ſculle wij ſee och høre aff them then bewiſſning

som er bode større oc sterkere/ icke aff store ord oc løss tala/ men aff scrifft oc sckiell/ aff dygd oc fromhett/ aff iertegen och anden aandelig krafft/ ellers gaa wij ingelwnde fran wortt gamble kwndscaff.

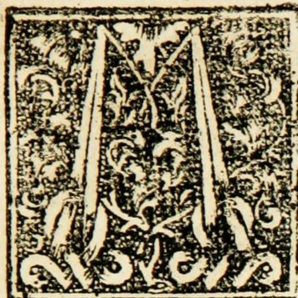
¶ Anseer fforti icke thet at wij era syndere/ eller huess brøst oc misbrwg som findis hoess thett menighe klerkerij/ ther forhaabeligt er att bedris kan nar gwd will nadhen giffwe. Nar then menige mand bliffuer bedre end hā nw er/ tha faa wij oc swo bedre presther end wij nw haffwe/ thet er gāmel klage/ syndige foreldre føde syndige børn. Then tiid menigheden var from oc god oc i alle maade christelig oc retsindig/ tha fødde hwn børn som vare henne lige oc tha haffde christēdōmen godt folck och godhe presther.

¶ Men nar hwer scall dømis for syn eghen gerning/ tha er thet raadeligt at wij lade gud alting døme som best kan oc maa Haffwe wij icke apostolorum eller martirum hellighet tha haffwe wij dog theris tro oc loffwe/ hellighe den faa wij nar gwd will Christendōmen haffwer hafft mange hellige oc drabelige mend til forstandere/ men Petri oc Pauli lige haffwer han dog icke hafft/ oc icke faar han hel

ler har effther. Swo schwlle wij dog tacke gwd hwer for syn naadhe/ oc forbide større met daglig bøn oc begering.

¶ Thi raade oc bede wij eder som sagt er/ at i grangiffwelige offwerweye/ scarpelige randsage/ oc rettelige besinde/ hoss hwilcken part i schwle opsette eder salighetz trøst/ och huat i kwnne tencke at ther findis størst tryghet oc seckerhet effter en christeliff grantsicke ther bliffwer fastelige hoess/ oc serdelis i the støcke lerdom som forberørde ere oc andre flere ther schwlle formerckis aff thesse effterfølghende geenswar.

¶ Oc vnder dess formane wij ether/ at i lese same geenswar mz stor grantscke/ Oc hwess noget ydermere kan begeris end the indholde tha scal thet framdelis findis wdi wor christen troes wnderschedha/ ther wij lade nw strax trycke nast effther thesse wore genswar. Thet kende gud at wij mz thenne vnderwiissning icke anneett søge/ end baade wor oc eder salighett. Jesu Christi frid oc naadhe ware met eder ewindelig. Amen.

Enige Danmarckis Rigis Bispers oc Prelaters Christelige geenswar/emod nogre vchristelige swar mett hwilke thesse ny lerere som kallis euangelische predicanter siwnis att haffwe sig wndskyltt oc orsagett till xxvij. article som same Bisper oc Prelater haffwe besynderlighe anklagett vdaff theris gantsche predicken/lerdom oc handell/i thē herredag som war holden vti Københaffn. Anno dñi. M.d.xxx.i Julij maanedt.

¶ Then første artickell aff samme predicanters lerdom.

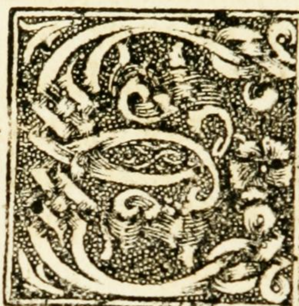
THen helliga kircka haffwer faridt wild i xiij. eller xiiij. hwndreda aar/ thett er noghett ner siden wor herris Apostela ware till.

¶ Predicanternis swar till samme første artickell.

THen sande hellige kircke som er funderitt oc grwnderit paa Christo then rette grwndsteen/lerdt oc oplijwstt i en retscaffen tro/oc begaffuet mz thē sandhe helliand/som henna styrer och regherer wdhi alla syna weya/kan icke fara wild/ grunderit

for Christus sielff sigher . Men swodan kircke
Mat. 16. som ethers er/ som staar alleniste vti wdwen
Esa 28 5.8. digt hyglerij och kødelig hellighett far altiid
Jer 2. I Cori 2. (wild.

¶ Prelaternis geenswar.

Efther thi at christus then hel-
lighe kirckis brwdgome/ icke
Cant 4 oc 6 haffwer vthen een brwd/ som
Salomonis brøllwps wiisa-
Ro 12 klarlige lyder Hwilcken brud
I Cori 12 sanctus Paulus kaller hanss
Ephe 4 aandelige krop. Hwore gaar
thet nw till/ at wij vti thette swar høre talis
om twenne kircker/ Mwnne christus met twe-
Twegifft giffte nw vare wanskaptt/ oc haffwe till ett
hoffwet twenne kroppe.

¶ Men i wele tha sige at eder kircke er thn
sande Jesu Christi brwd och hanss aandeligha
krop och wor kircke er then store sckøge ther
prophetherne haffwe alle controffeytt met syn
retthe farffwe. Swo gott. Men thett wele
wij gerne høre aff ether. Then kircke som kal.
lis i hellig schrifft Christi brwd oc krop/ mw-
ne icke hwn (i hwar hwn tha findis) ware
then sande oc retsindige aff egthe oc retthe le-
ffwende gwdz kircke/ ther er (som i sige) hel-

lig fwndærit oc grwndærit paa christum/ then
sandæ och retthe grwndsteen/ lerdt oc opliwst
wdi en retsindig tro/ och begaffwet met then
sandæ helliand som henne styrer oc regerer i al
le syne weya/ ther kan forti ingelwndæ fara
wild/ som Christus sielff siger.

⁋ Thenne kircke (som wÿ formodæ) tilstaa i
at ware en sand christen kircke/ ther wÿ gerne
samtøcke met ether/ vti ett støcke ere wÿ dog
icke offwer eens/ thet er. Hwad heller thẽ kir
cke findis hooss ether eller hooss oss/ nar thett
støcke er forti met grantsche randsaghet/ tha
haffwe wÿ fwndæt thet wÿ søge effther.

Oc dog thet er bewiisligt aff møgen handell
at edært samfwnd icke er then retsindige chri=
sten kircke/ som er Jesu Christi brwd. Wÿ we=
le tha hær beschriffwe trenne wÿse tegen som
scwlle gøre hwer christen lesera wÿss/ paa thz
forsckiel soz er emellom then sandæ christen kir
cke gwdz brwd/ och then wanegthe hoerkone
ther gwd icke bekendær for syn brwd.

⁋ Første at sige. Then retsindige christen kir
cke er een oc icke flere/ nar hwn er Christi san
dæ brwd oc hanss aandelige krop/ met hãn wz
eensindig oc eendrectig i alle maadæ. Men e

der kircke er icke een aff noger enighet/ forti hwn giør hwercken ett mz gamble retsindige christen/ ey heller met gamblæ fordømde ketthere/ oc icke heller met eder sielffwe indbyrdis/ nar hwn paa en kort tiid er atsckilt vdi swo mange sechter oc partiir/ som ere Lwtheraner/ Carolostadianer/ Occolampadianer/ zwinglianer/ oc andre mange naffn som ere fødde aff ny oc atsckillig partiiscke hanndell.

¶ Framdelis er hwn icke heller een/ hooss hwer aff ether besynderlig/ forti i fiigte met ether sielffwe vti swo møgen modsaffn/ icke allene wdi atsckillig tale oc bøger men offte wti een bog och een tale

¶ Men twert emod tha er wor kircke i alle maade then same wti enighet fast aff bestandighet/ oc sig sielff altiid lig/ icke partiisck/ men i hwor hwn findis/ tha er hwn wed same mening/ same tro/ same bekendilse/ oc same lerdom/ oc swo haffwer hwn altiid waritt siden the hellige apostele ere affgangne/ till thenne nerwarendis tiid/ ther sandelige er sckeedtt aff then helliandz obenbare dom oc willie/ som haffwer bewaritt i swo mange hwndrethe aar vti troens enighett/ och lerdoms eensindighett the hedninghe for ere

och altiid ware swo wiidt spreddhe offwer then gandtscke werdhen.

¶ Ther nest/ tha er then retsindighe gwdz kircke almēnelig/ thett er spreedt och wiid giordt offwer alle iorderigs land och righe/ estther som gwd hasfwer loffwett syne helli-ghe patriarcher Abraham Isaac och Jacob/ att han schwldhe mangffoldig göre theris sad wthi Christo offwer all werdhen. Och som helli ghe propheters prophetier the lw-dhe om the heningers kald till troen/ och iö-dhernis afskiörd fran samme tro/ och hwore then hedniscke kircke schwldhe wiid göris fran östher oc till westher/ och fran syndher oc till nör/ ydhermere end then iödiscke kir-cke/ ther schwlde alsomenisthe bestwthis vn-dher iödhelandz grentsche.

¶ Ther Christus haffwer och swo stadfest ther han taledhe om Centurionis troo/ och ther han bod syne discipele baadhe i lesthen och Apostelers gerninghher/ att the schwldhe före hanss bwdsckaff offuer all werden/ ther oc swo war obenbarit sctō petro vti en ande-(lig siwn.

Ther Paulus alle hedningers lerefader ha-
ffwer forfwldt mett forkyndiug/ och ther om
besynderlige schreffwett oc disputeritt till the
Rhomaner oc Galater. Schrifftterne som thet
te bewise ere hwer mand witherlighe.

¶ Men thenne eder kircke er swo krap oc be
slwtis vnder swo smale grentzer/ at ther for
hwn kallis almēnig/ tha kwnne i hēnis naffn
icke forsware/ nar hwn haffwer icke vden eett
hiørne vti nør/ thz er i Sasszen oc nogre faa
land och stedher som ther findis nest omkring
Hwilcke folck the allereddliste christen som fin
dis vti gamble christen land/ Wallandt/ Hi-
spanien/ oc Franckerighe icke agte for andett
end wilde mēnischer/ fraadzere och drancke re/
ther i kraap oc styrcke haffue noghen dwelig
hett/ men i wiid/ sind oc sckiell platt inghen.

¶ Endog at wor herre haffwer paa alle sta
der som edher kircke er begyndtt bewarit sig
3 Reg flera end siwtwsinde mend/ ther icke haffwe
19 kna faldit then Saxoniscke Baall/ hwar
Rho fore then iødiscke kircke er end nw baade wi
11 dere oc større end eder sckall nogen tiid worde
Men twertt emood/ tha er wor kircka swo
wiid och breed/ som then gandtscke werdhen
er stoer till.

13

¶ Ther nest kallis oc samme christi retsindge
kircke/ Apostelig. Forti hwn er sandelige for
bygdt paa apostelige oc prophetelige funda Ephe 2
mentt/ siden then ypperste hiørnesteen Christ-
us Jesus er grwndelige vnderlagt. Oc forti Apoca 21
besckriffwis stadtz mwra/ thz er kirckins/ vti
sancti Joannis obenbarilse/ att haffwe xij.
fundamentt / oc i them ware besckreffne the
xij. apostele naffn oc thett vsckyldige lambs/
som er Jesu Christi naffn.

¶ Vti theris predicken oc lerdom er thñ san
de hellige kircke grwndett/ oc fran theris tiid
met en ewig handel oc brwgilse/ hanckfanget
slegt fran slegt met en stedtze forføling vden
alt affald/ er oc swo kõmen nw till wor tiid.

¶ Oc fordi ther som i ere Christi kirckis eg
the børn oc icke horebørn/ framkomne aff thñ
wegte berøchtede sckiøge/ icke fødde aff retsin
dige apostele men aff forgifftige kettere/ tha
giffwer oss til kende eder framfarne aaldin-
ge oc forfeddre/ bisper oc leremestere/ oc frã-
setter oss slegtelige eder affckomme/ fran then
ne tiid oc til the hellige apostele/ oc bewiser i
hwad landtscaff och hoss hwad folck thett er
holdet oc brvget/ som i nw lera oc foregiffue

¶ Wij som haffwe then sandhe kircka Jesu christi brwd till moder/kwnne thet göre wden all vmage/thet er/at fortellie pwnchtelige alle wore bisper oc leremestere fran thē ne tiid och indtill sanctum Petrum Christi stadtholdere/en höffding offwer alle apostele/oc then hellige kirckis förste bisp/oc thet bewiise/at all christendoms lerdom er swmmelige/met en rett handffestning kōmen fra the hellige apostele och apostelige mend theris nesthe effterkommere.

¶ Hwem will forti nw lenger twile/enckten paa wor eller eder kircke: nar wor er Jesu Christi brwd then sande hellige kircke Oc eder tvert emod er then vanegte sckiöge Satane forsambling/thett er alle bedregeris/bespotteris/oc forbānede nēnisckers kircke.

¶ Men i wele tha sige/at wor kircke staar alsomeniste vti wdwendigt hyglerij oc kiödelig hellighet/oc far forti altiid wild.
Blwes ether icke i wanegthe horebörn/een wanartig affkōme/oc rett ormeslegt/att belacke then hellige kircke wor moder/met swo lögenafftigt klafferij.

¶ Mwnne icke wor kircke aarlige paa be-

synderlige tiider lere syne børn at the scwlle sig wogte for alt sckrømpterij/ oc serdelis i wdwortis gerninger? J sandhett tha gør hun thett/ oc vnderwiser oss om hellidage baade aff lesthen oc epistelen/ att inghe wdwortis gerninger ere nogen tiid dwelige/ vden the vdspringe aff kerlighetz røder.

¶ Hwem er swo groff at han haffwer icke hørtt Jesu Christi ord til syne discipele hoss Matheū. Uden i offwergaa (siger han) pha-
risseverne och the lowkøne met retfferdihett/ Mat 5
tha sckulle i icke indgaa vti himerigis rige?

¶ Hwem haffwer icke paa ett andhett sted hordt/ hwore same Christus siger till synæ:
Uogther ether for the pharisseyers swrdey/ Luce 11
som er sckrønpterij?

¶ Eller hnem haffuer icke hørtt thette priiss oc loff som sanctus Paulus giffwer kerlig-
hett/ nar han siger. Att ther som ieg kwnne
icke alsomeniste tale met alle mēnisckers twn- I Cor 13
ger/ men oc swo mett engle twngher/ oc ieg haffde tha icke kerlighett/ tha ware ieg som en sckieldinde malm oc en klingindæ Cymble? Eller oc møgett andet som ther effter følger Udaff hwilckett wij laris och vnderwisis/ att

icke allene alle wore gerninger/ men hwore alle andre gwdz gaffwer ere vnøttige oc v dwelige/ kerlighett forwden.

¶ Oc ther som i har icke mett obenbare løgen beckiaffe then hellige kircke/ tha bescker mer ether/ oc forsuarer thet som i haffue sagt oc bewiser met een ther andett haffwer lerdt oc predicket/ enchten eblantt the gamble kirkins lerefeddre/ eller och eblantt the vnghe/ ther i pleye spotteligne at kalle Sophister/ hwess bøger i werdis tha hwercken att see/ lessa/ eller forstaa.

¶ Men vnder dess wele wij lade swo wara att wor gansche kircka er icka alsomenisthe sckrømtelig/ men ett sandt sckrømptt/ och att hwn er besmyttet i alle syne lemmer mz alla synders fwllhett. Mwnne hwn forti altiidt fara wild som i wele sigha? Hwem haffwer thet nogen tiid sagt/ enchten om hedninghe/ iøder/ kettere/ affckorne/ twrcker/ eller saracener/ som ere allerlengst fra Jesu Christo/ at the fare wild i alle theris gerniger/ oc all theris gantsche handell? nar the haffwe tha møgett baade retsindelige talett/ sckreffwett oc giortt/ som i mange maade bewiisigt er.

¶ Oc ther ſom i wore icke meer begredelige aff blindhett oc wſilhett / end i ere beſpottelige for geckerij / tha motte wij met latter och gāmen / vndfange the ſckriffther / ther i føre i rette til en faſt oc ſterck bewiiſſning paa edertt førſte ſwar / forti ſame ſckriffter ere ether inthz biiſtandige.

¶ Udi then førſthe ſom ſtaar Eſaie xxviii. ſtraffer gwd the iødiſcke preſter / for drwcken ſcaff oc vanwittighet / ſoz er drwckenſckaffs efftherfølghera. Men hwad kommer thett wor kircke weed?

¶ Men forthi i ere haarde halſe / føde till bagtall ocklafferij / ther met at forføre thett gantſcke klerckerij vti menige mādz had / tha er thet altiid ether ſeedwane / at hweſſ horde oc ſtrenge ord ſom lyder paa the iødiſcke preſter / phariſe ver oc lowkøne / them pleye i altiid / hwad heller the kwnne thett taala eller ey / att wrye oc drage emod then hellige kirckis tienere / biſper oc preſter.

¶ Udi then anden ſckrifftt ſom ſtaar Eſaie lviii. offwerſckiender wor herre iødernis ſckrømptellge faſta / hw at paa the ſig fortrøſtede forwthen andre gode gerninger ther the for-

sømede/och meest kerlighett som the schwlde bewise theris fattige brødre. Thi kan thz icke vare wor kircke anrørendis/ vthen for nogre syne sckrøbelige lēmyr som fare wild mz wanwittighe iøder Nar then hellighe kircka første dag i faste pleyer at fordøme thz same oc lerer forti syne børn/ hwore the scwlle børlige faste/ mett thett som Christus sigeer hoss
Mat 6 Matheū. Nar i schwlle faste/ tha warer icke wløstige som sckrømptere the ere/ mett thett som efftherfølger.

¶ Then tredie sckrifftt som staar Jeremie ij. er aff same slag/ dragen fran the gamble iødiscke prester/ oc indfortt paa wor kirckis tienere/ met edre euangelischke blomster oc smycke/ thett er klafferij/ sckiendtz ord/ løghen och bagtall/ ther mett forblomme och ammelere i all edher sckrifftt.

¶ Then fierde sckrifft som staar i. ad Cori ij giffwer till kende/ hwore ett legōligt oc kødeligt mēnisckc icke kan begribe thet som gwdz and tilhører. Men hwad kōmer thet wor kircke wed. Mwne hwn forthi at Paulus swo sagde om nogre beestlige mēniscker vare gātz legomlig oc kødhelig:
¶ Oc nar inge aff thesse ting (som sigwili

ge sigis) røre enckthen himmell eller iord/ tha
maa thett ware een wnderlig ting/ at i vden
all blwgsill/ met swodant kaagel taare for
driste ether till at bedrage en simpel almwge
ther vor herre Jesus Christus haffuer dog suo
dyre kiøptt met sytt hellige blodz vdgydilse.

¶ Men nw wele wij oc swo thet som sandt
er tilstaa/ at wor kircke haffwer mange legō-
lige oc kiødelige mēniscker/ mange prester sor
ere drancke re oc wlerde/ mange oc swo sckrø
mpthere/ oc at mange som icke bwrde haffwe
meer agtett cerimonier oc vdwortis gernin-
ger end børligtt war i nogre hwnderde aar/
hwar fore wij nw lide thenne forgifftige tiid
Icke kan forti klerckeriidtz onde leffnett gøre
theris sag rettfferdig som era ketthera/ icke
maa klerckeriidtz obenbare synder/ ware ket-
thris bewiissning. En sand klage offwer kir
ckins tienere/ kan icke bewiise noger christen
troes falschett/ eller och ketteris sandhedtt.
Thet er aff nød (sagde Christus) at slawbrā Mat 18
de schwlle kōme/ thet er tilfelde oc orsage till
synd/ men wee er dog thñ sor the kōme vtaff

¶ Then stwnd wor kircke fiichter oc vandrer
har paa iorden/ fra syn begyndilse oc till sytt
endeligtt som then hellige sckrifftt figwrlige

indeholder/ tha haffwer hwn i sig diwr baade
Gene 7 reene och wreene/ hwede och affner/ godt sad
Mat 3 oc tiidtzle/ gode fiscke oc onde/ wise iomfruer
Mat 13 oc daarlige/ oc ther til mz lam oc bwcke/ thz
Mat 25 er/ retfferdige oc wretfferdige.

¶ Forti som ther sprockelige sigis. Swo lenge bliffwer synder till som noger mēniscke leffwer/ oc besynderlig i thesse werdzens siisthe dage swo att then onde hob/ sckall iw altiid then gode offwergaa/ nar wor herre Christus
Mat 24 iesus haffwer sagt/ at i the yderste dage sckall ondscaff ware offwerflødig/ och māge folckis kerlighz forkølis. Men paa thet siiste nar thē hellige kircke haffwer fwldkōmelige bestriidt syne figender/ dieffuelen/ legōmett oc verden oc begyndher att faa sever met offwer hand/ oc the onde ere wdmøstrede fran the gode/ foz the euangeliscke parabole sige att sckee sckal/
Ephe 5 tha sckall thet fwldkōmis som Paulus sckriffwer om gwdz kircke. Att hwn sckal tha vorde erefwld/ oc scal hwercken haffwe smytte eller ryncke eller nogen last/ men i alle maadha ware hellig vplatzeritt oc vstraffelig.

Canti 6 ¶ Oc for then sag vti Salomonis brøllups wise tha sigis kirckin Christi brwd strwnduz att ware deylig som soolen/ oc wdwold som

maanen/ dylig som sooll paa then kirckis vegne som haffwer offwerstridt met seyer/ vthi hwilcken ther findis forti hwercken smyttha eller rvncke/ forthi hwn er bestandig aff rett eddill godhett. Vdwoldt som maanen/ paa then kirckis vegne som end nw figter. At for maanen er icke w den all smytte/ swo haffuer same kircke vti sig baade onde oc gode.

¶ Men dog bekende wij/ att thenne same kircke i hwore manghe syndere hwn haffwer/ er wnder deff alligewel hellig/ dylig oc vplatzeritt/ baade forti hwn er grwndett paa Christum/ oc frelst vti hanss hellige blood/ vti hellighett antwordett oc befalett sacrin/ raadt oc regerit vti alla syne weye aff then hellge and/ ther haffuer sande sacramentt/ sand tro sand gwdz dyrckilse/ sand gwdlighet/ oc en sand hellighett/ swo at vden for henne/ er in thet helligtt/ inthet gwd tacknēmeligtt ellet behaffweligtt.

NB

¶ Ther nest oc swo/ att endog hwn haffuer vti sig flere onde end gode/ som Christus sielff siger mange ware kallede oc faa vdwoldhe Ther war tha aldrig ingen tiid swo forgifftig/ att hwn haffde iw nogre gode mend/ hellighe/ vplatzerade/ drabelighe aff alle slag/

dygder oc fromhet/ for hwess sag then gantscke kircke kaldis hellig/ dylig oc wplatzerit oc thet sømelige/ forti at kircka er eet ord som bestwter en menig forsamblīg/ om hwilken møget rettelig sigis/ som kan tha icke bekomme hwer oc een ther findis i suodā forsamlig

Swo sige wij en stad eller en menighet at vare syn furste hwld och troo/ nar hwn haffwer aldrig warit hānwm vlydig/ men altiid warit lydig oc trofast/met willig tieniste oc vnderdanighett/ endog at nogre vndersotte vti same menighet haffwe baade waritt hānwm vlydige oc faldet hānwm fra hande.

¶ Ligerwiis som ingen wiis mand lasther thet hwss som er bygdt paa stoer kaast oc tating i allerscki∅niste maade/ forti att thet haffwer nogre wreende stedher / till menniscskins hemelighe behoff.

¶ Men thet sckall agtis som sanctus Paulus siger. At vti eet stort hwss/ findis icke al

1 Timo 2 somenisthe gwldkar oc sølffckar/men oc swo trakar oc leerkar/swo att somme brwgis till høffwiscke oc erlige behoff/ och somme till w

Roma 9 høffwiscke oc haanlige behoff. Swo er thett och i then hellighe kircke(som er gwdz stora

hwss) hwar ther findis somme kar aff gwdz retfferdige wrede bereedde till fordømilse och haanhett / oc somme kar scen aff hanss wsigelige misck(m)und era bereeddhe til era oc salig (hett.

¶ Men ther som wor kirckis synder besckēmer ether swo saare / tha lader off eder kircke till siwne som haffwer hwercken rynce eller smitte / oc tha wele wij henne gerne anamme Men nar wij wele eder kirke nøye besee / tha faa wij well ther manghe vti sigthe som ere fraadtzere / drànckere / sløsere / hoorkarle / daablere / forborghede forødere / landflwchtighe / tiwffwe / snaphaner / iomfrwkrenckere / forredere / røffwere / kirckebrydhere / forløbne / och vti mange andre maade werlige folck som haffwe her till dags forfylte met vdygd oc ond sckaffwaritt / aff rett misshoff / agtet for forlaarede mēnisckе baade hess sig sielffwe oc andre flere ther haffwe nw først fangett mood siden the hørde / att then blotte tro gør them baade retfferdige oc salige.

¶ Oc nar i haffwe swodantt folck wdi eder kircke / hwore gaar thett till att i see suo grandtt wdi andre folckis syndher / men wdi eder egna syndher era i aldstingest blindha.

Thi kwnne wij icke andhett sighe till eder end thesse Christi wor frelsermandz ord. Hwij se
Mat 7 er thw then sckieff som er i thyn broders øge men then bielcke som er i tytt egit øge agther thw dog icke? Eller hwore taler thw tyn broder till och sigher/ til sted att ieg vtdrager en sckeff aff tytt øghe/ och see ther er een bielcke wdi tytt eghett øgha?

¶ O thw sekrømptere/ førsț sckalt tw wdelthe bielcken aff tyt eghz øge/ oc siden maattw see till om thw kantt wdtaghe then sckieff aff tyn broders øghe.

¶ Hwem er then som er icke inderlig begherendis then tiid mett hellighett oc fromhett/ som war i then førsthe christne kircka? Eller hwem er then om han haffwer noghett sckell ther icke grēmer sig mett angher oc swck/ att hanss tiid schwlde ware blandt synd oc sorg/ vti thesse verdzens siste oc forgifftige dage?

¶ Men wij sckwlle tha thett icke forglēma som merckelighe sigis. Thet som icke kan anderledis sckee oc ware/ sckalt thw ffordraghe oc icke straffe. Aldrig war then hellige kirckis lycke oc welferdt swo stoer/ att hwn haffwer iw fordragett mange onde iblandt faa gode

Oc nar Chriſtus i then lille hob ſom war ic-
ke vden xij. apoſtela haffwer fordraghett ſyn
forrædere Judam/ ther och war hanſſ tiwff/
oc Petrum ther hãnwm ſckwlde negte oc for
ſage/ och alle the andre apoſtele ther hãnwm
ginghe fran handhe.

¶ Deſtigeſt nar ſanctus Paulus oc alle the
andre apoſtele ſom ere chriſthendoms grødis
førſte framſtwg/ haffwe blantt ſwo liden en
hiordt ſom then hellighe kircke paa then tiid
war fordragett/ och hafft metlidilſe met ſwo
mange falſcke apoſtele/ falſcke brødre/ aar-
ckeløſe bwge/ bedragere/ mange wdædere/ oc
offwer altt them ſom met ſød tale oc ſmyger
lerde oc predickede ſom i nw gøre effther then
menige mandz gode behaff/ hwilcket wij kwn
ne formercke aff theris egne ſendebreff. Hwi
ſcwlde icke wij ſom ere ſelffwe ſtorx och gro-
ffwe ſyndere/ fordrage met ſagtmodighet an-
dre folckis ſynder och ondſckaff? Sandelighæ
tha er thũ icke god/ for the onde kan icke for-
drage. Then ſom kan icke fordrage Caim/ hã
bliffwer aldrig Abell.

¶ Lader forti wdaff i klaffere oc belackerx/
att ware blinde i edre egne ſynder/ och ſwo
ſiwnſcke wdi andre folckis gerningher. War

Lynx in alienis

er nw nog kickett i then seck som henger fore till/ seer oc swo noget i then seck som henger bag till. Att nar hwer aff oss haffwer forstã dett syn eghen brøst/ forwden hwilcken inthe mẽnniscke enchten leffwer eller fødis/ tha kunne wij dess lettere aff en broderlig kerlighett fordrage hwer andris schrøbelighett. At wij
Mat 13 emod herrẽs bwd sckwlle icke oprøcke tiidzla mett hwedett/ eller oc thet som werre er/ hue
Esaia 5 dett for tiidzle/ oc nar wij emod sancti Pauli raad bide oc slwge hwer andre/ scwlle icke oc swo gøre hwer andre till inthett.

¶ Besinder forti euangelischke predicanther edert eghett homod/ oc mett hwad drístighett i ether tilwelde tette christen kirckis naffn och tittel/ nar i ere icke hẽnis lẽmer/ end sige thẽ gantscke kircke/ mẽ ere affckorne greene/ ther
Mat 15 mett tiden (hwess i ether icke bekende) scwlle kastis i then ewige ild som er bereedt dieffuelen och hanss englæ hwordane i ere/ end tha att i kwnne wndgaa werdsins tymelige ild.

¶ Och paa thett i schwlle icke mett thetthæ støcke indlegghe noghen aræ hooss simpell oc wlerdt almwghe/ ligherwiiss scm thett wære edhertt paafwnd mett thesse twendhe kircker/ tha sckall ther widis att i haffwe thett

affedreforfeddre gamble fordømbdhe kette ra/ aff Donacianer først optencktr/ oc sidhen aff waldenser/ wickleffer och hwssither/ fornyghett och andhen tiid wdroptt/ som mett stoer kwmmer och wmaghe wille forckorthe then hellrghe kircke/ och henne beklemme och bekrenke i lønlighe ketthere hytther oc wraa er/ som er dog forsproedt offwer then gandt sche werdhen. The formercke att kirckins machtt och erlighe bestandt aff schrifft och kraffit trenger them mera end the wille.

¶ Och nar the kwnne tha kircki̅n icke neg- the/ ther haffuer bistandt aff then klare sckri fftt/ att the sckwlle tha noghett haffwe giort tha haffwe the digthett een ny kircke ther er vsiwnlig oc swo andelig/ att hwn hwercken kan sees eller høris/ ther the sige at ware al somenisthe theris tall och forsambling/ som ere forsiwnēdhe till salighett/ ther inghen tha kendher och weed wdhen alleene gwd. Hwilcken digtt som er fordi obenbarlighe mood gwdz ord ther haffwer oss giffwett en leghomlig och siwnlig kircke/ och swo sagtt. Thw sckaltt thett sighe kirckin. Och hwor han tha icke will agthe och lydhe kirckin/ Mat 18

sckalt thw ware hånuz vbewarit som en hedning och een obenbare wærere. Men hwore kwnne wij noget sige kircken/ eller henne høre oc lyde/ nar hwn er swo vsiwnlig/ at hwn kan hwercken sees eller høris?

¶ Then anden artickell oc ancklage.

Alle gamble kirckins sckick/ bwd/ ordinantzer/ sedwaner/ desligest faste/ atsckillig kledeboen/ mad/ ceremonier/ stadt/ embede. werdighet. oc prelaredøme ma a foragtis oc nederleggis

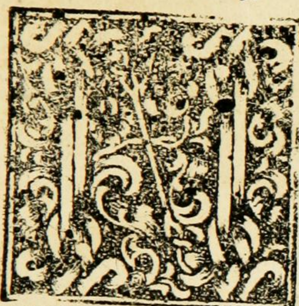
¶ Predicanternis swar.

Alle the sckick/ bwd/ ordinantzer/ gode gamble sedwaner oc ceremonier/ som then hellige kircke hafft wer aff gwdz ord/ ellet ere oc icke emod gwdz oord/ raadhe wij icke till at nederlegge/ sast mynddre at foragte/ rett gwdelig faste som holdis mett een christelig menig effter gwdz raad/ loffua wij høyelighe/ atsckillig kledeboen oc mad lasthe wij icke/ om the brwgis mett een frij och rett

samwittighett. Atsckillighe embede agte wij oc i thin hellige kircke/ effter then helliandz atsckillige gaffwer. Men eders store staet/ werdighett oc prelatedôme/ lade wij ware eders (kircke lig.

¶ Prelaternis geenswar.

Nw bwrde ether strax att beschemdis for the mend i era/ nar i haffwe swo snart sckifft farffwe. Hwem kan noghen tiid agthe eder ord/ nar i giffwe them icke lenger machtt. Athi edert fôrste swar till fôrste artickel som er nw hôrdt/ haffwe i sagt/ at wor kircke far altiid wild/ men nw haffwe i forglembt eder sielffwe oc sige/ att alle gode gamble sckick/ ordinandtzer/ sedwaner/ oc ceremonier/ schwlle icke aff leggis/ oc fast mindre foragtis.

¶ Oc nar i sige at wor kircke far altid vild /hwij anāme i nw hennes seder oc ceremonier swo twchtelige oc swo erlige? Thett som sigis om sckick/ ordinantzer/ sedwaner oc ceremonier/ kan om eder kircke icke wndetstaas/ nar hwn haffwer hwercken forfedre eller lāg alder. Icke forstaa wij helder hwad sckick hun haffwe kan/ enchten aff lang wane eller brugilse/ nar hwn er neppelig x. aar gammell.

Oc i rett alwers mening att talæ/ hwore fol-
ger tha thette swar met eder partiiſſ baadhæ
ſckreffne bøger/ oc obēbare handel oc gernīg

In captiuita Babilonica

¶ Haffwer icke eder egen fennicke dregere ſuo ſcreffwet/ at inthe mēniſckæ haffwer machtt till aat biwde een bogſtaff offwer en chriſthen mand? Haffwer han icke och ſwo ſcreeffwett paa eet andet ſted/ at mēniſckins ord oc lang tidtz wane oc brwgilſe/ endog at the eræ icke ſcriffthen modſtandige/ maa well holdis oc fordragiſſ/ men tha forplichte the inghen.

Contra regem angliæ

¶ Eller hwij loed han aff en vhørlig oc vredelig dierffhett obenbare forbrendæ chriſtendoms fedris ſætt oc ſckick? Eller hwij eræ allæ gamble fedris ſckick nederlagde blant eder forſambling i hwar hwi findis? eller hwij haffwe i foriaget aff chriſtendoms tempell/ allæ gamble ſeeder oc ceremonier? Eller hwij eræ affiagde hoeſſ eder baade hellidage oc faſtedage? Eller hwij haffwe i forſmaadt och foragtedt kirckins leſſning oc tiider? eller hwij haffwe i forwandlet kirckins ſang oc tieniſtæ wt i alle tempel ſom i eræ bleffne megtige och møndigæ? eller hwij haffwe i vdkaſt oc ſønderhwgget taffler oc belede i ſame tempell oc møget andet giordt/ ſom icke følger mz theſſæ

ord? Er thet at agta ocære gamble sckick/ or dinantz er/ seder/ satt oc christelige ceremoni- er? Men i sandhet thet er som Judas met en kyss forraaddha Christum/ swo kysse i hanss hellige kircke met thette søde smyger/ oc ther mett forraade i hēne wti vgwdeliga mēnisckis hender.

¶ Men i wela mowelscke sighe/ at i oss wee alle agthe oc ære the sckick oc ceremonier som følge vtaff sckrifften/ eller ere oc icke sckriftē modstandige. Swo got. Wij begere icke andet nar thet er oc swo wor kircke vitherligt/ ic- ke alsomeniste aff Esaia prophett/ men oc suo Esai 29 aff christendoms mesther Jesu Christo/ hwora Mat 15 wij sckwlle oss wogthe/ at gwdz bwd icke o- ffuertrædis for menniscke̅is sckick oc sætt sckyld Oc forti forsage oc bortkaste met theris lare- mesthere alle the menniscke̅lige sckick oc sætt som ere then hellige sckrifft modstandige/ for thi som sanctus Petrus sigher/ wij sckwlla Acto 5 meer lyde gwd end menniscki̅n.

¶ Men thet er tha børligt at i bewiisa vor kirckis ordinantzer/ seedwaner oc ceremonier Enchten att icke følgha wdaff sckriffthen el- ler och att wara sckriffthen wsamdregtigha/ oc nar thz er giort tha vele wij mz eder thm̄ bo

dhe forsaghe och forsckiwdhe.

¶ Thett mwe i tha icke gøre effter eder aand som er wild oc forbiistridt/ men effter thē hellighe kirckis aand som er aff sandhett. Icke helder effter edert hoffwidtz daarlige menig/ mē effter gamble hellige forfædris retsindige mening/ hoess hwilcke wij finde then hellige sckrifftis rette grwnd oc edele forstandt.

¶ Oc dog att edert swar er icke bestandigtt met astadighet/ i haffue tha sandelige swarit ther gwd giffwe at i mett gerning oc handell haffde swo sandelighe holdett/ tha ware wij frelste fra stoer vmage/ mett sckrifft att føre eder vnder øghen/ som ere dog hwer christhen leszere witterlig nog.

Mat 18 ¶ Hwem haffwer icke thet læst/ at thē som
icke lyder kirckin/ sckall agtis for en hedning
Deutro oc en obenbare syndere? Eller framdelis/ att
7 then sckall dødis som icke lydher hanss bwd
ther er i syn tijd alle presters høffding? Fram
delis/ att hwadsomhelst Petrus oc hanss eff
Mat 16 terkōmere binde paa iorden/ thett sckall wa-
re bwndett i hīmelin/ oc løser her paa iorden
uc 10 thett sckall ware løst i hīmelin? Och att then
som forsmaaer the hellige Apostele oc theres

efftercõmeræ/ han oc ſwo forſmaaer gwd?

¶ Framdelis. Att wÿ ſckwlle the marekæſckiell oc grentzer icke offwertrede ſom woræ oldinge oc forfedre oſſ lagt oc ſckicket haffwe Hwem haffwer icke læſt manghe ſckrifffter aff ſame ſlag/ wdi hwilcke oſſ biudis aff gwd/ att wÿ wdi ſeeder oc ceremonier/ ſculle lydhæ met hørſomme/ gamble forfedris ordinantzer ſætt oc ſckick.

Prouerb. 22

¶ Ther næſt ere i oc ſwo aff ſame aſtadighett till fredz mett faſtæ/ men met then alſom eniſte ſom ſpæger legoms kæde oc wlydilſæ/ och icke bøder mod gwd for ſynden/ eller gør oſſ retferdige for gudz anſigtt/ effther ſckrøm theris ſeeder och mening.

¶ Hær høre wÿ trēne ſtycker. Thett førſthæ ſamtøcke wÿ gerne mett eder. Forti then faſtæ er een priſelig ting/ ther trenger oc twinzer legõmett oc legoms ſyndige begheringt/ till att ware aandhen lydig oc vnderdanig.

¶ J thett andett ſtycke eræ wÿ ether platt iodſtandige/ forti eder meening wdſpringer ff een ſtoer wildfarilſe ſom negter ſyndhe-oed. Hwat om wÿ ſckwlle talæ emod then

¶ Om thet trediæ stöcke haffwe i swodhan
mening/ at sckrömptelig fastæ föder icke rett-
ferdighett for gwdz ansigt/ thet er then fastæ
som icke kommer aff kerlighedtz rödher/ men
wdi hwilcken ther sögis een forfengeligære
oc verdzens priiss/ ther wij oc samtöcke mett
ether/ och haffwe thett lenge wiist mett then
hellige kirckæ/ som wij gaffwe till kende i för
ste geenswar. Men then bröst findis tha icke
wdi fastæ/ men hoess then som icke retthelig
brwgher fasthen.

¶ Forthi ther findis icke alsommenisthe miss-
brwg vdi faste/ men oc swo vdi bön oc almu
se gernig/ oc desligest alle vdwortis gerniger
som haffue nogett aff thū pharisetsche swdev
thz er sckrömpterij. For hwilcket wij sckwllæ
oss altiid wogte effter christi lerdom. Haffwe
Mat 6 i oc swo thū menig/ at i hwor noger faste ha
ffwer alle retsindighe vilkaar/ thz er end tha
sckrönpteligt met retferdighet/ tha samtöcke
wij icke mz eder/ mē emod sige i alle maadæ

¶ Forti siden wor herre haffdæ sagt til synæ
Mat 5 Uden eder retferdighz er större oc offuergaar
theris som eræ phariseyer och lowkönæ/ tha

kan thet icke skee att i indgaa vdi hīmerigis
rigæ. Oc ther hā haffde framset māge exem=
pel/ mz hvilcke hā gaff til kende/ at wij scwl
le icke alsomenisthe haffwe reene hender fran
syndige oc onde gerniger/ mē oc swo en reen
siell oc samwittighet fra syndige tancker och
falsicke meninger.

¶ Tha begynder hā strax i neste capitel atle
ræ/ huore wij sculle oss forware mod sckrømt Mat 6
i bøner/ almwsegerniger oc fasta/ ligerwiiss
som alle gernigers retferdighet ther best wtis
i thesse trēne capitel/ ware bestādig aff thesse
try ting/ bøn/ almwse oc faste/ nar the brw=
gis oc holdis vti enfoldig oc retsindig menig
Mē huorledis gerniger gøre oss retferdighe/
scal forklaris i nestkōmēde genswar
¶ Ther nest sige i suo Atsckillig kledebon oc
mad lasthæ wij icke/ om the brwgis mz en frij
oc rett samwittighett. Nw kūne wij besinde
effter eder menig huore møget mēnischelighæ
sckick oc sætt forplichte menisckin vti faste/ at
sckillig mad oc kleder/ oc huess andre seedher
oc ceremonier foz findis kā/ thz er/ the icke bin
de menniscķins conscientze hoess gwd/ men
allsomenisthæ for menniscķin wdwortis. For=
thi (som sckrifften sigher) Gwd seer thett 1 Re 16
som i hiarthett er/ men menniscķin inthz vden

thett vdwortis er siwnligtt.

¶ Och forthi haffwe i swodan conscientze/ att i meene ware fritt hemelighe att offwertrede swodane sckick wden all conscientzis beswaring/ forthi som i meenæ/ att aff hemelig gerning besckēmis inghen. Men i andre folckis sainffwnd/ haffwe i een anden meening nar i befrøchte att eder frihett sckall wordhæ andre folck een slagbrandt ther the offwer kūne falde/ tha sckwlle swodane seeder oc ceremonier holdis/ meer for theris sckyld som icke bæder wide end for eder eghen sckyld.

¶ O hwad thette er een sckiøen løgn swæ mesteræ/ kettere saare lüg. Att sckrømpte for folckis øghen mett mēnisckelige satt oc sckick Men dog agthe them inthz nar ingen vitnisbyrd er till stadhe/ emoed klar och obenbaræ sckrifftt/ paa thett att alting maa ware thū sømelig som er liffwett lystig/ wndher een christhen frihedtz sckyggha.

¶ Thett bekende wij mett then hellige sckrifftt/ att hwer christen mand sckall thett flitelighe wogte/ att han icke noghen besckēmer mett orsaga till nogett fald. Men nar thz er wden faræ mett syndig orsaghe hoess andræ

at i tha mwæ forsøme oc forsage Christendōs
vedtagne sætt oc seder/ bwrde ether at bewi
sæ mett sckrifften/ ther swo strengelige escke
sckrifft aff andre. Hwij bewiisæ i icke thettæ
støcke lerdom met en bloedt sckrifft om i ha=
ffwe icke fleræ? Wij lesæ i sckrifften forwden al Ma 18
læ omslag/ at wij sckwlle høre kirckin/ lyde oc Luc 10
høre kirckins forstanderæ/ offwermacht oc al= Ro 13
le fogedij/ men eder glosæ lesæ wij ther icke/ Hebr 13
men heller then mening som er emoed edher
glosæ/ at then som forsmaar the hellige apo= Luce 10
stele oc theris efftertkōmeræ Christi stadtholde
ræ/ han forsmaaer oc swo Christum.

¶ Hwore kan thet tha sckee/ at the bwd oc
sckick som kirckins fedræ oc forstandheræ ha=
ffwe sætt ther mett at forde och fremme gwdz
bwd/ scwlde icke oc swo forplichte mēnisckis
samwittighett/ nar gwd giffwer thett macht
wdi himelin som the binde hær paa iorden sig
till loff/ heder oc eræ/ oc synderlige ting till
hindher och moodstandt?

¶ Oc forti haffwe thesse twēne høffdinghæ
Petrus och Paulus endregteligæ beslwtett
mod thēne wilfarilsæ/ at wij scwlle lyde met
from willighet all offwermacht ond oc god/ 1 Petr 2
icke alsomeniste wdaff redsle for frøcht oc fa

Rho h ræ sckyld/ men och swo for wor consciendtzæ sckyld. Forti som sanctus Petrus siger. Thz er en yndælig ting for gwd/ om nogē for hāss conscientze sckyld/ lidær kwmmer oc trengsill. Forti at all offwermacht er gwdz statt holtt och sckick/ swo at then som er hēne modstan-dig/ han er oc swo gwd modstandig.

¶ Men forti at then frihet (vnder hwilckē i sckiwle oc betecke edær gandscke ond sckaff) er eet listigt smyger oc gott behaff/ huar mz i locke then menige mand/ som altiid søgher effter een legomlig frihet/ tha wele wij thim̄ till gode som end nw staa fast oc eræ icke fal dæn/ besckedæ met faa ord huad en sand frihz er/ ther christen oc euangelisck bør at kaldis. Forti hwn er i sandhet then frihet/ till hwilckin oss haffwer frelst Christus Jesus met syt hellige euāgelio/ som han sielff siger hoess Joānem. Ther som sønen frelser edær/ tha eræ i
sandælige frij.

¶ Wij vare alle baadæ iødær oc hedninge fore Jesu Christi fødzell/ i trenne maadæ trelæ och wfrij/ thet er vnder synd/ vnder dødæn/ oc vnder dieffwelin. Forthi wij ware for syndhen sckyld som arme fanger/ bestedæ vnder helwidis macht oc weldige tyrānyæ/ oc faldæn vnder then ewige død. Ther offwer vare iødæ-

næ besværede mett Mosi low som them war vmøielight at holde Ther Christus er forti kõmen som een middeler emellom gwd oc menniskin/ oc haffwer fordættinget menniskin wdi gwd faders hyllist oc venskaff/ tha haffwer han frelst oss fra thenne trefoldige treldom/ synd/ død oc dieffwild/ oc desligiste iødærne aff then sware oc vberlige Moisi low. Thet bliffwer alt for langt frõme leszeræ/ at vdlegge oc beskede alle thesse støcker met skrifften. Ther till met eræ thesse støcker swo klare/ att thet icke giøris behoff.

¶ Oc forti er thet skeedt at een rætt christẽ oc euangelisck frihet skall vnderstaas/ icke at ware ett frelsæ fran øffwerighetz lydilsæ/ eller fra theris bwd at holde/ icke helder fran gode gerninger at brwge/ ther then hellighe skrifftt baade euangelisck oc apostelig lærer paa alle stæder/ nar swodan frihet icke andet ware end ett forderffweligt selffwold/ oc alle synders swerm oc forsamling.

Libertas Christiana

¶ Men hwn er een forløsen fra synd/ død oc dieffwelsckaff och fra Moisi low/ och att wij kwnne alting swmmelige besl wte/ tha er hũ ickæ andhett end een kerlig naadhæ/ och een (naadælig kerlighett.

Forti hwat kerlighet er/ ther er herris aand oc hwar herrins aand er/ ther er friihett.

¶ Then kerlighet som alting fordrager gør altiid meer end ther biwdis/ icke aff trelachtighet/ men en ædell friihet/ icke heller aff pyna/ redsle/ men aff fromhedz kerlighet i huar kerlighet er/ forti ther haffwer conscientzen ingen trengsil / inthe kwmmer/ oc ingen besweringe/ men alsomstørst fromhett/ fred och friihet. Oc forti hwadsomhelst icke er emoed kerlihet/ thet er icke heller emod friihet Och for then sag mothw see christhelighe leszeræ hwad sned thesse Satane sendebwd haffwe bragget til at saa syn sæd paa alle steder/ vlydilse/ giensigilse/ twedrachtt oc opror wnder friihedtz naffn och sckyggħe.

¶ Oc forti siger sanctus Petrus swo/ ther som han besckriffwer thette stycke lerdom om

1 Petri 1 øffwerighetz lydilse Thet er gwdz villie att i scwlle stoppe mwnden paa vforstandighe och daarlige mēnischer mz velgerninger/ som the ther ere friij/ oc icke som the ther vnder frihetz sckyn betecke ondscaff/ men som gwdz retsindige tieneræ.

¶ Sanctus Paulus sigher och swo. Keræ brødræ/ i eræ kalledhe till friihet/ seer allenæ

ther till/ at i then frihet icke brwge wdi nogen orsage/ legõmett oc kødet till willie och behaff/ men tiener hwer andre i kerlighett

¶ I scwlle dog wide som lade eder kalle euãgelischke predicanter/ att thett sckalcke støckæ lerdom er icke edert paafwnd/ paa thett i aff then ondschaff som andre mange scwlle edher icke berømme. Forti han er strax fra begyndilsen i Apostolorum tiid begynt oc vdsprwngen/ offte aff falden/ oc atter wdropt paa thz ny/ som aff Aerianer/ Lamperianer/ Turilupiner/ Begarder/ Beguiner/ Ualdenser/ Uichleffer/ och Hwssither.

¶ Thet som i beslwte edert swar met oc sige Atsckillige embede achte wij oc i then helligæ kircke effter then helliandz atsckillige gaffuer Men eders store stadt/ werdighet oc prelatedøme/ lade wij ware eder kircke liig. Thenne agt oc tilladilsæ om thet scal staa til eder/ anãme wij gerne met baade hender. Forti/ at léger wiiss som wor kircke er gwdz sande kirkæ swo findis oc hoss oss then sande christendom / sande christendoms embede/ werdighet oc øffwerighett/ aff gwd gwnsthelige sckifft mett hwer oc een besynderlige till hanss andelighe kroppis (som er thũ rette christen kirckis) nyt

the och bestandt.

¶ Men hwad i mene met thz hemelige spor / hwar met i beclaffe wor stadt oc werdighz / widhe wij icke edher sckinbarlighe mening Ther som i mene forti / synd / myssbrwg / oc myssbandell Tha wele wij thet hwercken orsage eller forsware / men gerne tilstaa / bekende oc besørge / met daglig bøn till gud / at han foz haffuer beschickct oss syndige med offwer andre syndere / will oc swo alting forwende sig till loff hedet oc ere / oc oss alle til salighet

¶ Meene i oc swo / then søge herlighet och ere som følge wort embede / tha ere i forwdẽ ett bølligt sckiell oc redelighet J pleye altiid at sige / at vdwortis oc legomlig handell er i sig sielff hwercekin syndelig eller dygdelig / w den aff hiarthens grwnd och mening. At haffwe forti een erlig oc twchtig herlighet syte embede till agt oc wrning / er hwercken mod gwdz low eller nogen sckreffuen rætt / nar na twlegt sckiell thet giffwer oss / at store embede oc werdighet / somer større ere oc herlighett.

¶ Desligest / huess stadt oc herlighet wij haffue oc forfedre haffwe haffe for oss / them haffwe wij aff gwd oc christen furster / wort em-

bede til ett erligt bestandt/ hannwm at giøre ther fore regēscaff som kender alle herrer/ och icke edre sckendere oc foragtere/ ther ingen tīg er til maade Men vnder dess/ hwilcken aff ether for er forwden synd/ hā kaste paa oss thū første steen Eller hwem ere i som døme fremmede tienere nar the enchten staa eller faldhe for theris egen herris dom/ oc ther eder bwrde meer at lyde oc høre end wredelige beklaffæ

Joan 8

Rō 14

¶ Then tredie artickell.

ll retferdighett er aff then blotte och bara troo.

¶ Predicanternis Swar.

Or gwd worde wij retferdige allenste/ forti wij effter gwdz ord tro oc hobe till hāss nade oc godhet formedels Christū gutz oc meniscklins søn. Joā iij. Ro iij oc iiij. Dog vtbryder then indwortis gudz ret ferdighz en frucht aff sig som er een rætt wdwortis vforfalschet retferdighet/ som staar i rætt godhæ wdwendighæ christelghæ gierninger/ om hwilckæ Christus tall Mathei quito. Oc apostelenæ scriffwe Ro iiij. oc Jac ij.

swo/ at een retschaffet tro kan icke lenge bli-
ffwe blott eller bar/ men bewiser sig gerne i
the maade som hēne giffwer orsage Mat vij.
Jacobi i. Ja/ wij widett oc saa well som lec-
tor Powild/ at en død mening eller mēniscke
lig eghen tancke gelder plat inthet for gwd/
hwad siighñ at gøre noghen retferdig. Men
swo sige wij wdi een swm. At icke all retfer-
dighet men eniste then indwortis retferrighz
er blotteliḡ afftroen. Endog at same tro bli
ffwer icke sidhen blott och bar.

¶ Prelaternis geenswar.

Og at then mening om tro
en er i thette suar fast meer
formildett end hwn er oben-
bare lert oc predicket for sim
pell almwghe/ tha haffwer
thettæ swar nogett nær swo
mange løgner som articlæ. Thet i sige i thett
allerførste/ at wij gøris retferdige aff then e
niste troo/ er en sckendig løgen. Then helliga
Hebr. 11 sckrifft giør oss wiiss/ att wij afftroen giøris
retferdige hoess gwd Forti thet kan icke sckee
at nogen troen forwden teckis gwd/ men att
then blotte oc baræ troo giør oss retferdighæ
lesse wij icke wdi noger hellig sckrifft. Hwar

er nw gwdz ord? Huar er nw hellig sckrifftæ Hwar er nw euangelium? J nar wÿ sckwll? noget bewiisæ eder emod/ tha raabe i gwdtz ord/ sckrifftt och euangelium. Hwi føre i selffue icke nw i rettæ nogen sckrifft som bewiis at then blotte baræ tro giffwer retferdighet

¶ Men i effther følge thet som er en gāmell ketthere seed/ ther pleyæ att forfalscke thē̄ hellige sckrifft Forti/ thet hwn giffwer fore vti een simpell talæ/ beknøtte i mett krappe ord/ som inthz er sanderæ end at troen gør oss ret fferdige. Swo er inthz falsckeræ oc meer løgē achtigt/ end at then blotte oc bare tro gør oss (retferdigæ.

¶ Mwnne icke i scwlle forti frøchte thē̄ pynæ som then helliand trwffwer them mett/ ther foraflscke sckrifften mz noget tilleg ther hennis grwnd och meening kan forwandle? Swo siger han. J hwo som noget tillegghet thesse forsagde støcker/ tillegge hā̄nwm gwd the same plager som sckriffwis i thenne bog. Luce ul timo

¶ Men wÿ welæ tha høre hwore mange løgner ther hører till at forfeyræ en løgn mett/ dog the som hær efftersølge / hwerkin orsaghe eller i nogre maade formindscke løgn/ men be swære een mett mange. Swo lyder eder ord/

ther eder Poett setthæ wd paa latinæ/ hoess
gwd gøris wij retferdige aff then blotte tro/
icke thy som flyder i løssachtige folckis mwnd
/men then som formedels gwdz ord er diwbe
lig rodfest i mēnisckins bryst/ vd aff hwilckett
ord wij sette loffwe till gwdz iett/ oc anāme
naade formedels Christū Joā iij. ad Ro iij. och
(iiij.

¶ O then leffwendhæ gwd hwad høræ wij
har mange løgner. Er icke thz en løgn at no
ger tro flyder i mennisckins mwnd? All tro er
i mēnisckins hiartæ/ huess bekendise vdrobis
met mwnden som Apostelin siger. J hiarthet
Ro 10 troes till retferdighet/ men mwnden bekender
till salighett.

¶ Men maa welscke i haffwe swodan mee-
ning/ att ther findis manghe som icke tro thz
i hiarthett/ ther the bekende mett mwndhen.
Thett wele wij icke heller negthæ/ men huad
tha? Forti i huo the eræ/ hoess gwd som grā
scker baade nyræ oc hiarte tha eræ the wan-
tro mēniscke/ oc haffwe platt ingen tro.

¶ Mwnne icke thet oc swo ware løgen/ at
then tro oss gør retferdige/ er rodfest i men-
nisckins bryst/ formedels gwdz ord? Forti thū
tro som giffwer menniskin retferdighett/ och

er encke aff nød till mēnisckins salighett (ther scholen pleyer att kallæ ett indsckwd) er een gwdz gaffwe/ som apostelin siger/ aff himme lin indsatt i mēnischins siell/ widen wij welæ wælycke fra himerigis gledæ the døbte børn som aldrig hørde gwdz ord/ eller oc the gecke oc narræ som høred/ men tha icke forstandeli-ge begribett/ eller oc them som haffwe thet hørdt oc forstandet/ men dog siden forglømbt aff stoer hoffwett siwge. Ephe 2

¶ Dog att then tro som effther sancti Pauli meening/ er aff hørilsæ formedhels gwdz ord/ ther scholen kaller alspordt och besøgt/ er och swo paa synæ maadhæ gwdz gaffwe/ och er alle them som eræ kommen till sckiels aldher/ och kwnnæ sandtzæ mett forstandhig grandtsckæ aff nød baadhæ till retferdighett och salighett. Ro 10

¶ Er thett icke och swo løghen/ att wij formedels gwdz ord alleniste setthæ loffwe till gwdz iatt oc løffthe? Forthi troen er icke al-someniste att setthe loffwe till the løffthe soz gwdz ord indheholdher/ men och swo at meenæ och tro waræ sandtt altt andhet som sckrifften indheholdher/ och alle articklæ som en (christhen tro bestwter/

thet er icke alsomeniste the støcker som obenbarlige oc textelige findis i thz gamble eller ny testamentt/ eller i the samlegger som ere the hellige apostelers Nicem raadz oc Athanasii/ men oc swo hwess then menigechristhen kircke er aff sckrifften hemelige obenbaritt

¶ Er thett icke oc swo løgn/ oc offwer alle slem oc vgwdelig/ att wele gøre Christum oc Paulum till løgnera met eder/ ther met att wela bewiisæ oc besterncke eder løgn? Hwad
Jo 3 siger Christus. Then som troer paa sønnen/ scall icke fordømis. Mwnne hær sigis. Then ther alsomenistæ troer paa sønnen/ sckall icke (fordømis?

Ro 3 ¶ Framdelis/ hwad siger Paulus. Wij menæ at mēnisckin wordher retferdig formedels troen/ forwden the gerninger som logen bidwer. Mwnne hær lessis. Wij meenæ at thē blotte oc baræ tro gør mēnisckin retferdig?

Oc endog thet er vden alt sckiell/ att nogher gerning gør mennisckin retferdig (som sckall besckedis i nest kōmende artickill/ thet følger dog icke ther vdaff/ at thē blotte oc bare tro encke gør menn:sckin retferdig/ nar nogre andre dygder era oc swo aff nød till retferdighett/ som sckall nw strax formerckis.

¶ Hwem er nw then som haffwer wiid och sckiell (dog han er wforfarin wdi bogelighæ konster) oc icke nw seer/ at thet er whørligtt oc vbewiisigt the met faræ nar the swo sige Thet eller thet er aff nød till then handell/ oc forti er thet allene nog. Forti thesse twenne ting eræ atsckilde at gøris behoff til nogre ting/ oc at ware aldelis nog. Mwæ wij swo søge bewiissning/ tha kwnne wij thet samæ sige om andre dygder oc swo Forti swo staat sckreffwet. Aff haabet eræ wij salige worden I same maade ere och hwer dygd aff nød till retferdighet/ icke er forti hwer oc een allene nog. Hwilcket deff myndre gengæ haffuer mz troen/ nar hwn i drabelighett wiger for andre mãge dygder/ som hær effter scal bewisis Rho 8

¶ Oc paa thet wij scwlle icke siwnis att søge effter ord/ tha welæ wij swaræ til eder enkæ mening/ i haffwe i thett a swar. Er thett icke oc swo løgn/ at then tro i hware stoer oc sterck hwn er/ ther haffwer icke kerlighedtz dygd/ gør menniscken retferdig? Eller hwad troo kan nogen tiid sigis att ware stercker e/ end then Christus omtaler oc siger. Sandeli- Mat 17 ge siger ieg eder/ at ther som i haffwe tro som ett senops korn/ tha scwlle i sige till thett bierg/ flytt tig her fra oc tiid/ tha sckall thet

strax flytte sig/ oc ingen ting scall ware eder wmøielig.

¶ Men hører dog hwad Paulus siger om
1 Cor. 13 then tro. Oc ware thett swo(siger han) att ieg haffde all tro/ oc swo then machtt att ieg kwnne flytte bierg aff theris sted/ men ieg haffde dog icke kerlighett/ tha ware ieg inthett Hwad kan nogen tiid sigis mett klarere ord aff sancto Paulo/ som er dog offwer alle troens predickere oc prisere.

¶ Men nar i haffwe een tiid begyndt at liuge/ oc haffwe ther mett offwertredt all blwsill/ tha forfølgher thett som begyntt er/ och swo liwgher framdelis att thett kan haffwe held mett sig/ att i kwnne i noger maade forswere then store løgen edertt første framsett. Swo screffwe i framdelis. Dog wdbrydher then indwortis gwdz retferdighett een frwchtt aff sig/ som er een rett vdwortis wforfalskett retferdighett. som staar i rett gode wdwendige christelige gerninger. Om hwilcke Christus taler Mat v. oc apostelin. Ro iiij. och Jaco ij. swo att een retsckaffett tro kan icke lenge bliffwe blott eller bar men bewiser sig gerne i the maade som henne giffwer orsage/ mat vij. Jaco i. Thesse ord høre eder till.

¶ Mynne icke hær och swo warx twennæ løgner/ baadhe wblwghe och obenbare nog Først. Endog att een fwlsom retferdighett som er alle dygdhers samfwng/ kan icke andhett wdi ett wiitigtt menniskie end wtbrydhe sig nar henne giffwis orsaghe/ som er aff kerlighedtz krafft/ thet icke kan ware ledig och aarckeløss. Men then retferdighet som i sighe att ware aff then blotthe tro/ kan tha thett icke gøre i hware hwn er baadhe fast oc rodfest wdi menniskins hiarthæ. Och forwdhen kerlighett och kerlighedtz wdwortis geringher/ kan hwn icke heller vare varafftig Thette bewiiss icke alleniste Paulus for fortalde er om thn̄ tro ther kan flytte bierg oc gøræ iertheghen/ att hwn kerlighett forwdhen er inthett. 1 Cor 13

¶ Men Christus och swo hwar han swo sigher. Ther sckall icke hwer och een indgaa wdi himmerigis righæ/ som kaldhæ och bekendhæ mig een herræ/ men then ther giør myn fadhers williæ som er i himmelin/ manghæ schwlle sighe till mig paa then dag/ herræ/ herræ. Haffwe wij icke formedhels tytt naffn prophetert/ formedhels tytt naffn forjaghett dieffuelsckaff/ och formedhels tytt Mat 7

(naffn giordt mange iertegen/

tha scall ieg obenbare sighe them/ ieg kende eder aldrig/ gaar alle bort fra mig for bedriffwe ondsckaff.

¶ Mwnne icke the haffwe en fwlosom tro till Christum/ som vdi hanss naffn fordriffwe dieffwelscaff/ haffwe witscaff paa tilkōmende ting/ oc gøre wnderlige iertegen?

¶ Dog siger Christus/ at mange aff thz slag scwlle wdelyckis aff himerigis rige for theris syndige gerninger. Hwem er nw then som icke forstaar oc swo aff thette Christi witnissbyrd/ at een fwldsom tro kan findis forwden kerlighett och kerlighedtz gerninger/ enchten mod gwd eller mēnisckin? Oc forti er thet och swo een swar løgen/ at wele gøre Christum Paulum oc Jacobum till løgnere met edher

¶ The steder som i kalle i rette aff them/ icke bewise at troen kan icke ware forwden kerlighett oc vdwortis gode gerninger/ men att henne icke bwrde at ware them forwden/ om wij ellers wele worde baade retferdige oc salige/ ligherwiis som troen allene ware icke fyllist til hwerkin aff them. Møget scheer och kan schee som bwrde dog icke at schee/ ther bode Paulus hwar han taler om troen tilstaar och Jacobus/ hwar han vnderschedet Pauli

mening/ oc lærer att Abrahe retferdighet aff troen begyntt/ war aff gerninger fwldkõmen

¶ Ther nest smycke i thette edert suar met eet aff edre euãgeliscke blomster/ oc sigæ swo i eder danscke. Ja/ wij widett end oc swo well som lector Powild/ at en død mening eller mennischelig egen tancke/ gelder platt inthet for gwd/ huad sigen at gøre nogen retferdig Men vdi latinen haffuer eder poet thette suo møget forbeddrit/ at han haffwer kaldet lector powild Christi euangeliũ forløberæ i alle maade vforscyltt/ baade aff same poet oc the andræ.

¶ Men forti lector Paulus haffuer sielff alder/ tha maa han sielff tale for sig/ oc strygæ eder wd som i haffwe forscyltt hwess oc bør ligtt er/ nar ther findis icke andett hoess eder end schalckhet oc vtackñẽmelighet/ mod alle them som eder haffwe framdragett oc giordtt (till mend.

¶ Men hwore scwlle i nogen tiid ware lector powild gode oc holde/ nar i hwercken spare gwd eller helgen/ oc ingen ting ansee for gwd tilhører. Swo formode wij at lector paulus giør well syn orsage mod thet klafferij oc lader eder ingelwnde døø bortt i then synd/ oc scall forti wedergøre thet hoffmod met eet

behørligt ſwar. Men oſſ keedis dog wed at
ſtigte met ſwo ſckinbarlige løgen/ oc forthi
welæ wij nw høre hwad then ſwm indehol-
der ſom i met beſkwte thette ſwar/ ſwo lyder
han. Men ſwo ſige wij wdi en ſwm/ att icke
all retferdighz/ men eniſte then indwortis ret
ferdighet/ er blottelig aff troen Endog at ſa
me tro bliffwer icke ſiden blott oc bar.

¶ Thenne gryde oc thette løg maa well fyl
gis/ forti her till hobe ſwmmeris twenne løg
ner aff mange. Førſtæ/ att indwortis retfer-
dighet er vd aff troen. Anden/ oc at then retfer
dighett kan icke andett end wdbryde ſig mett
gode gerninger. Forthi then retferdighet wij
nw om tala er en almēnig dygd/ ther beſlw
ther i ſig alle dygder/ oc er ther aff beſtādig
at then gantſcke low fwldkōmis i henne for
Jacobi 2 ſanctus Jacobus ſigher/ i hwoſomhelſt ther
holder then gantſckæ low/ oc forſeer ſig mod
ett bwd/ tha er han brødig emod them allæ

¶ Forthi att alle the bwd ſom loffwen inde
holdher/ och høre till liiffs retferdighett/ the
beſlwtis i the x. bwdord Alle andre bwd for
eræ behørlighæ till ett retſindigtt leffnett/
indføris paa the x. bwdord
¶ Och forthi ther then wnghe mand ſporde

wor herre hwad han giøre schwlde till att faa
thet ewige liff/ tha swarede herren. Uilthw Mat 19
indgaa till liffwett/ tha holt bwdorden/ och
strax berørde han for hänwm the x. bwdord
Oc framdelis lerde Christus thē lowkøne huo
re thesse x. bwdord kwnne beslwtis i twen-
ne bwd/ swo at then som giør thw bwd fyl-
delst/ han gør them alle fyldest.

¶ Thet er/ hwo som elscker gwd oc syn iefn
christen som er hanss neste. Swo sigher Chri-
stus. Udi thesse twenne bwd besslwtis baade Mat 22
thett som loghen oc propheter bøger indehol-
der. Men Paulus apostell beslwter dog the
sse twenne wdi eet bwd/ giffwendis till ken
de / att thet ene kan thet andett forwden icke
holdis. Swo siger han. All loghen fwldkom
mis wdi eet ord/ som er. Thw sckalt elscke
tyn ieffchristen lighe wed tig sielff. Oc forthi Galat 5
scker thet/ att alleniste kerlighett gør logen
fyllist/ som same apostell sigher till the Rome Ro 13
re. Kerligheet er loghens fwldkōmilse.
¶ Thenne retferdighett forthi som beslwter
then gantscke gwdz logs fwldkommilse/ kan
inghelwnde ware bestädig aff then blotthe
troo/ hwilkett thett første gwdz bwd al-
somenisthe biwdher/ och vdaff hwilkin al-
(leene inthe bwd kan holdis 1 Tim 1

Men same retferdighet er alsomenista bestan-
dig aff kerlighett ther alle bwd gør fyllist.
Coloss 3 Hwn er alle bwdordz besiwting/ fwldkōme
lighetz forbaandt/ oc till alle gode gerninger
baade begyndilsa oc endeligt/ hoess hwilcken
alle dygder kwnne ware/ men henne forwden
findher man inghe.

¶ Forti/ endog hwn haffwer fore sig tro oc
haab ligherwijs som twenne fortradere/ hwn
dragher dog effther siig alla the dygdhers
swerm som indeholdha all twchtt oc era soz
thet loff oc priiss klarlige lyder ther same a-
1 Cor 13 postell giffwer kerlighett. Kerlighet (sigher
han) er taalig/ welwillig/ oc forwden affuid
Kerlighet er icke schalckactig/ icke homodig/
han ingen foragter/ han søger icke syn fordell
/han lader sig icke fortørne/ han tencker icka
ondt/ han gleder sig icke aff wrettferdighett/
men haffwer metgleda i sandhet/ han fordra
ger alting/ han troer alting/ han haaber all-
ting/ han lider alting. Oc endog att alle dyg
der era gwdz store oc gwnstige gaffwer/ tha
er troen then allernederste/ ligerwiiss som een
grwndsteen vdi then aandelige forbygning.
Hebr 11 Forthi/ then som will gaa i handell oc kwnd-
sckaff mz gwd/ han scall iw først tro att gud
er till/ oc them een lønere som hanwm søghe

¶ Men at thet er then første oc nederste trap paa blandtt alle dygder/ bewiiss sanctus Pe- 1 Pet 1
trus klarlighe/ hwar han swo sigher. Ther
till (siger han) schwlle i gøre allerstørst flijd
at i bewiisa dygdelighet vdi eder tro/ oc vdi
dygdelighet wiisdom/ oc vdi wiisdom maa
delighet/ oc vdi maadelighet tolmodighet/ oc
wdi tolmodighet gwdelighett/ oc vdi gwde.
lighet broderlig kerlighet/ oc i brodetlig ker
lighet elsckelighet. Nar i haffwe thesse ting
rigelige/ tha lade the eder hwerckin ware or
ckeløse eller forwden frwcht til wor herris Je
su Christi kendilsa/ forti hwilckē som icke ha
ffwer thesse ting/ han er blind/ och met han-
den traffwer effther weyen/ oc haffuer forget
at han er reengiordt aff syne gamble synder.

¶ Met hwilcket sted alle apostelers høffdig
Petrus obenbare giffwer till kenda/ hwo-
re then blotte tro er hwerckin nog till terfer-
dighet eller salighet/ oc hwore hwn iblandtt
andre dygder som høre till mēnisckins salighet
haffwer thett nederste stad/ och siger at then
sig forttøsther paa then blotthe oc bara tro
han er en blind treffwera ther icke seer huart
(han sckall.

¶ Hwad giordis thet nw behoff forti/ siden
Kristendomen er kōmen till syn laffwe alder o

ffwer all werden/ att trenga off till barndom
igen/ oc lære christen folck thett for een ny ler
dom som inghen haffde forgatt/ oc forheffwe
troen alle andre dygder storlighe till foragtt/
hwilcke forwden hwn dwger dog platt inthet
wden till dess større fordømilsæ/ oc thett gøre
blandt christhett folck war platt wnøtteligtt
som haffwe aff barndom mett theris moders
melck indrwcket troens lerdom/ nar ther scul
de heller predickis kerlihhett baade till gwd
och mēniskin/ som beslwther och fwldkōmer
baade tro/ bwdord/ oc alle andre dygder.

¶ Och dog att sanctus Paulus icke swo
priiser troen som i giøre/ att han henne tilleg-
ger all mēniskins retferdighett oc salighet/
men forthi han lerde them troen som enchten
ware wantro hedningæ oc iøder/ eller forsni-
men kommen till troen/ tha schwldhe han iw
gerne loffwe och priisæ troen/ ligherwiis som
eet fundamentt till all salighetr.

¶ Men hwad tro han tha omtaldhe bescke
dher han gernæ/ som han till thē Galather
Gala 5 kaller henne then tro ther wercker synæ ger-
1 Timo 1 ninger formedels kerlighet. Oc till Timothe
um kaller han henne then tro som er forwden
Jaco 2 sckrømptt oc Jacobus kaller henne een leffuē

36

dis tro/ oc Augustinus een euangelisck tro/ oc scolerne thē tro som haffwer syn retthe scka bning oc sckick/ forti att kerlighett er eet rett sckickeligt fantzwn paa alle dygdher.

¶ Oc forthi nar gwdz ord/ som er dicktett oc sckreffwett aff een aand kwnne icke besiwthe noghen modsaffn/ att thett kan paa een stæd wnderstaas/ som paa ett andett wdleggis och besckedis/ thett er møghet børligtt.

¶ Oc forthi nar wij høræ att troen paa māghe stæder i sckriffthen haffwer ett besyndherligt loff oc een stoer eræ/ tha sckall thet wnderstaas om then tro som er icke orkeløss/ mē flittig i alle godæ gerniger/ ther icke er sckrømptelig mē retsindig/ ther icke er død mē liffachtig mz ord oc talæ/ mē euāgelisck i ræt christelig handell ther icke er vdæn sckick oc sckabning/ mē haffuer syt rettæ fantzwn aff kerlighetz bistandt ther er troens ypperste merkilsæ

¶ Oc hwess hwn swo icke wnderstaas/ tha ere blot oc bar farlige ord at smyckc hēne mz/ ligerwiis som hwn kūne allene frelse woræ sielæ. Men then troo som nw er omthalett hwn er icke eenæ/ blot eller bar/ men haffuer

(kerlighet mz sig/

aa thet wÿ scwlle tilstaa thet som sandt er/ tha er i thetta swar som i thet næst till forna møget swaret wdi een løgenachtig oc falsck mening/ ther the wiisa kwnne vell bemerke som pleva met forsckiell oc besckede at anāma wiiss tala Eller oc same swar er met en vrāg oc vchristelig mening talet for simpell almwghe/ wden then bescheede och forklaring ther bwrde att findis hoess/ them till eet got behaff/ men dog till then ewighe salighetz stora (forargilsa.

¶ Forti/ ther som wÿ icke tale om retferdighet/ som hedinscke mestera haffwe giordt/ eller som the phariseyer hoess iødherne/ som er then retferdighet aff hwilcken wÿ agtis ret-
Ro 10 ferdighe for mēnisckin/ ther apostelen kaller wor/ eller hwer mēnischis egen retferdighet/ eller oc retferdighet effter logen/ ther scolerne kalder en atspordt retferdighet/ som nogen
Phil 3 haffwer besøgtt mett sytt eget arbeyde flitt oc vmag/ i thet han haffwer wdwortis holdett thet som logen biwder/ icke aandelighe/ men effther en textelig mening som er legomlig/ vdwortis wdi scriifft oc bogstaffwe/ och icka indworthis wdhi aandhelig och retsindig meening.

¶ Men om then retferdighet som christen oc
euangelisce mend bør at omtalæ/ oc er then
aff hwilken wij dømis retferdelige hoess gud
Hwilkcen then same apostel i same steder kal-
ler gwdz retferdighet/ oc scolernæ kaller een
indscewden oc indsæt retferdighet/ nar hwn
aff himelin gwnsteleghe indfalden i wore sind
siell oc sckiell aff gwd/ gør oss retferdige for
hanss ansigt/ formedels Jesum Christum.

¶ Swodan retferdighet som er fra begyn-
dilsæ then førsthe ther oss aff wretferdighe oc
helffwedis børn/ gør rigens retferdige børn.
Om hwilcken retferdighett thet scal wnder-
staas som sigis om thñ obēbare syndere ther Luc 18
hiemgick retferdig i syt huss/ hwn giffwis oss
sandelige aff gwdz naadelige gunst oc godhz
allenifte for Jesu Christi verdsckyld/ vden all
wor forsckylding/ eller wor gerning ther fin-
dis vdi oss/ før end naaden och kerlighett gi-
ffwis oss/ ther gør oss gudz børn oc rigēs ar-
ffwinge. Forti thz ware ellers icke naade/ for
er en gunstig gaffwe vforsckylt/ som apostelē
siger Men thñ som gør gernigen/ hāss løn ag Ro 4
tis icke at vare naadelig/ men aff fortienisthe
oc verdsckyld.

¶ Oc framdelis. Er hwn och aff naadhen/ Ro 11
tha kan hwn icke nw warae aff gerningher

nar naadæ ware tha sandelige icke naade. J
sandhet tha er Christus forti dødt/ at han vil
le oss retferdige giøre. Hwor swodan retfer=
dighett forti waræ forskyldt mett framfarnæ
Gala 2 gerninger/ tha vare Christus forgæwis dødt

¶ Oc thet som wij nw sighe er icke alsome=
niste sandt om ceremoniers gerninger/ effter
Moisi lows manering som ware framfarnæ/
ther Paulus pleyer at kalle lowlige gernin
ger/ som eræ the gerninger ther forplichtedæ
alsomenistæ iødernæ/ then stwnd Moisi low
haffdæ macht. Om hwilcke gerninger Pau=
lus omtaler till the Romeræ oc Galater oc si=
ger/ at the iødiscke ceremonier sidæn then eua=
geliscke naadæ er obenbarid offwer all werdē
ere forswunden oc magtløsæ/ ligerwiis som
figwrlige sckwgger/ mod een klar och sckyn=
barlig sandhet. Oc thet giordæ han mod fal=
scke apostelæ som wildæ met liist wdi en iødæ
mening locke the Romeræ oc the Galater til
Moisi lows treldom/ ther forti sagdæ/ at thē
euangeliscke naadhe war icke nog till mēnis=
ekins salighett/ wden Moisi low giordis och
(swo fullist=
Ro 3 ¶ Oc forti siger same apostell till the Rome
ræ swo. Aff the iødiscke gerninger worder in=
ghe mēniscke retferdigt for gwdz aasiwn. Oc

noget ther effter. Wij meenæ at mēnisckin bliffwer aff troen retferdig forudæn Moisi lows gerninger. Till the Galater siger han swo. Wij widæ at mēnisckin bliffwer icke retferdig aff the gerninher logen biwdær/ forwdæn Jesu Christi tro Oc noget ther effter i same sted Forthi/ ther som retferdighet giffwis formedels logen/ tha er Christus forgewis døtt. Gala 2

¶ Och thet wij haffwe nw sagtt/ er icke alsomeniste sandt om the ceremonisckæ gerninger/ men och swo om alle høwischetz gerninger ther haffwe twcht oc ære wdi handel/ for then første retferdighet finder fore sig/ til hnil ike alle mēniscker i hwad landscaff the findis wdi/ oc wnder hwad low the eræ (natwrlige sckreffwen oc naadelig) ere forplichtedæ.

¶ Och forti siger same apostell om alle gerninger almēnelige till the Ephesier. Naadelige (siger han) ere i frelstæ formedels troen/ oc thet icke aff eder sielffwe/ forti thz er gudz gaffwe/ icke aff nogre gerninger at nogē scal sig berømme. Thet same siger han oc swo till Titum ingen gerning wndertagen. Siden (siger han) at wor frelsermandz gwdz godhett oc mod mēnisckin kerlighet haffwer sig teedt oc obenbaridt/ icke for the retferdighedtz ger Ephe 2 Titum 3

ninger ther wy nogen tiid giorde/ men effter hanss egen misckwnd tha giorde han oss sali-ge. Paa andre stæder sckriffwer han offte vdi same mening/ om alle the gerninger som thē første retferdighett finder fore sig/ hwore the kwnne same retferdighet icke forsckylde.

¶ Forti at iødernæ ware i swodan mening och noger falscke apostelæ aff iøde slecht (thee Paulus haffde forti altiid at gøre met) som alle tider wnder salighetz sckyn locke de folck till then iødiscke low oc tro/ sigendis att the som ware falden til troen aff then iødiscke slecht/ haffde forthwerffwet Christi naade miz the ceremoniscke gerningher som the leeffde vdhi wnder Moisi low. Oc at hedninge forti som haffde leffwet vdi affgwde tieniste oc dyrckilse/ scwlde enchten icke anāmis til troen/ eller oc til fornett beredis wnder Moisi low vdi the ceremoniscke oc andre gerninger som loghen tilhørdhe.

¶ Thet holder sanctus Paulus at ware al somstørst wgwdelighett/ ther till inthe gøre Christi hellige død/ oc forti fægter han altiid sckarpelige mod then mening/ oc gør oss wiss At alle mēnisckins gerninger i hwad slag the ere vt a ff/ som gøris før end wy ere kalledhe

til Christi naade/ eræ plat vdwelige til retfer
dighet/ oc giffwer forti til kendæ at ware sig
en ængthen iøde eller hedninge/ tha eræ the alle
syndera før end the anāme Christi naade/ och
at the bliffwe retferdige alsomenistæ aff gudz
misckwnd formedels troen til Jesum Christuz
Oc thet haffwer sig swo i sandhet/ at inge
the gerninger som wij göre før end wij anam
me troen och naade for troen sckyld/ göre oss
retferdighe/ oc som i rettelige sigæ/ ware sig
encheten bwden oc befallede aff mēnisckin el-
ler aff gwd/ i hware sckøne the siwnis at wa
re for menniscķins aasiwn.

¶ Men nw twert emod/ thū same retferdighz
aff hwilcken wij agtis retferdige for gwd/
som er thū anden ther sanctus Jacobus och
suo kaller en fuldkōmen retferdighz/ ther gør Ia 2
aff retferdige meer retferdige/ oc aff hellighe
meer hellige/ om huilken thz scal vnderstaas Apo 22
som Joānes siger vdi syn obēbarilse bog/ att
thū soz er retferdig scal göris meer retferdig
Nun haffuer vore gerniger behoff foz aff nade
oc keerlighz efftersølge thū første retferdighz/
at wij thz pūd foz wij anāmede aff gud scullæ Mat 25
icke graffwe i iorden/ oc gøme wor herris pen
ning/ ligherwiis som wij gwdz naadhæ ha- 1 Cor 6
ffdha forghæffwis wndfanghett/.

ther wij met aager ſckwlde bringe oc forbedre
at wij mz baadæ oc fordeell kwnne forantwor
dæ herren igen nar han paakreffwer/ oc at wij
ſwo kwnne bringe naadæn/ att hwn motthe
formeris och forbedris/ och at wij motte ſwo
wordæ righe wdi godæ gerninger. Forthi alle
Mat 25 the ſom haffwe/ thet er the ſom rettelige brw
ghe een anãmet naadæ/ them ſcall giffwis att
the ſckwlle righelighe haffwe.

¶ Thette er ſwo klart oc ſwo ſckynbarligæ
ſandt/ at hwo thz will met nogen ſckrifft be
wiiſæ/ tha tendær han liwſſ till at ſee ſolen/
forthi thette ſtycke lerdom haffwer heelæ læſſ
ſckriffter (ſom mand pleyer at ſiigæ) till be=
wiiſſning/ nar ſckriffthen er fwldtt paa alle
ſtædær/ met bwd oc exempill till godæ gernin
ger/ ther allene the x. bwdord motte oſſ lære
righeligæ nog/ ſom i ſig beſlwthæ alle godæ
bwd oc wilkaar till att leffwe effther.

¶ Swo at wij icke widhæ hwad heller wij
ſculle fforwndræ noger predicanters wſtadig
het/ eller oc ſpotte theris geckerij/ nar the mz
theris geckerij/ nar the met fwldt lyd haffwe
loffwett oc priiſt then blotte tro/ oc fordømdæ
godæ gerninger/ tha pleyæ the dog at beſlw=
tæ theris predickim met the x. bwdord oc mett

Pater noster/ oc icke befinde at theris lerdom oc gerning obenbare stigte emod hwer andra

¶ Och sandelighe then ene apostell sanctus Paulus klarlige besckeder thett forsctiel paa gerninger/ som giøris før end wij ansees till Christi naade och siden. Och swo gott som gifwer til kende/ hwore gwd will at wij scwle then naade som wij haffue anāmet gwnstelige wden all forsckylding/ siden tiene oc forsckylde met gode gerninger/ at wij scwlle icke befindis i negen wtacknēmelighett.

¶ Oc forti tha beswter same apostel (deg han alsomhelst oc alsomeest priser oc loffwer troen) alle syne epsteler mett bwd oc befalning om gode oc høffwiscke gerninger/ at gøre oc brwge/ siden han haffwer tracteret troens handell/ och besynderlighe i the sendebreff till Romere och Galather.

¶ Forti siden han met foragt haffwer fortaget all forsckylding i the gerninger som giordis før end troen er obenbarit/ paa thett att naade sckal ware naade/ tha besckriffwer hā dog mod enden/ bwd oc wilkaar om godhe høffwiscke och twchtighe gerninger ther the scwlle leffwe wdi/ till at forøge/ formere/ oc

forbedre then förstæ oc naadelige retferdighet Oc dog haffwer same apostel ligerwits som han haffde sig forwiist paa gode gerningers foragteræ pa a twēne stæder i thet sendebreff till the Romeræ (för end han kōmer till thet taaltæ capittell/ hwar han encke besckriffuer bwd och vnderwiisning om gode gerninger) giffwett raad oc sckynde till gode gerninger/ ther mett att forfölghe then förste naade som war gwnstelig giffwen/ thet er wden all fræ faren forsckyldning/ oc thett gör han i setthæ och otthūdæ capittell.

¶ Hwar for i sckwlle/ wele i oc wele i ey/ göre thenne besckede paa retferdighet oc gerninger/ oc thet tilstaa/ at inge framfarne gerninger kwnne nogen tid forsckylde then förste retferdighet som naadelig er formedels troen til Jesum Christuz/ men efterkōmende gerningher som haffwe theris retthæ fandtzwn aff naade oc kerlighet kwnne tha formeræ och forøge same förstæ retferdighet/ wden i taare sige/ at gwdz hellige mend/ propheter/ apostele/ oc euangelister haffue sagthet mod huer andræ i lerdom oc mening/ /eller oc thet som meer er. at sanctus Paulus gör icke eet mett sytt eghet sind/ hand/ oc mwnd Oc thette er altsāmen swimmelig att sighe. Uore gerning-

ger hwerckin fødha eller forskylde then ret-
ferdighet wij agtis vdaff hoess gwd men the
dog mett gwdz naadis biistandt kwnne sa-
me retferdighett forøghe/ formere/ oc fwld-
(komme.

¶ Men i thenne handell bør oss tha eet sty
cke icke gaa forbij/ Thett er att the gode ger
ninger som gøris for end then besynnerlighe
retferdighedz naade giffwis/ sckwlle tha ic-
ke forsømis oc forsmaas Forti then allerbeste
oc største gwd (hwess misckwndhett ther o- Ps 144
ffwergaar alle hanss geringher) ligerwiis
som han aff syn retferdighet lader inthe onde
ware vpyntt. Swo møghett meer aff syn mi
sck wnd oc godhett/ lader han inge gode ger-
ning ware wløndtt/ ey heller een drick kaltt Mat 10
wadn som giffwis i hanss naffn. Och forthi
sckeer thett/ at the gode gerninger wij giøre
før end wij ere aff gwdz naade retferdige gior
de/ icke alsomenniste formilde then pyne wij scul
le effter døden lide/ eller ocswo forsckylde no
ghen tymelig welferdtt i thetthe forghenghe
lighe liiff/ men the och swo beqwemme och
beredhe oss till naadhe och retferdighett/
icke att the giøre oss ther till werdighe/ som
aff thett wedherlag ther giør fyllist/ men al-
somenisthe qwemme Icke for the at gwd kyer
)fore aff til børlighett

bliffwer menniſckin nogen løn plichtig/ men
han aff ſyn godheedt tildragis at giffwe oſſ
naade och retferdighett/ nar han ſeer att wi
tha giøre wortt beſthe.

¶ Hweſſ thet icke ſkede/ hwad giordis tha
behoff ſwo mange raad oc ſcrynde til peni-
tenze i begge teſtamentt/ ſom nar ther ſigis/
I Reg 7 Bereder gwd edre hiarter. Frandelis/ ladher
Mat 3 wdaff at ſynde/ fortt himerigis rige er for dør
ren. Oc andre ytalige ſckriffter aff ſame ſlag.
Pro 16 Forthi thett hører mēniſckin til at berede ſind
oc ſtell ſom Salomon ſiger. Then ſom wdaff
all ſitt oc macht wender ſig til gwd/ ſwo wē-
der oc gwd ſig till hānwm igen/ ſom hā ſielff
Zach 1 ſiger hoeſſ zachariaz prophett. Wender eder til
mig ſwo wender ieg mig til eder. Oc thī ſom
hānwm wil møde/ tha kōmer han hānwm till
Jaco 4 møde igen/ ſom ſanctus Jacobus han ſiger.
Holder eder till gwd/ ſwo holder han ſig och
ſwo nær till eder. Them giffwis icke gerne
nade/ ſoz ſig forherde i ſynd mz waraſtighet

¶ Oc for then ſag/ tha ere gode gerningher
ſom giøres i gwdelig mening/ for end oſſ gi-
ffwis naade icke plat vdweligæ/ nar the ſan-
delige berede oc beqwēme oſſ till ſame naade
Men the twenne ſtøcker ſom i framſetthe ſiſt

wdi ederit swar/er swodanne/ at thett ende er langt fra sandhet/ som er/ at gwd anseer inge gerninger wden the han haffwer sielff bwdett. Forti gwd haffwer sielff bwdett/ at wij scwlle icke alsomenni te lyde hanwm/ men och swo wore offwermend oc forstandere/ ware sig enchten geestlige eller werdslige som i ne sthe fortalde artickiller noget swaret/ hwar wij talede om christendoms frihet Oc forti e re baade the gerninger som bwdis aff gwd och mēniscen nyttige till retferdighet/ i then mening som nw sagt er/ dog thet er icke mett allæ eens wilckaar/ nar gwdz bwd wtt o ffwergaa alle mēniscis bwd/ oc theris gernī ger alle mēniscins gerninger.

¶ Om the sckriffter i føre i retthe aff Esaia prophett i thet xxix. capittel/ oc aff Matheo i thet xv. er til fornett sagt at the wnderstaa es om the menniscelige bwd/ som ere gwdz bwd icke met men emod/ oc ther ingen handell haffue met ere och dygd/ til att forde och fremme gwdz sande bwd och hellighe willie

¶ Thet andet/ i sighe at gwd anseer vdi mē niscin the geringher som han bi wder/ och ther aff troen framkōme/ dog thet er sant thz sckall tha sigis met besckede ac wilkaar. For

thi tale i om then blotthe ock bare tro som i
pleye at gøre/ ther er ockeløss sckrømtelig/
død oc vfrwchtsõmelig/ tha er thet icke sandt
i sighe/ men meene i then tro som haffwer sit
retthe sandtzwn aff haab oc kerligheds bi-
standt/ tha staa wij till att the gerningher
som fødhis aff swodan tro/ ansees aff gwd/
baade till førstæ retferdighedtz formering ock
till salighett Oc thett bewise the twene før
sthe exempill i setthe om Adam oc Abraham
/forthi theris gerningher ere fødde aff then
tro ther war icke blott oc bar/ men haffdhe bi
standt aff ett kerligt haab. Oc forthi i thett
tredie exempill tale i ether sielffwe daarli-
ghe imod/ nar i kalle Centurionem een hed-
ning som han i sandhett war/ oc sighe dog/
att hanss gerningher ware aff troen/ ther ic-
ke kan staa mett thett førsthe. Forthi/ alle
hedninghe ere troløse.

¶ Oc forthi sighe hellighe lærefedre som ta-
le aff een andhen aand end i giøre/ att Cen-
turionis gerningher han giorde før end Pe-
trus kom till hãnwm ere aff thett slag/ som
hãnwz beredde inz qwēhet til naade oc retfer
dighz/ om hwilcke gerniger er til fornett no-
get omtalet. Men at wij sckwlle tha een tid
Høre tale paa thēne artickill. Then tid i wa

ke met obenbare sckrifft oc sandhet ther till
nøde oc trengde / at i sckwlde tilstaa/ at thz
mēniscke som war kōmet till sckiels alder och
fick orsage oc tilfelde at gøre got/kūne huer
eckin worde retferdigt eller saligt forwden go-
de gerninger. Swo wille i dog effter then me
nige mandz tycke oc gode behaff/ predicke och
lære wden all besckede/ at thū blotte oc bare
tro giffwer retferdighet/ oc swo forferid at
same tro kan icke lenge vare blot oc bar/ nar
hwn om behoff giøris vdbryder sig met gode
(gerninger.

¶ Oc swo ansee i thū menige mandz godhe
behaff/ at i forglēme thz som propheten siger
Gud sckall forøde oc atsckillie theris been for Psal 52
teckis mēniscken/ oc hwad sanctus Paulus
siger. Thet som ieg ware mēnisckin behage- Gala 1
lig/ tha ware ieg icke Christi retsindige tiene
re. Oc swo møget som thette støcke lerdom
er effter løse folckis tycke oc gode behaff/ suo
møget er thz oc swo baade syndeligt oc vgw
deligtt.

¶ Och effther thi att altt thett loff och priiss
som sømer dygd och ere findiss wdhi gerning
oc bewgilse/ hwad er thet andett at fordømæ
gode gerniger/ end at fortage oc fordriffue aff
thēne verdē al dygd oc ere/ tucht oc høuischet

¶ Thet kende gwd/ hwore mange syndighe orsager thette ene stöcke lerdom haffuer giort blant enfoldig oc wforstandig almwge/ thet wij kwnne formercke paa alle the stæder som eder lerdom haffwe wed tagett oc samtöcht/ hwore ther wæn all sckoensil oc blwgsill leffwis i synd. sielffs wold/ oc lössagtighet/ och hwore mange sige obenbarlige ware sig leett oc angerligt/ at the gode gerninger nogeen tiid giorde/ hwar fore the oc swo forsinedelige i drick oc gestebwd biwde fale alle theris gode gerninger the nogen tiid giordt haffwe for een ringhe ting.

¶ Oc the predickere hwidzle the aff predickestolen som enchten raade til gode gerninger paa sckrömpthe/ eller och pnise them paa qwaadtzwiis/ at the scwlle siwnis ther mett at wele göre gott/ enchten till at effterfölge Christum/ eller til legoms twang oc treng sill Paa hwad tiid och i blantt hwad folck haffwer nogen hörtt swo groff en vgwdelighet?

¶ Thet haffde icke giortz behoff i thesse siiste dage at opwecke folck til swodan forsömilse/ nar Christus haffwer dog saghtt/ att kerlighett sckall fforfölis i werdsins siste daghe. Oc forti scwlle wij dess meer altiid oc

paa alle steder tilsckynde/ tilbringe/ oc raade them i alle gode gerninger/ oc forwden all besckede oc forsckiell/ nar wij formercke att therwdaff kōme nogen forsømilse/ effter thi at en god gerning i hwar liden hwn er/ haffwer iw mett sig nogen nytta oc dwelighett/ swo at gud icke alsomeniste anseer henne/ mē och swo wederlegger henne met nogen løn tymelig eller ewig.

¶ Then hellige kircke forti/ som haffwer eet dagligt omhygge for syne børns salighet agther thet met stor flytt oc windsckiffwelighet nar hwn oss som ere fødde wnder troen/ oplerde oc wnderwiista i same tro/ i alle euangelier oc episteler foresetter the seder oc gerninger/ som somelig ere eet christeligt leffnett /oc i them altiid lærer oss gode gerninger

¶ Och hwar som troen haffwer vdi lesthen nogen besynderlig priiss oc loff/ tha haffwer hwn thet swo sckickett/ at ther tha vdi epistelen noget berøris om gode gerningher/ att wij wnder troens sckyn/ schulle icke dierffuis till at forsøme gode gerninger. Oc nar swodane epísteler kōme/ tha gaa sōme aff edher them forby/ och tha alsomenista predicke historien aff lesthen.

M i.

¶ Och nar i haffwe thesse twēne article om troen oc gerningen predickett/ wbesckedelig/ wden alt forscktell/ paa troen/ gerninger/ och retferdighet/ oc met mange folckis orsage till eet sckāmeligt fald. Oc(om wij betro Hiero= nimo) nar kettherij ther aff wdspringer at ord wsckickelighe oc wbescke delige sigis/ tha eræ thesse twēne article eder rettelige førde vnder øghen/ aff eder icke alsomenistæ ketterlige tra chterede/ men swo wbesckedelige/ at the kwn ne ware een orsaghe till all wdygd/ synd och (ondsck aff.

¶ Icke kwnnæ i eder heller ther aff be= kømme/ at i ere første paafindeeræ till thettæ ketterij om troen/ forthi thet er en gāmel vild fatilsæ/ begynt oc vdsprwngen i the hellighæ apostolorū tiid/ aff falscke apstele som i eræ/ ther toghe orsage aff nogre diwbe oc wcklare stycke lerdōme/ som findis wdi sancti Pauli sendebreff. Mod hwilcken wildfatilsæ andræ apostelige sendebreff Petri Joānis Jacobi oc Jude haffwe een retsindig christen mening/ aff hwilcken the gøre oss wiisæ/ att een blott och bar tro forwden gode gerningher/ er icke nog till mēnisckins salighet. Ther till er Augusti= nus wytnisbyrd/ i then bog hā kaller om tro oc gerninger oc i thz xiiij. capittell/ vdi hwil cken bog han er modstandig thetthe kettherij

mett ratt forachtt.

¶ Then sempta artichell.

MEnniscken haffwer inghen frij willia/ oc forthi. alt thet som sckeer wdi werden/ tha sckeer thett swo/ att thet kan icke anderledis ware.

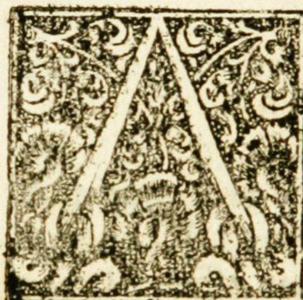
¶ Predicanternis swar.

HUad friihet ther er wdi woregen willia/ thett giffwer sig nog till kendha i daglig forfaring. Ther offwer larer sckrifften oc at wij era blinde oc wanwittige /oc aff natwrligt forstandt kenne inthett till gwd som han rettelig er gwd. Joã i. och ix. Hwarledis kwnne wij nw haffwe willia till at dyrcke then gwd hwilcken wij aff natwren icke kende. Ja/ ther fore siger sancte Powill ad Philippen ij. Att gwd fwldkõmer icke alleniste hwad godt ther gioris i oss/ men han oc swo sckaber then gode willia i oss som wij haffwe till thet som gott er. Ja/ end och swo hwer god tancke/ ij. Chorĩ iij. Ther fore siger oc Christus sielff Joã i. at ther kõmer inghen

M ij.

till hãnwm wden han bliffuer dragen aff gud fader. See ee gwd tha then som giør alting ligerwiis som han haff wer thett forsatt sig effter syn gode gwddõmelige willia/ Ephe i Swo at ther ey falder eet hoffwet haar aff oss Ja icke then mindsta spwrff ther slwger i we derid wden gwdz willia/

¶ Prelaternis geenswar.

Alt thet som i sware till thẽne artickell oc hanss nesta efter fylgere/ hører icke til wor wii sa/ som mand pleyer att sige/ oc swo oc swo er thet sagt aff eder/ som i hwerckin forstode krafftelige then eene eller then anden artickel. Forthi eder sẽnickedregere Morthen lwther disputeredhe først om mẽnisckins frij willia/ i thet han lægnis mod gwdz naade och vdi the gerninger som mẽnisckin gør gode oc ondhe. Oc tha scriffte han samme mẽnisckins frij willia i twẽne parther effter twẽne tiider/ som oc then eena vnder synden/ oc then anden vnder naadhen.

¶ Oc tha sagde han/ at nar mẽnisckin er vn der syndhen før end naaden giffwis/ tha kan

hwn met syn frij willie icke andet end syndhe oc swo nar hwn gør syt beste. Men nar synden er forlatt oc naaden er kõmen/ tha sagde han at then frij willie inthet gør eller sckaffer/ men alsomeniste brugis/ røris/ raadis oc regeris aff naaden/ oc at naaden gør forthi al ting/ icke anderledis brwgendhis mẽnisckins willie end tẽmermand øxe oc naffwer/ eller smed hãmer oc tang.

¶ Ther næst er han indfalden wdi een diwbe handell om mẽnisckins frihet/ i thett hwn lignis mod gwdz ewige forsiwn/ i alle the ere atwris gerningher som ere gwdz forsiwn och witsckaff wnderdanige oc wndhergiffne/ och ther met haffwer han sig forbedrit som kettere pleye/ thet er han er falden wdi en ond oc syndig mening/ oc fra then oc wdi en andhen møgett werre/ som apostelen siger om nogre ketterre. 2 Timo. 3

¶ Och forthi haffwer han nw platt drebtt mẽnisckins frij willie/ oc siger/ at for gwdz wwendelige forsiwn/ tha sckeer alting swo aff wryggelige sckieffning/ onde oc gode at the ere platt aff nød/ oc kwnne icke anderledis vare. Oc i thenne mening modsigis eder i thẽne artickell oc hanss neste efterfølgere. Men i ligerwiis som i icke forstode tale eller maall/ oc

lade eder tha tøcke at i ere sckrifftckloge swa-
re till then første neming/ wdi hwilcken men-
nisckins frij willie lignisß mod gwdz naadhe

¶ Then daglige forfaring hwar i met welde
bewiisæ eder mening/ sck wlde gøre eder i sãd
het wiisæ/ meer at wij haffwe frij willie end
wij icke haffwe. Oc besynderlige om noghen
effter thñ hedinscke mesthers raad (ther oc suo
disputerede emod then groffwe mening som si
ger alting sckee aff een wforwendelig sckieff-
ning) wille swo lenge bancke edre sideben mz
een sterck knyppell/ at i aff pynæ oc werck kũ
ne bekende ware wdi hansß willie oc machtt
/ at kasthe knyppelen bordt oc lade wdaff att
slaa. Oc nar i beræ osß thet wnder øghen/ at
ligerwiis som wij kwnne icke natwrlige for
wden besynderlige gunst oc gaffue kende gud
som han er/ och behoff gøris till mẽnisckins
salighet/ nar wij effter sckrifften ere aff natw
ren blinde och wanwittighe/ swo kwnne wij
icke heller aff wor blotte willlæ eller frij wil-
kaar forwden gwdz naade oc hielp elsckæ oc
dyrcke hãnwm sem børligt oc sømeligt er.

¶ Hwem haffwer noggen tiid ther ellers
war retsindig thette negthet? eller hwem ha
ffwer noghen tiid anderlwnde meendt/ lerdtt

sckreffwet eller predicket? Forthi gwdz kwn
sckaff kan icke haffwis wdæn fornedæls troen/ Ephe 2
ther i sandhz er gudz gaffwe. Ther nest/ sand
gwdz dyrckilsæ/ kan heller icke ware wdhen
aff naade oc kerlighet/ ther er then allerstør- 1 Cori 13
stæ gwdz gaffwe/ som apostelen siger.

¶ Och forthi tha pleyer then helligæ kircke wdi syne høgtidelige bøner/ som almēnelige kallis Collecter/ obenbare at bekendæ oc tilstaa/ ware gwdz gwnst oc gaffwe/ at hānum lowlige oc børlige tienis aff trofaste menniskæ/ oc at ingen kan teckis gwd hānwm forwdæn Een stor part forti aff søndags embedæ oc Collecter paa thet gantsche aar/ icke andet bedæ oc formane hoss gwd end naadæ/ hielp/ oc trøst till at tencke oc gøre the ting som ere (retsindigæ.

¶ Men thesse ting gøre icke forthi mēniskis
frij williæ oc wilckaar till inthett/ hwilcken
frij williæ ther sckall fornedæls troen bindæ o
ffwer mēnisckins natwrlige sckiell i the støc-
ker/ som hēnis natwrlige forstandt offwergaa
Forthi the ting som icke natwrlige begribis/
høræ troen till. Oc paa thett wij sckwlle brin
ge sancti Pauli ord/ tha sckall same frij wil 2 Cori 10
liæ fornedæls troen befange wortt forstandtt
till Jesu Christi lydilsæ/ men fornedæls naadæ

oc kerlighet/ binde offwer mēniſckelige ſind
oc macht/ at nar hwer aff them haffwe giort
ſit embede fylleſt/ tha kwnne wij loffligę och
hørlige tiene vor ſckabere/ oc ſwo elſcke wor
gwd oc herre/ aff alt wort hiarte/ aff all wor
ſiell/ och aff alle wore ſind och macht/ oc wor
ieffnchriſten lighe wed oſſ ſielff.

¶ Thet er ketterlige at ſiige Frij willies oc
wilckaars rettere werck oc bewgilſe er at ſam
tøcke met ſind oc mening troens gaffwe/ och
at bewge met metgerning naadens och ker-
lighedtz kwnſtelighe gaffwe.

¶ Men thet i hære talæ om gudz kwndſckaff
hwar vdaff han kendis lighe ſom han er/ thz
er hanſſ ſees vdhi ſyn warilſæ/ er talett aff
ſtoer vanwittighhett. Forti thet kundſckaff hø
rer icke till thette timelige liiff/ men till then
hīmelſcke ſalighet ſom tilkōmendis er effter
døden. Icke er thet kwndſckaff heller noghen
forſckylding/ men een løn/ ſom ſanctus Joan
Joan 3 nes ſiger om gwd. Thet vide wij/ at nar han
ſckall ſig obenbare bethee/ tha worde wij hā
nwm lighe/ at wij ſckule hānwm tha ſee li-
gerwiis ſom han er.

¶ Nw framdelis thet ſom i indføre aff apo-

stelen. baade ad phili ij. Gud er then som for
arbeyder vdi eder/ at i kwnne wele oc noget
bekõme vtaff en god agt oc mening oc ij. Co
rint ij. Icke forti at wij ere dwelige vdaff oss
sielffwe att tencke nogett ligerwis som aff oss
siel fwe/ men om wij ere till noget dwelighe
tha er thett aff gwd.

¶ Men hwad bewiser thesse twẽne stædher
andet/ end at wij haffwe gwdz naade behoff
ther scall oss baade berede oc arbeyde met oss
sckynde oc røre oss till thet som got er/ at wij
mwe tencke/ wele/ oc kwnne gøre thett som
ratt er. Ther næst then naade som forfølgher
oc arbeyder oc fwldekõmer met oss/ ther och
swo bestercker oc hielper oss til warafftighet

¶ Men hwem er then och swo blandt them
som ere maadelighe lerde/ ther therte enchten
negther eller icke weed? nar then hellige kir-
cke swo beder hwert aar vdi een aff syne Col
lecter. Wij bede tig herre/ at tyn naade skall
oss baade forekõme och effterfølge/ oc thet gi-
ffwe/ at wij altiid mwe bestædis i gode ger-
ninger. Men i hwess maade er thette wor frij
willie modstandigt? nar thet er hanss embede
at føge sig effter then forckõmende naade/ och
arbeyde met then som effterfølger. Forti som

ther ſigis vdi eet gāmelt ſprock Gwd hielper them ſom arbeygdha.

¶ Oc thet ſom nw ſagt er/ forclare ſāme ſteder mett thet ſom deſſe forberørde ord bodeſoreſtaar oc efftherfølgher. Fordhi ther apoſtelen emod the falſcke apoſtele ſom ware eblāt the Corinthier/ haffde giffwet ſyn apoſtelige macht oc befaling eet hørligt loff ſytt embede till ere/ tha indførde han the ord om wor wdwelighett wij haffwe wdaff oſſ ſelffwe/ och then dwelighet oſſ giffwis aff gwdz biiſtantt/ at han ſckwlde icke ther fore ſkwnis at ſøge nogen forfengelig priiſſ och ere. Och forthi gaff han gwd then ere/ at han war then ſoz geringen giorde met ſyt gwddōmelige biiſtandt. Oc ſagde ſig forti at ware een tienere/ ther met ſyt ringe arbeygde søgede ſig effter gwdz naade/ ſtrax forfylgendis mett theſſe ord. Oc han er then ſom giorde oſſ dwelige tienere i thet ny teſtamentt.

¶ Men till the Philipper haffde han ſwo till fornett ſckreffwet. J ſckwlle forarbeyde eder ſalighet met frøcht oc redzle. Oc ſiden forfølger han met theſſe ord/ i ſckwlle alting gøre wden mwr oc wedderknwr/ kwnne i icke for thi ſee/ baade effter apoſtelig lerdom oc then

gandtſeke ſckrifft/ hware then ſame gernig ſigis ſtwndwm at gøris aff gwd oc ſtwnduz aff mēniſckin/ hwilckett ſom er een obenbare bewiiſſning ther till/ at vdi alle gode gerninger tha effterfølger mēniſckins frij willie/ och er gwdz gerning ſølagtig oc biiſtandig mett een willig tieniſte oc een tieniſtagtig willie

¶ Framdelis thet ſom efftherfølgher i ederett ſwar aff Joāne/ er oc ſwo aff ſame ſlag For thi/ endog at ingen kōmer till Chriſtum vden then himelſcke fader dragher hānwm met ſyn naade/ ſom forekōmer/ metfølger/ oc fwldkōmer/ men nar gwd drager ingen nødt oc vuillig/ tha hører thet till mēniſckins frij willie/ at føge ſig effter gwd faders dratt/ oc at icke forherde ſytt hiarta nar han hører hanſſ røſt ockald/ men ſtrax oplade hānum nar hā banker paa døren. Joan 6

¶ Mē nw vele wij høre huare i aff alle deſſe ſtøcker beſlute emod mēniſckis frij villie. Er icke gud forti thū ſoz altig gør vdi alle creatur effter ſyn guddōmelige villies raad Ephe i. A huad er thūe beſlutīg ſyne meſtere liig/ gwd gør alting vdi alle creatur/ oc forti gør mēniſckins frij vilie inthz I ſandhz tha fortager thūe beuiſnīg icke mere mēniſckis frij villie end hwn forthagher fwgle theris flyg/

fiske theris sweem/ oc andre diwr theris gāg Oc swo i alle maade hwer cretwris besynder lige indsette natwr/ nar inthr creatwr i blātt them alle/ er platt ledig oc orckeløss Forti at Paulus haffwer swo sagt om them alle/ at gwd gør alting vdi alle creatwr/ ther mett besiwtendis alle creatwrs gerninger/ vdi frij willie oc wilckaar offwergaar mēnisckin alle creatwr/ forti hwn er een herre offwer syn gerning/ oc kan forti baade gøre oc lade.

¶ Endog at thet som aff then epistell till Ephesier er indført/ met thet som siden er taget aff Matheo i thet tiende capittell/ meer er mēnisckins frij willie anrørendis/ nar han lignis mod gwdz ewige forsiwn. Forti Paulus siger hware alting skeer aff gwdz willies gwddōmelige raad/ thet wij kalle hāss forsiwn. Hwilcket Christus hoess Matheū sielff stadfester/ lærendis oss met thet exempill om spwrffwe/ oc mēnisckins hoffwet haar/ hworre thet er swo sandt/ at the alleringisthe och nyndste ting som findis vdi werden/ ere gudz forsiwn swo vnderdanige / at the løffsom sidde paa træ/ falde icke vdaff woden gwdz willie

¶ Oc paa thet wij sckwlle swmmelighe besiwthe thēne gantske handell/ och obenbare

kwndgøre edert geckerij/ thæ grwndhis eder bewiiſning hær oppaa. Męniſckins frij wilie kan inthz got gøre ſom er fylleſt emod thet ewige liiff forwden gwdz naade/ deſligeſt ingē ting ſckeer i then ganſcke werden/ vden gudz forſiwn/ forti haffwer mēniſckin ingen frij wil (lie.

¶ Hwem will noghen tiid werdis at ſware edher till ſwodantt geckerij? Oc ther ſom i aff eder retthe ſind oc mening føre ſwodan be wiiſning i retthe/ ligerwiis ſom hwn waræ diabelig aff ſckrifft oc ſckiell/ tha ere i platt vwerdige ther till/ at noger ſckall talæ mett eder om hellighe ting/

¶ Men ther ſom i andet wide oc wele deg met ſwodan røg oc ſtøff forblinde ſimpell fol- ckis øghen/ tha ere i werde att ther ſckwlde bindhis een mølleſteen om eder halſſ/ oc i for eder ondſckaff ſclyld/ ſckwldhe mett hānwm forſenckis i thet dirr bæ haff/ nar i ſwo māge maall twſinde ſimpell folck daglige beſckēmæ Och Chriſtus ſagde them ther ſwodant gøre ware een børlig pynæ.

¶ Men mo wil ſcke at nogen aff eder wil thet the ſwo emod ſigæ Hwore ther kan icke ſckee at gwdz forſiwn enchten forwendis eller och

ler och beswigis. Ere forthi alle the ting som sckee vdi werden gwddõmelige forseede/ tha mwa the nw sckee Sckwlle the oc sckee huar er tha mẽnisckins frij williæ? Her till swaræ wij swo. Then nød som alting haffwer aff gwdz forsiwn/ hwn er met wilckaar/ swo at ingen ting forti sckeer at hwn er forsiwnet aff gwd/ men forti at noget sckall sckee/ tha haffwer gwd thet wist fra begyndilsen.

¶ Thet kwndschaff som wij haffwe om neerwerendis ting/ haffwer gwd om the som kõme sckwlle. Som inthe mẽnisckeforti sigis atware nødt till then gerning ther wij see och wida same mẽniscke gøre/ swo nødis ingẽ heller till then gerning ther gwd haffwer seedtt gøris sckall/ ther icke forti gøris at gwd henne forwistæ/ men forti hwn sckwlæ gøris/ och alting er gwd nerwarendis tha forweed han alting før end the sckee. Som wij kende them ther gøre ildhe/ swo kendher gwd them ther sckwlle gøre ilde. Men som wortt kwndsckaff forti trenger ingen till wgerning/ swo gør icke heller gwdz kwndsckaff.

¶ Desligest/ ligerwiis soz wij elscke thim ther gøre got/ oc hade thim foz gøre ondt/ swo elsker gwd thim ther scwlle gøre got oc hade-

thiſſ ther ſckwlle gøre ondt/ oc forti elſcker oc hader gwd mēniſckin aff ewig tiid/ forti han ſaa aff ewig tiid hware hwert mēniſcke ſculdæ ſig bewiiſa ilde eller well/ huar fore hā huer cken elſcker eller hader vden ſag. Swo er thz oc ſuo met eder/ haffuer gud forſeedt at i ſculle bliffwe warafftige i edert ketterij/ oc ther offuer fordomis tha maa thz vare/ oc kā icke anderledis ſcke/ icke forti hāſſ forſiwn trēger mē forti i wille eder icke bekēde/ ther hā viſte aff begyndelſen Dog er thz møyeligt ther wij ønſche eder gerne at i behulpen mz gudz naade motte eder end nw bekēde/ forløſte aff dieffuels band oc ſnare. Oc i ſame menig ſckall thz altiid forſtaas for enchtē giøris eller giøris ſcall aff mēniſckzs frij vilkaar.

¶ Then ſiettæ artickell.

Orthi er thet icke i wor macht nogett att giøræ eller ladhæ.

¶ Predicanternis ſwar.

Ud haffuer ſuo ſckicket oſſ aff førſthæ ſckabnig at wij ſculle kūne gøre nogz æde/ dricke/ ſtaa/ gaa/ talæ/ och giøre māge andre atſckillige naturlige gernīger

Men swo lenghe wij forladis oss sielffwe/
liga swodane som wij era oprindelige sckaffte
oc føde/ tha ere swodane met alle andre vore
gerninger vdwelige oc misshaffwelighe wdi
gwdz ansigt. Forti eet ondt træ kan icke be=
ra andet end ond frwcht Mat vij. Men hwil=
cken gwd gør till eet nytt creatwr/ then bli=
ffwer megtig till at gøre/ thet som for gud er
gott oc well behaweligt Gala v. Dog ic=
ke aff syn egen magt/ men aff gwd som han
nwm styrcker oc gør megtig ther til Phili iij

¶ Prelaternis geensuar.

Er sckrabe i end nw paa thē
samme streng som een ond har
pera pleyer at gøre/ och tala
om mēnisckins frij willia/ ic=
ke effter Lwters mening/ ag=
thz emod gwdz forsiwn/ men
agtet emod gudz naade/ liger wiis som gudz
naade giorde alting/ oc mēnisckin alsomenista
brwgedis wden nogen met gerning.

¶ Men swo møget forbedra i eder i thettha
swar/ at i nw tala om the gerninger ther mē
nisckin gør end nw bestedt wnder synd/ och
ther met wele i gøre oss viisa/ at alle mēnis=

ctens gerninger ere vnyttelige oc vdwelige/ før end naaden worder oss biistandig/ oc ere swo lenge syndelige oc vtacknemelige/ och eet ondt traes frwcht/ at wij formedels naadē ere forwandlede eet nytt mēniscke/ som er aff aanden vdi Christo Jesu megtig at gøre thz som for gwd er godt oc tacknēmeligtt.

¶ Oc dog at thenne mening er bewiist att ware wildfarilsæ/ vdi geenswar till thē fierde artickell/ hwar talet er om gode gerninger oc theris wilckaar. Men forti att thet er een wildfarilsæ alsomfarligst/ ther mange haffwer førdt i misshoff/ paa thz hun kunne grwndelige driffwis till bage/ tha wele wij nogett widere her om talæ.

¶ Forthi thet parabell oc sandtsaffwe som Lucas sckriffwer om thet mēniscke ther wandrede fra Hierusalem oc till Hierico/ oc faldt vdi røffwere hender/ aff hwilcke then tiid thz war berøffwet/ thet oc swo bleff saar giort/ oc war aff them icke før offuergiffwet end thz war halfdødt. Thette mēniscke mercker menniscki ns gandtscke køn/ ther synden berøffwede vdaff alle naadeligæ gaffwer oc saar giorde the natwrlige/ men tha icke drebtæ them. Luce 10. + Incidens in Latrones

Thi kan thet scke at mēniscki̅n kan i nogre maade kōme till gwdz kwndsckaff/ aff thz natwrlige sckyn som gwdz ansigt lader sckyne
Ps 4 offwer oss/ oc propheten omtaler i psalterin/
oc Joānes euangelista swo sigendis. Gwdz
Joan 1 ord (siger han) war eet sandt liwss ther oplivser alle the mēnische som kōme till thēne werdhen/ som er formørckedt/ men dog icke platt wdslwckt.

Ro 1

¶ Om kundsckaff bær sanctus Paulus vitnissbyrd/ then tiid han talede om the hedinscke mestere oc sagde at thz ther kwnne vidis om gwd war them obenbaridt/ men om thz som hører till gwdz dyrckilse/ taler han och
Ro 2 swo. The hedninge (siger han) som haffde ingen low/ gøre dog naturlige thet som logen tilhører. Ligerwiiss som sanctus Lucas sckri
Acto 17 ffwer i apostolorū gerninger/ hware Athenienses haffde bygdt ett altere then vbekendhe gud till ere/ som Paulus war kōmen at predicke och lere vdaff.

¶ Oc forti/ ligerwiiss som mēnisckin kender gwd natwrlige vdi nogre maade/ swo kā hū oc dyrcke hānwm med same maade/ mē tha icke som børligt er oc mēniscki̅ns salighz haffwer behoff. Aff syn fry willie kan hwn icke

forarberde thz ewige liiffs forſckylding/eller
gøre the gerninger ſom ere fylliſt moed en e=
wig løn/ mē dog gøre the gerniger for haffue
(met ſig nogē godhz

¶ Hwilcke gerniger ſcolerne pleyæ at kallæ
gode aff tacht oc høffwiſckhz/ ſom findis i er
lige ſeeder oc eet qwempt leffnet/ oc ſwo blāt
hednige/ hwilcke gerniger ther ere alſomeni=
ſte icke ſynd/men ere huercken vnøttige eller
gud vtachnēmelige/ mē haffue ſuodane wil=
ckaar/ at the icke allene formilde pynæ effther
døden/ ellet forhuerffue nogē tymelig løn vdi
thn̄e verden/ mē anſees oc ſwo ſtwndum aff
gud for the gerniger ſom berede oc beqwēme
mēniſckin till naade och ſalighett/ huordane
Cornelij høffdings (ſom end tha war en hed
ning) bøner oc almwſer ſigis at haffue warit
ſom till fornett berørdt war emod then fier=
de artickell/ oc noget her effter ſckall ydermer
ſigis.

¶ Men thet i her ſettæ emod oc ſige/ at eet
ondt træ bær altiid ond frwcht/ hwem ſiger
ther emod? Men hwad tha? Nar eet ondt
træ mercker icke mēniſckins onde natwr. Ingē
creatwrs natwr er ond/ ſom chriſtendoms ret
ſindige læreſeddræ the meenæ/ dog att Ma=
nicheus ketteræ haffwer andett ſagtt.

¶ Men mēnisckins onde willie oc onde me-
ning gør eet ondt træ oc ond frwcht/ thett er
onde wdwortis gerninger fødis aff swodant
træ/ som Christus haffwer lerdt hoess Mathe
um/ om eet enfoldigt oc eet sckalcke øgæ/ thet
er een retsindig oc wretsindig mening Nw er
enghen menniskis ondsckaff swo stoer och swo
forherdett at hwn haffwer iw stwndwm een
god willie oc een retsindig tancka.

¶ Then wnderwiissning i met beswta/ anā
me wij gerna for er att the gode gierniger for
sckee vdi oss siden naaden er oss giffwen/ thin
sckulle wij icke agte at vare vdaff wor macht
men for gwdz welgerning/ som haffwer gi-
ffwet oss magt oc styrcke till swodane gernin
ger Wij wide well met propheten/ at gwd scal
Ps 113 loffwis i gode gerninger. Icke oss herre (siger
han) giff icke oss priiss oc era/ men tyt naffn.
Hiere 9 Thet same siger oc swo Paulus effter pro-
1 Corin 1 pheten. Hwo som will sig berømme (sigher
han) han berømme sig wdi herren.

¶ Thenne mening giffwe wij forti stor ma-
cht/ at hwn er baade gwdelig/ trofast/ oc ret
sindig/ oc serdelis met thette willkaar/ at wij
icke wdelyckendis gwdz naade/ tillegge wor
magt oc styrcke gode gerninger/ ther wij gøre

sidenn naaden er oss giffwen.

¶ Men hwat i haffwe swodan mening / at alle gode gerninger sckwlle swo platt tilleg gis naadens krafft / som menisckins natwr oc frij willie haffde ther ingen laad iblandt / tha giffwe wij eder mening ingen magt / ther oss gør wiss icke alsomenista thet nw sagt er oc sckall her effter ydermere sigis / men oc swo thz som. Paulus scriffuet till the philipper / Jeg kandt alting bekomme (siger han) her høre wij naturlig magt oc frij willie wdi Paulo men- nar han framdelis siger saa wdi hanwm som meg besterecker oc giffuer trøst eller formedels Christum som meg giffuer magt her høre wij Christi naadelig biistandt ther hanwm giffuer trøst oc magt. Philip. 4

¶ Och y sandhet desse tw ordt trøste oc bestercka / giffue klarlige til kende naturins oc naa- dens samfundt oc biistandt / Thet er fordhi børligt att christi naade saa predickes / att haff ffwe then ypperste partt oc dell i gode gerni- gher / at menisckins frij willie (som er oc swo Gwdz gaffwe) beholder oc swo thett hanwm sømer oc er giffwet aff gwd. Oc swo er thz børligt at loffwe oc prisa wor geensckabning at wij icke laste then førsta gwdz sckabilse for

er natwren oc mēnisckins frij willie/ ther er aff syndē icke dræbt/men ilde saar giordt/ formørckett/men icke platt wdslwckt.

¶ Oc nar mange kettere haffwe farid vild oc stødt sig paa thēne artickell om mēnisckins frij willie/ tha wele wij hær kortelige beløbe then gandtscke disputatz om same frij och natwrlige willia/oc met faa ord giffwe till kende/hwad mening gamble kettere haffde om same frij willia/oc hwad thenne tiidz kettere nw haffwe/oc framdelis hwess then menige christen kircke(altiid fast oc ensindig)haffwer troedt/lerdt/oc bekendt om same stocke lerdom/paa thet at een from oc gwdelig læsere kan wide hwat han sckall følge/oc huat han sckall fly vdi swo twdactigt stocke lerdō

¶ Om mēnisckins frij willie er forti trenne disputatz emellom wise oc lerde sckrifftkloge mend Først twēne om same frij willie/lignet mod gwdz oc Christi naade/oc then tredie ligenet mod gwdz gwddōmelige forsiwn Uij vele hær inthet tale om Manicheo oc Jouiniano/ther haffwe i thette stocke modstandighe meninger/dog at the baade platt dræbte mennisckins frij willie. Nar Manicheus sagdhe at mēnisckin icke andet kwnne end syndhe aff

blott öch bar nød/ oc Jouinianus at hwn al-
drig kwnne synde siden hwn war een tiid be-
gaffwett mett Christi nadhe.

¶ Then første disputatz er om mennisckins
frij willie/ bestedt wnder synden før end naa
den giffwis. Paa thette stöcke haffde i gam
mell tiid then hoffwettkettere Pelagius suo
dan mening/ at same frij willie met naaden v
begaffwit/ kwnne aff syn eghen natwrlighe
magtt forhwerffwe alle the ting som mēnis-
ckin behøffde till syn salighet/ som er/ baade
naade oc hīmerigis glæde.

¶ Oc sagde hā ydermere/ at naaden giffuis
icke for anden sag end att wor frij willie kan
met henne dess lettere oc ringere forhwerffue
(glæde oc salighet
¶ Mē vor tiidz kettere Morthē Luther ha-
ffuer en ny menig soz er thēne plat modstādig
oc iw suo sckadelig ao farlig/ oc siger forti at
mēnisckis frij villie kā plat inthz gøre vden syn
de/ oc suo nar hā gør syt allerbeste. Mē then
menige christē kircke som altiid met sckrifft oc
sckiel gaar thē rette vey/ haffuer suodā tro/
bekēdilse oc lerdō/ at mēnisckis frij villie kan
i thēne tymelig tiid foruden naadēs bistādt in-
thz gøre soz kā vare fyllist mod een ewig løn

men kan dog wnder dess gøre the gerningher ther alsomenistæ icke eræ nogen synd/ mē eræ swodane hoess gwd/ at the enchten formilde then ewige pynæ/ eller forløssning for tymelig sckade/ eller the oc forhwerffwe nogen tymelig lycke oc welferd. Hwilcke gerningher offtæ sandelige berede oc beqwēme menninsckin till gwdz naade/ ther kallis som till fornet sagt er høffwiscke oc twgtighe gernīger/ ther pleyæ at findis i erlige oc dygdigæ seeder/ och i anden meniscke lig fromhett och godhett.

¶ Pelagij wildfarilsæ er baade død oc begraffwen/ thi wele wij om henne inthe meer talæ. Men forti at Luters mening er manghe twsinde meniscker orsage till fordømilsæ/ och een slagbrandt till mishob/ tha wele wij om henne talæ noget wideiæ. Hwad haab kan een arm synderæ haffwe till gwdz naade/ nar han hører at han kan icke andet end gøre en synd oppaa een anden/ oc swo nar han giør sytt bestæ aff vderstæ flid oc magt. Men dog
Gen 4 sagde wor herre swo till Caim siden hā haffde syndet. Thin syndige begering sckall ware tig wnderdanig/ oc thw sckalt ware hennæ megtig.

¶ Aff hwilcke ord wij baade korteligħe och klarligge wnderwisis/ hwore mēnisckins frij

willię effter ſynden och før end naaden giffwis er icke noger ting vdaff thet blötte naffn oc ti-tell ſom i wele ſige/ men haffwer oc ſwo ſãd het oc gaffn at fare met/ nar han er ſyne ger-ninger i gørinde oc ladinde baade myndig oc mectig. Hwi raader oc opwecker then helli-ghe ſckrifft ſyndighe menniſcke ſwo offte till ſyndz penitentz oc affladilſę/ oc omwendilſe om the kwnne inthe godt gøre/ och komme igeen till gwdz naadhe?

¶ Eller hwi ſiger gwd hoeſſ Eſaiam Gaar Eſa 46
till edert hiarte oc bekender eder i offwertrę-
dę? Eller hwi ſiger han hoeſſ Ezechielez Wen Eze 18
der eder omkring oc lader vdaff at giøre allę
the ſynder i haffwe giordtt/ oc tha ſckall ſyn-
den icke kõme eder i nogz forderffweligt fald?
Eller hwi ſagde han hoeſſ Johelem. Omkrig Johe 2
wender eder till mig aff alt edert hiartę? El-
ler hwi ſigher Joãnes baptiſta. Lader vdaff Mat 3
att ſynde/ forthi himmerigis rigę er nw hart hoſſ? Eller hwi ſigher herren ſielff till alle. Beder oc eder ſckall giffwis/ ſøger oc i ſculle finde/ bancker oc eder ſckall opladis?

¶ Oc met faa ord/ alle then hellige ſckriff-tis bøger ere fwlde vdaff ſwodane tilbwd/ hwilcke mange euangeliſcke parabell oc mer

ckelige wnderskede. Swo lesæ wij at thū for
Luce 15 gderæ som haffde syndeligæ forærittsyn ar=
ffwedeell/ ware met swodam ydmyg bøn kō
men vdi syn faders hyldist oc wenskaff. Fa=
der (sagde han) Jeg haffwer syndet emod hi=
melen och for tytt ansigt/ och er forti nw icke
werdig at kaldis tyn søn.

Luce 18 ¶ Swo slog then obēbare syndhere sig for
sytt bryst/ oc met swodan bøn giek retferdig
hiem i syt hwss O gwd/ war mig arme syn
dere naadig oc gwnstig. Hwo kan nogē tiid
tro at thū syndige mand som beder thesse bø
ner ī same menig / synder een dødelig synd?
Thenne mening forti som siger att mēniskin
bestadt wnder synd/ kan icke andett met na=
turlig frihet end synde dødelige/ oc suo naar
hwn gør syt bestæ/ sckall icke alsommeniste fly=
es som eet sandt ketterij/ men oc swo fordø=
mis oc maledidis liger wiis som thū synd ther
giffuer orsage till misshob/ mistrøst/ forherdet
ondsckaff/ oc all forbiistring oc blindhet.

¶ Then anden mening oc disputatz om men
niskins natwrlige oc frij villia/ er wnder na=
dens tiid siden synden er forladt vdi then gā=
ble mening som Pelagianer efterfwlde var
swodan tro/ att then gansche dwelighet och

werdsckyld som fandz vdi swodane gerniger som giordis aff mēnisckin/ war encke aff mennisckins friihet/ i hware naaden war mēnisckin bistandig/ och naadens bistandtt gaff we the icke anden ere/ end same gode gerninger giordis met större löst oc gledscaff aff hennis (nerwarilse.

¶ Twert emod the som i thenne tiid ere Luters efftersylgere Manichei nyfödde fostere/ Nar the wele fly thenne Pelagiani wildfarilse/ oc inthet andet tillegge mēnisckins frij willie end synd och ondsckaff/ tha falde the vdi een anden werre mening/ som Flaccus siger thet plever at scee met them som daarlig fly en synd och falde vdi en anden twerdt emod/ forti thet icke sckeer met forstandt oc vittighet/ oc sige. At alt thet gode som wor gerning och werdsckyld be stwter/ thett wercker altsammen vdi oss then blotte oc bare gwdz naade/ oc at wor frij willie aff henne alsomeniste röris/ raadis oc bywgis/ ligerwiis som eet redsckaff thet röres oc bywgis aff een embitzmand/ oc hānwm forwden/ er platt vdweligtt och wnötteligtt.

¶ Men then menighe christen kircke som er sancti Petri scrib/ gaar then middhill wey/ imellom baadhe thesse twende wildfarilse

som eet well regerit sckib/segler mytt emellō
een farlig klippe oc een bondløss strwg. Oc for
thi tillegghet hwn naaden i gode gerningher
then størsthæ oc ypperste macht oc krafft som
børligt er/oc giffwer end tha menniscktis fry
williæ then macht hānum bør at haffwe/suo
att gwd haffwer menniscktins williæ till een
methielperæ/icke forthi gwd haffwer willien
behoff/men att willien sckall icke siwnis att
ware for gewis sckafft oc giffwen menniscktn
Tha will gwd att baadhe naaden oc willien
sckwlle haffwe eet meenigt samfwnd/oc del
agtighet i gode gerninger/hwilcket thē gāt-
scke sckrifft paa mange stæder gør oss klarli-
ge wiiss/hwar gwd kallis wor hielpere wor
herre/oc wor hwssbonde. Oc wij kallis hanss
tieneræ/arbeyderæ/leyeswøne/tilsiwenss-
mend/fogeder/plowmend/ wyngordzmend/
byggeræ/oc andre sigwilige naffn/som klar
lige mercke nogen gerning ther wij gøre/oc
icke platt liide oc anāme gerning vdi oss.

¶ Men tha wele wij framsette twenne stæ-
der/ther saare bewiser thenne mening/oc ere
aff sancto Paulo een megtig naadens predic-
keræ offwer alle/oc thet icke wden sag at hā
bleff aff naden saare delagtig/then tiid han
aff een forfylghere er bleffwen een merckelig

Jesu Christi wdwoldha predickera.

¶ Then enæ stæd er i. Corin iij. Forti wij eræ gwdz metgøreræ/som Erasmus haffwer klarligst wdsett aff gretscken i syt ny testament. Then anden stæd er i same epistell och xv. capittell/huar han swo sckriffuer om sig sieelff. Hwess ieg er(siger han)thet er gwdz naade/oc hanss naade haffwer icke warit forgewess i mig/men meer end alle the andre haffwer ieg dog arbeydhett/dog icke ieg/men gwdz naade(som er mig bistandig)mz mig. 1 Cor 3. 1 Co:15

¶ Hwat kwnne nogen tiid swo klarlige sigis om thet samfwnd som findis i alle godhe gerninger/emellom gwdz naade oc naturen?

¶ Then tredie disputatz om menniscklins frij willie/i thet han lignis mod gwdz ewighe forsiwn/er baade farlig oc møget wklar/icke alsomenisthæ besøgt oc ransaget i gāmell tiid aff christendoms mesteræ oc lærefedre/mē och swo aff hedinscke oc natwrlige mesteræ. Men kwnne dog aff ingen fastelige/flittlige oc forstandelige wdredis. Thet slag som kallis Epicuri/haffwe her plat negtet gwdz forsiwn/oc sagt/at alting sckeer aff slwmp och waade/paa thet the sckwlle i noger maadhæ

forsware mēnisckins frij willie och wilkaar.

¶ Thet slag twert emod som kallis Stoici ther negthe mēnisckins frij willie/ paa thett the sckwlde forsware gwdz forsiwn the sighe alting sckee aff een wforwendelig sckeffning. Men the wisesthe som ere Academici oc Peripatetici/ haffue fordraget tilhobe baade gudz forsiwn oc mēnisckins frij willie som the bæst kwnne/ nar the formerckte at thett motthe icke anderledis wara.

¶ Men i hwess maade och hwad mening/ thet kan sckee effter then menige christen troes sind oc forstandt/ kwnne the icke wdredhe Men christendoms gwdelighet/ mett een wmāsagelig gramsckefoger them baade til sammen oc befanger wor wnderstandilse wnder Christi lydilse/ then hellige sckrifft till agt oc ære som aldrig lader vdaff at predicke oc lære the sse twenne ting/ gwdz forsiwn oc mēnisckins frij willie/ ligerwiis som twenne fundament till all christendoms gwdelighett. Forthi ther som alle creatwrs sckeffning sckall forti samtøckis/ at gwdz forsiwn oc vsforwendelighett tha kastis om kwld/ och bliff wer till inthett (all hellig sckrifft.

¶ Forti hwn er then som binder/ forbinder/

raader till oc fraa/tilsckynder/forfærer/letther oc loffwer/høder/ hwgswaler/ bryder/ fornaner/ welsigner oc formaleder som paulus sigher/ lærer/ reffser oc straffer/ ther i allæ maade ware forgæwis giort/hwar mēnischis fryj williæ kwnne ingen ting enchten lade eller gøre.

¶ Thi er thett nw forghæffwis at føre witnisbyrd aff sckrifften emod swo obenbarlig en wildfarilsæ/ nar wij traa icke ware noghett capittell i then gandtsckæ bibell ther haffuer iw noghz støcke lerdhom emod thēne vildfarilse

¶ Ther till mett er oc thenne Stoicorūz vildfarilsæ swo groff oc whørlig/ att andre hedīske mesthere / baade Platonici oc Aristotelici/ haffwe henne fordømptt oc foragthett Først er hwn langt fran alle rædelighe sckick oc samfwnd ther forødher oc omkwld kaster all meenighedtz sckick/ raad/ och regemente/ met øffwerighet/ embede oc stadt/ som hører till menighedtz oppehold och welfardtt/ Nar hwn betagher low/ sckick/ twchtt/ høffwiskhett / bwd/ raad/ atwardsill/ straff/ dygder och synder/ loff oc last/ løn och pynæ.

forsware mēnisckins frij williæ och wilkaar.

¶ Thet slag twert emod som kallis Stoici ther negthæ mēnisckins frij williæ/ paa thett the sckwlde forsware gwdz forsiwn the sighe alting sckee aff een wforwendelig sckeffning. Men the wiisestæ som ere Academici oc Peripatetici/ haffue fordraget tilhobe baade gudz forsiwn oc mēnisckins frij williæ som the bæst kwnne/ nar the formerckte at thett motthe icke anderledis wara.

¶ Men i hwess maade och hwad mening/ thet kan sckee effter then menige christen troes sind oc forstandt/ kwnne the icke wdredhæ Men christendoms gwdelighet/ mett een wtāsagelig gramtscke føger them baade tilsammen oc befanger wor wnderstandilsæ wnder Christi lydilsæ/ then hellige sckrifft till agt oc aræ som aldrig lader vdaff at predicke oc lære thesse twenne ting/ gwdz forsiwn oc mēnisckins frij williæ/ ligerwiis som twenne fundament till all christendoms gwdelighett. Forthi thet som alle creatwrs sckeffning sckall forti samtøckis/ at gwdz forsiwn oc vforwendelighett tha kastis om kwld/ och bliff wer till inthett (all hellig sckrifft.

¶ Forti hwn er then som biwder/ forbinder/

raader till oc fraa/ tilskynder/ forfærer/ set-
ther oc loffwer/ høder/ hwgswaler/ bryder/
fornaner/ welsigner oc formaledider som pau
lus sigher/ lærer/ reffser oc straffer/ ther i alle
maade ware forgæwis giort/ hwar mēnischis
frij willie kwnne ingen ting enchten lade el-
ler gøre.

¶ Thi er thett nw forghæffwis at føre wit-
nisbyrd aff scriffien emod swo obenbarlig en
wildfarilse/ nar wij traa icke ware noghett
capittell i then gandtske bibell ther haffuer
iw noghz støcke lerdhom emod thēne vildfarilse

¶ Ther till mett er oc thenne Stoicorūz vild
farilse swo groff oc whørlig/ att andre hedi-
ske mesthere / baade Platonici oc Aristote-
telici/ haffwe henne fordømptt oc foragthett
Forst er hwn langt fran alle rædelighe sckick
oc samfwnd ther fordødher oc omkwld kaster
all meenighedtz sckick/ raad/ och regemen-
te/ met øffwerighet/ embede oc stadt/ som hø
rer till menighedtz oppehold och welfardtt/
Nar hwn betagher low/ sckick/ twchtt/ hø-
ffwiskhett/ bwd/ raad/ atwardsill/ straff/
dygder och synder/ loff oc last/ løn och pyne.

¶ Ther næst er same widlfarilsæ icke menniskelig/ nar hwu forwandler menniskin til en beest/ eller meer till en knwb/ nar the haffwe alle eens wilckaar i same skeffning/ vden at menniskin allenæ skall pynis nar hū synder/ om thett maa sigis ware synd/ ther hwn effter same mening aff nød oc trāg icke gør/ men brwgis aff offwerm acht/ røris/ och dragis hwad heller hwn will eller ey

¶ Ther till met er same wildfarilsæ saaræ vgwdelig/ forti hwn ødelegger all gwdeligheetz(ware sig retsindig eller wretsindig) bøner/ seeder/ ceremonier oc embede.

¶ Paa thet siistæ er hwn eet whørligt spot mod gwd/ nar hwn gør hānwm een wretferdig wdæderæ oc wgernings mand/ ther er een tobringeræ oc een werckeræ till all synd och ondskaff/ oc then ther pyner menniskin wden sag oc synd/ som sanctus Clemens sigher at Petrus apostolus sagde till Simonem magum ther war i same Stoicorum mening soz i Lutheraner nw ere. Alle thesse ting følghæ ther vdaff/ nar menniskins frij willie gøris till inthz/ oc alle creatwrs skeffning samtøckis oc wedtaghis/ ther hwer christhen mand kan see oc besinde som noget skiell haffwer.

J wele gøre oss wiisæ (som Erasmus siger) at gwdz æræ kan icke tilbørlige priisis oc op høgis / wden i gøre mēnisckin hanss eget creatwr till eet dieffwelscaff / eller om noghett kan tenckis weræ.

¶ Ligerwiis som gwdz æræ ware icke ther vdaff dess større / at mēnisckin er frÿ vdi gørē de oc ladinde / nar then friihet er tha icke swo stoer oc sterck at hwn kan forhwerffwe mennisckin salighet forwden gwdz besynderligæ naade / end hwn nødt oc trengdt wnder sckeffning wistæ icke vdaff syn gerning meer end ild oc wand / asen oc hestæ / hwnde oc swien.

¶ Wÿ lade oss swo aff then hellige sckrifft och gwdz gerninger wnderwiisæ / at gwd er ther vdaff saaræ høgmechtig / wbegribelig æ refwld / oc vdi wisdom / krafft oc godhet wsigelig / att han kwnne sckabe mēnisckin deelagtig vdi syne gwddōmelige willkaar / thett er / wittig / frÿ / willig och sindig / Hwar foræ hanss æræ er møget dess wideræ / end ther sagdis at alle mēnisckins gerniger ware aff nød

¶ Wÿ bekende ickæ alsomenistæ mēnisckis gode gerninger at ware een besynderlige naade men oc swo tilstaa wÿ / at all then lempæ / be-

qwemhet/raad/sind/snildhet/macht oc styr
cke/ther menniscki̇n kan sig mett føghe effter
gwdz sind oc willie/ at ware een besynderli
ge gwdz gaffwe oc gwnst. Oc icke thet alee
ne/ men att mēniscki̇n er till paa iorden/ ha=
ffwer liff/ røulse/ lycke oc welfardt/ kaldhe
wij oc swo gwdz gaffwe.

¶ Thi wanere wij icke gwd/ nar wij hānům
till ere giffwe mēniscki̇n frij wilckaar i giøre=
de oc ladhe. Oc forti er ingen christen mand
fra første begyndilse faldhen vdi swo whør=
ligt ketterij/ wden Wichlephus i Engelandt/
Hwssus i Beemen/ oc nw paa thet siste Lu
ther i Sasszen/ oc thet nw i thesse siste da=
ge/ paa thett i widhe schwlle huy ye ware i
thēne menig/ hwar vdaff i ether berøme kūne

¶ Oc sagde wij forti at thenne disputatz om
menniskis frij willie oc gudz forsiwn/ er diwb
/farlig/ oc moget wcklar/ swo at i hanss grā
scke oc besøgilse/ er icke en stoer alsomeniste
/men een farlig wildfarilse. Thi er thet mø=
ghett tryggere att twchtelige forwndre mett
frøcht oc fare thet hemelige sacrament/ end
fordierffwelige rådsage/ oc raabe met sancto
Ro. 11 Paulo. O gwdz rigdoms/ wissdoms oc vit
tighetz diwbhet/ hwad ere hanss dōme wbe=

grſbelige/ oc hanſſ weyæ wrandſagelighæ. Hwat offwer Origenes ſckriffwer/ at icke al ſomeniſtæ nogre mēniſche/ men icke heller noghet creatwr kan thet begribe oc wnderſtaa/ hwore gwd forſiwner alle ſckiels creatur/ the ris frÿwilliæ oc wilckaar wforſpilt oc wfor- (krenckt. Origenes

¶ Oc forti ſiger Hieronimus/ att Apoſtelen haffver thet ſpørſmaal meer beverffvet end forklaret Oc forti giørs oſſ i thette ſtøcke offuer altt behoff effter ſancti Pauli raad/ att wij befange oc trēge wor wnderſtandilſæ wnder Chriſti lydilſæ oc tieniſtæ/ oc tencke icke wa re ſømmeligtt eller børligtt at widæ alting/ Oc thet ſom Flaccus ſiger Gwdæ ſckiwlæ møgett for mēniſckin/ och een ſwend ſeer icke alt thet hanſſ herre haffwer i gømmæ For thi ſom wiſſmand ſiger. Then ſom will rād ſage maieſtetelig ting/ tha offwerfaldis han aff ſckin oc klarhett.

Hieroni
2 Cor 10
Horatius
Petrarca

¶ Then ſiwende artickell.

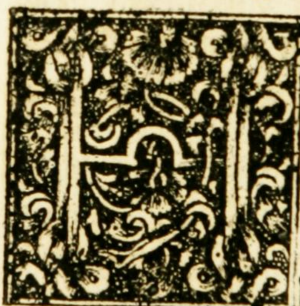
T het er wchriſteligt at kaldæ paa gudz helghen. Och end meeræ wchriſtheligtt att hedræ hellige mendz been oc billedæ.

¶ Predicanternis swar.

Ato hadsckelige føris thesse ord Sus haffwe wÿ well predicket/ och end nw læræ/ att wÿ haffwe ingen sand hellig scærifft ther oppaa/ at wÿ torffwe paakal dæ the affdødæ gwdz helgen. Icke wanære wÿ heller theris been oc beledær ther som wÿ lære at man motte klædæ the nøgne helgen met thz sølff oc gwld man henger paa them. Oc graffwe the dødæ been hedærlige nedær i iordæn oc sette beledærne aff till een sidæ fra enfoldige mēnisckins ansigt/ om man fornømmer noget affgwdÿ kōme ther aff/ som wÿ well til forrett haffwe fornwmmet.

¶ Prelaternis geenswar.

Woræ i haffwe lerdtt christett folck om helgen oc theris agt oc æræ/ och om helgens been oc belede/ gøris icke behoff at søghe ther om effther witnusbyrd met leffwendis røst eller sckrifft/ nar obenbare handell oc gerning talæ ther om sckinbarlig nog/ i the land och stæder besyndærlige som ere forwandlede mett then handell ther i nw bruge/ swo at i kwn

ne icke sige met retta/ at thette klagemaal er i noger maade hadsckelige født eder wnder øghen.

¶ Hwad ære i gøre helgen/ theris been och belede/ bewise merckelige nog the kircke ran oc roff som i hafwe giordt/ oc ther offwer be røffwet mange hellige stæder vdaff/ dyrebare clenodier oc kar/ oc bestormet aff christēdoms tempill belede/ och andre kirckelige ornamente oc smycke/ vdaff lagt kirckins helligedaghe/ oc spottelige talet mange offwerord/ icke alsomeniste om gwds apostele oc hellige marti ribus/ men oc swo om Jesu Christi welsigne de moder/ ther the vnderstādū honlige begaa

¶ Oc forti thette støcke lerdom sckall met en lang wnderschede tracteris/ i then bewnsnig wij lade met thet første vdgaa paa wor christen troes bekendilsa/ tha sckwlle i ther finde baade swat oc forclaring/ swo møget som behoff gøris om thenne artickell. Icke kwnne i eder heller ther aff berømme/ for thenne vildfarilsa ware eder paafund/ nar thette kettrij mod helgen oc theris been er gameltt/ och begynt aff Basilide Eunomio Iouiniano och Uigilantio/ modsagt oc tilbage dreffwet aff then hellige mand sancto Hieronimo. Ther siden er wdrobt paa thet ny aff Catharis Pi

gaerds/Waldensibus/Wickephinis oc Hussianis/men dog i atskillige steder/oc paa atskillige tider. Men om bele der er thet oc een gammel wildfarilse/kaldet Feliciana/oc fordømt i Franckfordeñ raad paa meyn/ther siden Orphani och Thaborite haffwe i Beemen wdstwngett paa ny.

¶ Thē ottende artichell.

Fter døden er ingen skersild. Ingen pyna forladis heller effter thette liiff

¶ Predicanternis Swar.

Hett bestaa wij/ at effter thi then wryggelige sckrifft wed inthet aff thette sckierssild/tha tro wij at thet er inthz andet end munckedrøm oc prestefwnd till lise dage. Helst forti/ Christus siger swo Alt thz ieg haffwer hørdt aff myn fader/thet haffuer ieg forkyndet eder. Nw haffwer han dog inthet talett her om i euangelio. Ja/then hellighe propheta David/kalder forti theris sted som ere affdøde Silentium/thz er een tawshz eller en stillehedt Ps .lxxxvij. Forthi gwd

wilde beholde them i suodan een lønlighz for sig/ at han icke wilde lade oss noghet wist wi̅de hworledis tilgaar met them.

¶ Prelaternis Gensvar.

Orthi at i twndelighe tilstaa oc bekende thenne artickell for eder lerdom/ tha bekende wy eder igen for sande kettera oc christendoms obenbare fiender. Men hwess bewijsning then hellighe kircke haffwer paa skierssild/ scal tha besynderlige findis i then wnderscke de som sckal wor christen troes bekendilse forklare oc wdrede. Oc her wele wij icke andet sware/ end kortelige belφbe edert swar ther i meene haffwe nogett paa sig. Oc mz thz første nar i sige att skierssild er mückedrφme och preste paasund til lifse dage/ tha sculde i strax bewise at Dionisius ariopagita Origenes Adamantius Gregorius Nissenus Joannes damascenus Athanasius Joannes chrysostomus/ som vare greeker. Ciprianus Lactantius Prudentius Hieronimus Augustinus Ambrosius Gregorius Alcuinus oc Bernhardus som ware latiner/ at the vare mücke oc prester sor søgte effter lifse daghe.

Oc nar i kwnne thet icke gøre/ tha sckwlde i holde edre scalcke mwnde/ oc wiidha hwad i sagde om christendoms mestere oc lærefedre.

¶ En drabelig bewiissning forti at i kwnne thett icke finde i schrifften/ tha tro i thett att ware mwnckedrøme och prestefwnd till liifse dagha Thesse forbeneffnidhe mend gwdz/ wdwolde wenner/ haffwe icke søgt liifse dage/ men forladt arff oc eye/ at the vdi hwnger oc tørst/ armod oc fattigdom/ motte efftersølge then fattige Jesum Christum som er all werdsins salighett.

¶ J arme mend som icke andet gøre end leffwe vdi leckerhet oc bwgfylding/ blwgis icke att platzere swodane werdsins liwff som the warit haffwe/ all werden till dygdeligha exempill oc effthersiwn/ vdi all twcht oc ære /reenhett och gwdelighett.

Joan 15 ¶ Framdelis forfølge i eder løgen met swodan bewiissning. Alt thet ieg haffwer hørdt aff myn hümelscke fader/ thet haffwer ieg forkyndet eder. Lader swo ware at Christus haffwer inthe talet for syne discipele om sckersild/ eller thet som merckis met sckiersild/ dog at han møget talede som er icke sckreffwett/

haffwe i forti well bewijst at sckersild er icke till? Eller hwi læse i icke thz som strax effter følger i nestæ capittell hoess Joānem/ hwar Christus swo siger Jeg haffæ end nw møget at sige eder men i kwnne thet nw icke bæræ/ men nar thē̄ hwgswalere kommer/ tha schall han leedæ eder vdi all sandhett.

¶ Om the hellige apostele oc theris discipele ere wnderwiistæ i møgen sandhet som i icke ere werdige at widæ/ hwad tha? Helligæ Martires/ oc andre gwdtz helghen haffue møget seedt och fwndett i sckrifften ther i aldrig faa at see/ oc møget hørdt aff then helligandz raad oc wnderwiisning/ ther i faa aldrig att høræ.

¶ Men paa thet siistæ beslwtæ i swo. Ja/ then hellige prophete Dauid/ kalder forti theris stæd som ere affdøde Silentium/ thett er een tawsshet eller een stillehet Ps. lxxxxiij.

¶ Hwem haffwer nogen tiid hørdt suo vbewiislig bewiissning føris i rettæ? ther scwlde forti platt forsmaas oc bespottis/ nar hū er icke werdt nogre alffwers swar.

¶ Swodan bewiissning høre wij. Ther

ffwis inthe om sckersild/ oc forti er thet icka
til. Om sekersild er ingen wiss sandhet/ och
forti er thet icke till Hwar swodan sckiell oc
bewiisning gør fyllist/ tha mwæ wij oc swo
negtæ baade hĩmelen oc helffwede/ oc serdelis
met Aristippo/ Epicuro/ oc Lucretio. Englæ
oc dieflæ natwr/ nar sckrefften icke besckeder
oss hwordane the eræ Oc yдermere mwæ wij
sige met then galne mand/ at gwd er icke till
Ps 13 Forthi same prophetæ siger/ at gwd haffwer
Ps 17 sæte sytt sckiwll i mørckæ/ eller Hwem weed
Ro 11 gwdz sind oc meening: eller haffuer nogẽ tiid
waridt vdi hanss raad: oc andet møgett som
læsis i sckrifften hær oc thær/ oc lyde at wij vi
de swo godt som inthet aff gwd.

Swodane sckriff.kloge ere nw euangelij ler
dom bistandige aff stor groffhet oc vforfarin-
het/ hoffmod oc dwlhet. Men som sagt er om
sckiersild scall talis meer/ i then vnderschede
som scal forklare wor christen troes bekendelse

Then niende Artichell.

He ere alsomeniste tw sacramentt/
Dob och Gwdz legome. Alle the an-

dre ere mēniſchins løgenagtige digtt.

¶ Predicanternis Swar.

¶ Ther ſom man wilde nøge oc tret achte-lighe taghe thet ord ſacramentt/ tha maa man well alle gwdz gerninger kalle ſacra-mentt Men ſom thet er i almēnelig brwg tha er ther icke wden tw ſacramentt beſeſtha aff ſckrifften i thet ny teſtamentt/ hwilcke Chri-ſtus haffwer ſielff indſckickit till een hwkōmil ſæ hoeſſ ſyt hellige ord/ for tw vdwendige te gen/ ſom er dob oc alters ſacramentt/ vdi hwilcke wij hente en faſt trygħet oc beſeſtig til naade oc ſynders forladilſæ/ formedels tro en paa gwdz ord. Oc at the andre ſchwlle ware ſacramenter effter een rætt ſacramētis wilckaar/ thz er mēniſckins løgnagtige dige

¶ Prelaternis Geenſwar.

orti at thette ſtøcke lerdō om thn̄ hellig kirkis ſacramēt ſcal oc beſchedis i vor chriſtē troes bekēdilſe/ tha ſculle i finde eet børligt ſuar nar hū er vdgā-gē/ nar ther ſcal beſckedis at the ere alle grūdet oc ſtadfeſte i ſckrifftē/ en-dog att the ere icke alle aff nød till hwer mē-niſckis ſalighet beſynderlige.

¶ Oc forti i ere meer Plautiner oc Terentianer end sckrifftkloge vdi gwdz oc christen doms handell/ tha werdis i icke att beschede alting for borligt er i forclarings wiiss/ ther mett baade att korte wmag och tretthe/ thi göre i baade oss oc eder meer wmage end behoff giordis.

¶ Dog kwnne i eder icke ther vdaff berömme/ at i ere till thette stöcke kettery oc wild farisle förste paafinnere. Men som thenne artichell haffwer mange parther/ swo er hā och mange gamble ketteris samlegge oc sckiödning J the fem sacramente som i negte er hā Valdensium Vicleuicorum Hussianorum och Ruthenorum. Men vdi nogre andre stöcker/ er han een part Montanorum een part Heraclitarum/ oc een part Albigensium.

¶ Then tiende Artichell.

T negte leegfolck Christi blod aff kalckin/ er emod Christi lerdhom och exempill.

¶ Predicanternis Swar.

A/ swo er thet/ thi exemplett haffwe wij io fast/ at Christus gaff syne hellige discipele sacrament baade i brød oc kalchen/ hwilcket sanctus Marcus besynderlige vdtrøcker c. xiiij. The drwcke allesammen ther aff siger han/ Christi lerdom haffuer oc fast/ i thet han bad them dricke alle ther aff som sanctus Matheus sckriffwer c. xxvi. Oc hwilcke han meentæ met the alle/ giffwer euangelisten oc til kende i same sted ther han siger Jesus tog brød och kalcken benediett oc gaff syne discipele. Then som nw kender sig for en Christi discipell/ oc begerer thette sacrament som Christus indscickede for syne discipelæ/ hannwm bør sacramenthz wnder begge partæ forthz bleff indscicket The andre bør huercken

¶ Prelaternis Geenswar.

ff thenne eder arichell nw for tilforn bekende wij eder for obenbare ketteræ/ nar i tilstaa at han er gantz edhers artichell/ fra hwilcken (som eder poett haffwer ydermeræ tilsæt i syn latinæ) i wele icke tredæ eet fingers breett/ och ther vdi formeræ i same eder wildfarilsæ/ met haardhet oc straghet/ som

er een klar besegling ther till / at all fordøme
lig wildfarilsæ er eet sandt ketterij / thi bekē
de wij eder oc swo for thet i eræ / thet er kette
ræ oc aff sckorne mēnischer fra all christendōs
(samffwnd.

¶ Icke findis thet heller som i sige / at i ha-
ffwe for eder baade Christi sckick oc exempil
at sacramenthz sckal aff alle brwgis vdi beg
ge parther. Første som er besckreffnet aff allæ
euangelisterne / som besckriffwe same sacra-
mentis indsætt / tha settis Jesus till bordz al
somenіste met syne twolff apostelæ.

Ma 26.

¶ Swo haffwer Matheus. Ther affthenen
Mar 14 war kōmen / tha settæ han sig till bordz mett
syne xij. discipele. Men Marcus swo. Ther
affthenen war kōmen / tha kom han mett the
Luce 22 xij. Lucas haffwer framdelis swo. Ther ty-
men war kōmen / setthæ han sig till bordz och
twolff apostele met hānwm.

¶ Men the ware paa then tiid nyeß ble-
ffwen prester / som siden bewisis sckall i woræ
geenswar till then trettindhe artichell som er
om prestedømæ. Oc forti kwnne i aff Christi
exempill oc indsætt inthet andet hentæ / end
at prester sckulle brwge sacramentt i beggæ
parther / oc icke then menige mand / oc suo er
thet holdet i thet hellige Messæ embede fra-

Christendoms første begyndilsæ.

¶ Men i lesæ dog thet hellighe euangelium vdi een anden mening met edre forfedre gamble kettere/ oc forti trenge i thette ord(alle) at recke widere end thet war talett aff Jesu Christo/ nar i wele at thett sckall wære talett till alle christne mēniscke/ som lyder dog icke vden paa the xij. hellige apostele/ for tha varæ netwerendis till bordz met Christo Jesu. Icke meentæ heller euangelisterne som i sigæ alle them som kallis discipelæ/ men the xij. besynderlige/ som oc swo kaldis besynderlige for een serdelis werdighet Apostelæ.

¶ Framdelis sckall thet oc swo ware merckeligt/ at Christus paa then tiid sckickede oc indsette thette naadelige sacramētt/ icke dog allenistæ for leegfolck/ men icke heller allenæ for prestmend/ men then gantscke kircke till brwgilsæ for begghe slag folck geestlige och werdzlige Thi war thet tha børligt at thet indsettis vdi begge parther.

¶ Oc forti er thz nog til at gøre fyllist bode Christi exempill oc indsætt/ at nogre brwge same sacrament wdi begghe parter huilket prester gøre daglige i hellige messe embede.

¶ Nw paa thz fiisthæ schall eet offwer akte agtis oc besindis / vdaff hwess wan wittighet eller vbesindilsæ thenne gantsche vildfarilsæ siwnis at ware kōmen / oc thet er / at vdi messen er eet stort forsckiell paa thet som kaldis offer / oc sacrament. Forti i then meening for messen kallis offer / tha besiwter hwn oc bemercker Christum amindelige / ligerwiis som han offrett war paa korsedt huar leghom och blod mz pinachtige saar ere atsckildæ.

¶ Oc suo haffuer messen aff gāmell tiid varit agthet / oc aff Melchisedech i wyn oc brød figwreret / oc aff Christo Jesu i wyn oc brød indsæt oc indsckicket / oc aff then hellige kircke formedels presther er swo i wyn och brød brwghett och beganghen / paa thet at thesse twēne atsckillige parther / scwlle betegne at Christi legem oc blod ware paa korsens træ pynachtelige atsckildæ

¶ Men i then meening som hwn kaldis eet sacrament / tha besiwter oc bemercker hū Christum Jesum / ligerwiiss som wor siels andelige spiisning / ther oss forbinder till gwd / oc swo got som gør oss eet legome met hannwm vdi eet andeligt samfwnd / oc swo besindis Christus gantz heell oc i alle maadæ w

afſkidt Oc met ſwodane wilkaar war thet
te ſacrament i brødz lignilſæ allene i gammil
tiid figwreridt i thet hīmelſcke brød/ māna/
oc i the vſwrede hwedebrød/ oc i thet ſteegte
Melre brød/ och ſwo er ther omtalet wnder
brødz naffn aff Christo till apoſtelenæ/ oc aff
then hellige kirckæ vdi brødz lignilſæ ſwo gi-
ffwet oc deelt met leegfolck oc preſter ſom a-
nāme ſacramenthet oc icke ſige meſſe.

¶ Nw haffwer Christus thet han odt paa-
ſcke lāmet met ſyne diſcipele beſlwtet thē gā-
ble low oc paa hēne giort en ende/ baade mett
ſame lows preſtdøme oc offer/ oc effter ſamæ
nat wordt indſætt en ny low/ met eet nyt pre-
ſtedøme oc offer/ tha haffwer han ſckicket thē-
ne gwnſtelige oc gode naade i meſſen/ icke al-
ſeneniſte for eet ſacramentt/ men oc ſwo for
eet amindeligt offer. Oc forti haffwe baade
euangeliſterne i thette ſtæd/ oc Paulus apo-
ſtell till the Corinthier talett om begge par- 1 Cor 11
ther/ nar the fortellie thette Christi ſchick och
(indſætt.

¶ Men hwar Christus taler hoſſ Joānem/
om thette naadelige ſckick i ſacrament menig
tha taler hā gerne om then enæ partt i brødz
lignelſæ ſom nar han ſwo ſiger. Thet er eet Joan 6
ſandt brød ſom er aff hīmelen nederſteyet oc

giffwer werden liiff/ oc framdelis. Jeg er thz liffagtige brød som nederstey aff himelin/ v-deri.uera. Jeg er liffens brød.

¶ Framdelis. Her er thett brød aff himelin nederstevedt/ at ehwo som æder aff thett/ tha schall han icke døø/ i hwosomhelst ther ædher aff thette brød/ tha skall han leffwe ewindelighe/ oc thett brød som ieg skall giffwe for werdsins liiff/ er myt kød. Mær mwe i høre hwore offthe här talis om brød och inthet om wyn/ hworledis apostelen oc swo sit windwnt taler om thet blotthe brød.

¶ Oc forti see wij hwore prester i thet hellige messe embede (som brwge thenne gwdsti-ge naade for eet amindeligt offer) schwlle a-näme wnder streng pyna begge parther. Thi er thet obenbare nog/ hware thet er hwercke emod gwdz eller Christi exempill oc schick at giffwe leegfolck then ene parte aff sacramenthet i brødz lignilsæ. Men heller haffwe wij baade Christi oc apostolorū exempill her e-mod/ Forti Christus (som hellige doctores me-

Luce 24 næ) gaff the twēne discipele ther ginge till Emaū sacramenthet vdi brødz lignilsæ/ som Lu-

Acto 2 cas siger. Oc om the første christen folck blant (huilke māge ware leegmēd/ skri-

swer sanctus Lucas i apostolorū gerninger/ at the blefwe waraftige vdi apostelig lerdō vdi eet samfwnd brødz sønderbrydilsa oc bø-ner/ hwat platt inthet talis om wyn.

¶ Men lader dog swo ware at thet kwnne bewisis baade aff Christi exempill/ bwd/ och schick/ oc ther till met aff then meenige christen kirckis brwg/ at sacramenthet ware giffuet leegfolck i begge parther/ ther dog kan icke gøris/ endog att nogre encke kiercker haffwe thet giordt paa nogē tiid/ hwi motte icke end ka thū hellige kircke for lowlige sager schyld hwercken gwd/ sacramenthet/ eller leegfolck vforrettet/ forwādle oc forwende thū seed?

¶ Udi dob for er eet sacramēt saare aff nød forwēde kirckē thū manerig som christus bad thē i naffn faders søns oc thū helliā dz/ oc døbte lang tiid alsōeniste i chri naffn Haffuer hwn icke oc suo i thz same chri legoms sacramēte møghz bode schickit oc forwēt? haffuer hū icke andre ord til at cōsecrere kalchin mz end enckten euāgelisterne eller paulus bescriffwer? blēde hū icke oc suo vyn i kalchī mz vād ther wh icke lase christi haffue giort? cōsecrerede hū icke paa nogē tiid i surid brød/ paa thz hun sculle icke siunis at vare iødisck/ dog hū well viste at christus cōsecrerede brød som vār vsurid

Haffwer hwn icke oc swo schicket/ at thette sacrament scal brwgis aff fastinde folck/ dog at Christus effter nat wordt gaff thett syne (disciplee.

¶ Hwii maa icke forti then same kircke/ altid haffue same magt ansendis thz i mãge folck at the ere aff wngdom/ wforstandige/ somme siwge oc krancke/ oc haffwe forti wemmilse oc anden brøst ther them kõmer till at kløgis oc spy/ oc thet anseendis i wyn/ att thet swinis och forschalis/ ther somme landscaff haffwe oc stoer brøst oppaa/ at han recker ilde til presten som messen siger/ end sye till nogre maal hwndrede folck. Hwii maa forti then hellige kircke som sagt er/ icke mett eet wet schick giffwe leegfolck then ene part aff sacramẽthet nar thet scheer baade gwd oc sacramenthett till een hørsommelig ære/ oc inthe mẽnische ther offwer forfalschet eller wforrett bet:

¶ Och besynderlighe nar the læris oc gøris wiss/ at then som anãmer sacramenthet vdi een part/ han haffwer icke myndre end then som anãmer begge parther/ oc thũ icke meer som haffwer begge parther/ end then ther anãmer een partt.

¶ Oc wære twiell/ then som anãmer then e

ne partt mett en ydmyg trøgt/ han wndfanger swo stoer naade som then ther anamer bode parther Welst forti/ hanss tro oc lydilse fører gwd saare tacknēmelig/ gøre hānwm i alle made fyllist/ till hwess bewissning thesse sancti Pauli ord ere oss nog.

¶ Findis nogen blandt eder/ som har om lø ster at trette/ han sckall wide at wij haffwe ecke then sedt/ ey heller nogen christen forsāmling/ oc helst forti at thēne christendoms sedwane er samtwidt oc stadfest/ aff twenne menige christenhedtz raad/ som ere Constantienſ och Basilienſ. 1 Cor 11

¶ Then ellefte Artichell.

OC forti haffwe alle Bisper oc Prester som tiwffwe/ schalcke/ oc forræ dere til thenne dag berøffwet leegfolk anden parten aff sacramenthett.

¶ Predicanternis Swar.

Den christeligt sckiell er then andhen partt i thette sacrament formeent leg folck/ hwilcket wlist er eet aandeligt roff/ endog manghe haffwe thett giordt aff

eenfoldig wanwittighett.

¶ Prelaternis Geenswar.

sandhet tha er thet hwercke giordt wden christeligt sckiell / ey heller mod christi schick oc exempill/ att kalchin negthis leegfolck/ oc swo then auden part aff sacramenthz thém formeenis. Nar then hellige kircke haffwer for sig Christi exempill/ ther gaff the twolff apostelx then tiid the ware alle blesfne prester sacramenthet vdi begge parther. Men the twenæ discipele som ginge till Emaũ/ oc ware end tha leegmend gaff han then eenæ part aff sacrament. Ther till gior thette sckiell huer christen mand fyllist/ at begge parther formeenis leegfolck icke them till schade eller foragt men Christo oc sacramenthet till twært oc ære som till fornett saget er for merckelige sager sckyld.

¶ Ther findis mange gwdz wenner som tro oc meenæ at oss daglige kõmer till/ mynghen gwdz plage/ forti at thet werdige sacramẽtt brwgis aff mange/ forwden gwdlig oc trofast pröffwilsæ/ forwden qwem ydmyghett/

oc ydmiwg qwenheet oc forwden bôrlig tucht
oc ære/ Hwilcke gwdz plager som ere thesse
At twrckin gôr swo mãge anfald paa christen
dômen. At indwortis kiff oc tretta/ falsck oc
swig/ bwlder oc oprôr forderffue mange land
oc stæder. At mange tagis aff dage met wti=
melig dôd/ pestilentze/ mord/ drab/ oc anden
wlycke. At mange plagis met ny oc whôrdhe
siwgdôme/ met horde aar oc diwr tid/ oc an
dre gwdz plagher hwar met wij straffis och
hwdstrygis.

¶ Men paa thet wij schwlle oc swo sware
till eder euangelishche forblôming oc smycka/
thet er klafferij oc sekiendtz ord/ som i mett o=
ffwersckiende bisper oc prester for roff oc tiw
ffwerij. Haar haffwe i hôrdt at nogen giorde
roff oc tiwffwerij/ vden sig till gode oc andre
folck till schade? Men aff kalcken som formee=
nis leegfolck/ hwad gaffn kômer enchten till
presterne eller schade till leegfolck? Eller be=
wiser att them giffwis icke swo stoer naade i
then eena part som thim giffwis kwnne i beg
ge parther/ forwden/ at the oc swo nyde tro=
en oc lydilsa gott/ ther wor herre pleyer mô=
get at ansee vdi ydmiwge hiarther.

¶ Thin sted hoss Joãnē for i pleye at pucke met

Joan 6 Sandelige sandelige siger ieg eder/ at uden i
ede menniskins sons kiød oc dricke hanss blod/
tha faa i icke liff i eder. Then stæd som sagtt
er dog giordt fyllist om the icke end dricke aff
kalchen then anden part aff sacramenthz/ oc
serdelis nar han taler swo offte om brød/ oc
icke een tiid om wyn/ forti at wnder brødz li
gnilsæ bess wtis baade kød oc blod.

¶ Thet forbiwde gwd at nogen schwlde ha
ffwe swodan wantro/ at han meen Jesu chri
sti leffwende krop oc legome (som baade san
delighe oc sacramentelige er wnder och wdi
brødz lignilsæ) att ware blodloss. Men nar
prester som fore er sagtt wdi messen brwghe
begge parther/ icke alsomeniste for eet sacra-
ment/ men oc swo for eet offer nar the ere kir-
ckins obenbare tienere. Icke allene consecrere
oc offre the for sig sielffwe/ men for then gant
sche meenighet vdi kirckins stæd oc persoen
Oc forti sckal folcket som messen høre oc see
fastelige tro at the aandelige met presten anā
me frwcht oc delagtighet aff kalcken.

¶ Oc nar legfolck forti henter ingen anden
sckade aff thenne christendoms seed/ wden at
the mistæ lwcht oc smag aff kalcken/ hwaræ
kan thett kaldis eet aandeligt roff nar them

icke andet formeenis end same lwcht oc smag / effter thi at Christus er gantz heell wndher then eenæ partt som them giffwis.

¶ Oc effter thi at alt tiwffwerch gøris mett snedighett och falschet / oc roff met weldæ och macht / tha kan ther dog ingen snedighetz mistancke ware hoss / nar swo mange hellige oc drabelige gwdz mend som Ambrosius Hieronimus Eusebius Benedictus / oc andre fleræ theris lige / icke brwgedæ vden then enæ part aff sacramenthet then tiid the dødæ fra thēnæ werden. Dessligiste the prester som gøre embedett paa lange fredag icke heldær anāme vden then eene part / ey heller nogre andre prester som icke sigendis messæ begeræ sacramenthz enchten i siwgdom eller andre tider om aaridt for gwdlighett skyld / ther altiid ladhæ sig nøye met then eenæ partt aff sacramenthett / wdi brødz lignilsæ.

¶ Icke kan heldær weldæ oc macht haffue thz swo schickit / nar swo mange weldige første Greffwer / Hertoger / konger oc Keyseræ (sō mett weldæ oc macht wiit offwergaa all then macht ther Bisper oc christenhedtz forstanderæ haffwe nogen tiid hafft eller førdt / i swo manghe hwndredæ aar haffwe ladet seg nøyæ

Aandelige sandelige siger ieg eder/ at wden i
Joan 6 ede mēnisckins søns kiød oc dricke hanss blod/
tha faa i icke liff i eder. Then stæd som sagtt
er dog giordt fylliist om the icke end dricke aff
kalchen then anden part aff sacramenthz/ oc
serdelis nar han taler swo offte om brød/ oc
icke een tiid om wyn/ forti at wnder brødz li
gnilse best wtis baade kød oc blod.

¶ Thet forbiwde gwd at nogen schwlde ha
ffwe swodan wantro/ at han meen Jesu chri
sti lefwende krop oc legōme (som baade san
delighe oc sacramentelige er wnder och wdi
brødz lignilse) att ware blodløss. Men nar
prester som fore er sagtt wdi messen brwghe
begge parther/ icke allsomeniste for eet sacra-
ment/ men oc swo for eet offer nar the ere kir-
ckins obenbare tienere. Icke allene consecrere
oc offre the for sig sielffwe/ men for then gant
sche meenighet vdi kirckins stæd oc persoen
Oc forti sckal folcket som messen høre oc see
fastelige tro at the aandelige met presten anā
me frwcht oc delagtighet aff kalcken.

¶ Oc nar legfolck forti henter ingen anden
sckade aff thenne christendoms seed/ wden at
the miste lwcht oc smag aff kalcken/ hware
kan thett kaldis eet aandeligt roff nar them

icke andet formeenis end same lwcht oc smag /effter thi at Christus er gantz heell wndher then eena partt som them giffwis.

¶ Oc effter thi at alt tiwffwerch göris mett snedighett och falschet/oc roff met welde och macht/tha kan ther dog ingen snedighetz mistancke ware hoss/nar swo mange hellige oc drabelige gwdz mend som Ambrosius Hieronimus Eusebius Benedictus/oc andre flera theris lige/icke brwgede vden then ena part aff sacramenthet then tiid the döde fra thenna werden. Desligiste the prester som göre embedett paa lange fredag icke helder anāme vden then eene part /ey heller nogre andre prester som icke sigendis messa begera sacramenthz enchten i siwgdom eller andre tider om aaride for gwdelighett skyld/ther altiid ladha sig nöye met then eena partt aff sacramenthett/ wdi brödz lignilsa.

¶ Icke kan helder welde oc macht haffue thz swo schickit/nar swo mange weldige förster Greffwer/Hertoger/konger oc Keysera (som mett welde oc macht wiit offwergaa all then macht ther Bisper oc christenhedtz forstandera haffwe nogen tiid hafft eller fördt/ i swo manghe hwndrede aar haffwe ladet seg nöya

met then eene part aff ſacramenthz vdi brødz
lignilſæ. Men thet i ſaare lerde mend oc ſckri
fftloge ſckriffwe/ at mange Biſper haffwe
her vdi farit wild aff een ſimpell wanwit-
tighet/ er latter oc gāmen werdt oc icke ſwar

¶ Swo naade eder arme mend/ at i ſchulde
nw ware bleffne ſwo wiſe/ at i nw thet ſee
kwnne/ thet ingen for eder motte ſee/ och be-
ſynderlig ſwo mange drabelige mend aff hel
lighet oc lerdom/ aff dygd oc wiſſdom/ bene
ffnde oc berøchtede offwer all werden/ vdaff
fromhet oc ære/ ther natt oc dag i theris tiid
brwgede/ till at widhe all hellig ſckrifft/ och
hēns rette grwnd oc meening/ blant hwil-
cke eder ypperſte ſēnickedregere doctor Mor-
ten Lwther(end ſye i arme gecke oc ſckrēde-
lige daarer) icke er werdt at beneffnis/ oc the
haffue dog for mange hwndrede aar mz ſckr
ifft oc brwgilſe ſtadfeſt thūe ſeed/ at leegfolck
ſcwlle berettis mz thē ene part aff ſacramē-
(thet.

¶ Oc hwar the end haffde bruget enchtē ſne-
dighz eller macht eller vanwittighet till att
berøffue leegfolck vdaff thē anden part i ſa-
cramēthz/ oc hueſſ aandelig frucht och profiitt
ther følger mz/ haffde the icke tha vden al for
dell oc profiit(forti ſom ſagt er ther henges

ingen hoeff) fordømpt theris siell/ oc forspilt theris egen salighet. Men huem meene i thett kan tro/ nar manghe aff thē som thz haff wæ lærdt oc brwget/ ere end nw æreful dæ mz ier- tegen oc wnderlige gerninger.

¶ Oc forti er thē christēdōs seed huerckē ind satt mz sued oc falschet eller macht/ eller aff nogen vāwittighet/ mē aff gudelighz/ sckiell oc viißdom/ oc icke vden thē hellige sckrifftis bustādt/ oc thē menige mādz sambyrd oc sā- (tycke.

¶ Met huad dristighz forti/ dierffwis i vblu ø scalcke/ argera end nogre forrædere tiwffue oc røffwera/ nar i icke stiela pēnige/ eller for- raade leffuēdis kroppe i fiende hender/ eller sielffue dræbe same kroppe/ mē i forspilde sim pell almwgis salighz mz eder falscke lerdō oc kettery/ ther Christus lod sig dog verdis til at dyre købe mz syn horde død och pyna/ the- ris siela dræbe i oc forraade i dieffuels hēder/ som er all salighetz fiende oc forhadera.

¶ Blugis eder icke forti som sagt er att be- klaffe bisper oc prester met swo hadscke naffn schalckhet/ tiwffuery/ roff/ oc forræderÿ. Oc ther fore besyndherlighe/ att the icke giffwe legfolck then andhen partt aff sacramenthz

Ther till schwldhe i heller aff tilbørlighett
raade od lære simpill almwge at the meer tē-
chte paa then werdigz som sømelig oc bør
liger/ end paa atschillighet/ oc till at haffue
een retsindig tro ther om/ at the anāme swo
møgett wnder een partt som presterne wnder
begge parther/ oc hwore the ere ingelwndhe
wdelagtige aff messias frwcht vdi hwilckē
sacramenthz offris amindelige for alt folckett
Oc thet schwlde i helst fortt gøre at all then
retferdighetz krafft som henger hoess the euā
gelische sacrament/ then tillegge i troen alle
ne oc icke sacramentelig tegen. Men i arme
mend(som ere till inthet andet ffødde end bul
der oc opřør/ kiff oc trette/ wele helder predic
ke thette støcke lerdō oc andre flere effter then
menige mandz gode behaff/ oc opwecke han
nwm till affwind oc had mod thet ganske
klerckerij/ end følge then hellige kirckis christe
lige seed oc waane/ oc ther met beware fred
/ enighet/ oc ensindighet. Icke kwnne i hel-
der ede ther aff berømme/ at thīne han-
dell er edert paa affwnd/ nar han er edre forfed
ders Wichlewisters/ oc Hwssiters ketterij for
er dømpt ther fore i twenne menige christēdōs
raad som till fornett war berørdt i neste for-
screffne artichell.

¶ Then twolffte. Artickell.

Alle christen mennischæ aff begghe kyn eræ Presther.

¶ Predicanternis Swar.

Thett bekende wij sandeligen/ oc wele gerne bestaa thet met then hellighæ sckrifft/ i Petri ij. Apocalipsis i oc v. Ja/ christus bleff forthi thet wij ware/ paa thett wij motthe ware thet som han war.

¶ Prelaternis Geenswar.

Efther eder egen bekendilsæ tha døme wij thette stycke ler dom at ware ett sandt ketthe rij. Hwar fore thet er dømptt for mange hwndrede aar aff meenæ christendoms raad. Wij wele tha høre och offwerweyæ then bewisning i hær føre i retthe.

¶ Aff trêne sckriffters bijstand berømme i e- 1 Petri 2
der synderlige. Først sckriffwer sanctus Pe-
trus swo. J ere een wdwold slecht/ eet kon- Apoc 1
geligt prestedøme/ oc eet helligt folck. Joan-
nes i syn obenbarilsæ sckriffwer swo om Je-

su Christo/han er then som ælste oss oc toode
oss ydi syt blod aff alle wore synder/oc gior-
de oss till konger oc prester for gwd syn fader.
Apoc 5 ¶ I same obenbarilsæ sekriffwer Joãnes frã
delis/hwore the xxiiij. oldinge nederfolde for
thet drebtæ lamb/thet er for Jesu Christo/oc
tackede hãnwm/oc i blandt andre ord swo
sagde. Thw haffwer oss frelst i tytt blod aff
alle slag slechter/twngemaall/folck oc land
sckaff/oc thw haffwer giordt oss for gwd kõ
ger oc prester/oc wij scwlle regneræ paa jor-
den. Her haffwe wij eder gandscke bewijsnĩg

¶ Oc paa thet wij scwlle obenbare giffwæ
till kende/at thesse sckrifftelige wijnisbyrd/
kwnne ingelwnde bewijsæ eder meening/dess
ligista hwore sckãmelige i miss brwge gwdz
ord/mange till salighetz forargilsæ/tha we
le wij met eet swar wordede them alle.

Exo 19 ¶ Haffwer icke wor herre sagt thett samæ
till alle jøder i gãmell tijd? Ther som i høræ
myn røst(siger han)oc i bewaræ myn low/
tha scwlle i ware myne egne blandt møgett
folck/oc eet presteligt kongedøme/oc eet hel
ligt tall folck. Men hwem torde forti nogẽ
tijd sigæ/at alle jøder ware prester? Frãdelis
ther somm thetthe icke haffwe læst/eller thett

ſom meer troligt er platt forgaatt/ tha mottæ the ſame ord ſom i føræ i rettæ eder paamynde at ther ſcall vdſøgis een anden meening end i wele them brwge vdi/ ther ſom eder falſcke tro haffde icke thet forſcyldt/ at ſckrifftens bog ſcall ware. eder paa mange ſtædher lwcht oc wforſtandelig/ paa thet i ſcwlle leſſe oc icke forſtaa.

¶ Wij kaldis i ſame ord icke alſomeniſte preſter/ mē oc ſuo konger. Om nogē forti vildhe oſſ bekende at vare konger alle/ oc hwer aff oſſ aff velde oc macht vare ſyn herre oc kōgælig/ mwnne han icke ſtraffis ved liff oc halſſ ligerwiiſſ ſor thn̄ ther ginghe effter kōgelig maieſtatz forderffwe? Oc nar wij aff the ord kwnne ingel wnde bewiſis att vare kongher end ſye preſter/ tha bør oſſ i ſandhet at beſinde/ ait ſame ſckriffther lyde icke aff ſyne egnæ ord/ mē ere figurlige talede/ oc haffwe forthi figwrlig meening.

¶ Thn̄ ſor icke weed ſckrifftēs omſlag/ ſwēcker/ och figwrer/ oc kan ſckielne een figwrlig talæ/ fra then ſom ſigis mett ſyne egnæ ord/ tha er han een wnøttig læſeræ wdi thn̄ hellighæ ſchrifft.t. Och forthi/ ligherwiiſſ ſom wij eræ kongher/ ſwo eræ wij oc ſwo preſter/

icke effther rætt egen talæ/ men fremet oc figwrlig/ thett ær icke i sandhett/ men vdi een effther liguilsæ.

¶ Som wij forti kallis konger/ aff eet aandelig indworteligt oc wsiwnligt rigæ/ vdi hwilcket man schall icke obenbare haffue regementæ offwer nogen wnderdanighet/ men eet hemeligt raad oc regering offwer sig och syne nestæ wnderdanæ/ thet er/ at trenge sitt legome wnder aanden/ oc legoms syndige begering wnder rædelighet oc sckiell/ oc rædelict sckiell/ wnder gwdz lydilsæ. Swo kaldis wij oc swo prester aff eet aandeligt indworteligt oc wsiwnligt prestedøme/ vdi hwilcket ingē schall obenbare offre gwd for alt folcket/ vdi christen folckis samfwnd eet rætt presteligt offer/ men hwer schall offre sig sielff oc syt eget legōme till gwd/ som er eet figwrligt offer/
Ps 50 eller vdi een figwrlig meening kaldis offer/
Ps 49 som then konghelige prophett kalder aande-
Ps 4 ligt/ loffligt/ oc retferdigt offer vdi syne aandelige psalmer.

Ro 12

¶ Oc som sanctus Paulus siger/ at hwer schall giffwe syt legōme till eet leffwendis offer/ helligt oc gwd tacknēmeligt/ paa thett wor twcht oc tieniste mod gwd kan ware vit

rig oc forstandig.

¶ Oc hwerckin aff thesse twēne/som ere Rigæ oc Prestedome/kwnne ware bestandigæ aff eet retsindigt brwg forwden naade oc kerlighet/som giffwis formeldis Jesum Christū wor herre. Forti thesse twēne ting/som i sādhet ere een ting/findis icke andet att waræ/end een sand gwdz dyrckilsæ/ ther icke kan loflige skee for gwd wden Jesu Christi naade. Eller hwo ther swo will/tha er same dyrkilse icke andet end gwds sande naade oc kerlighet.

¶ Ther fore siges Jesus Cchristus at haffwe giordt oss konger oc prester for gud syn fader oc icke till andre mēnisckis behoff/ther Petrus haffwer klarlige giffwett till kende i same capittel/hwar han taler om wor herre Jesu Christo swo sigendis.

¶ Till hwilcken i sckwlle framgaa (for en then leffwende steen/aff mennischin forsckwtt/men dog hoess gud vdwoldt oc dyrebar) at i oc som leffwendis steenæ kwnne forbyggis eet aandeligt hwss oc helligt prestedome/till at offre aandelige offer/gwd tacknēmelighe/formedels Jesuz Christū. Kwnne i icke her hoo pæ eet aandeligt hwss oc eet aandeligt offer.

¶ Oc forti/ nar prestens embede er at offre
offer/ som er effter sancti Petri sind oc mee-
ning/ at nar hwert christet mēnische er herris
1 Cor 3 aandelige tempill som Paulus haffwer sagt
Swo er thet oc een andelig prest ther sckal al
tiid offre gwd eet aandeligt offer/ som icke er
een anden mandz lamb eller bwck/ foz the gā
ble prester giorde/ men hwer mand syt eghett
legome oc syndige begering/ ther the dræbe
scwlle theris gwd till eet wellbehagēdis offer

¶ Thette er forti summen her paa. At liger-
wiiss som wij kaldis paa mange stæder i sckri
ffthen/ nw figtere/ nw plowmend/ nw wiin-
gordz mend/ nw fogeder/ nw vdleggere/ nw
arbeydere/ nw leyeswenne/ oc andre swoda
ne naffn/ som oss i figwrlig mening tilleggis
Swo kallis wij oc swo i forbergørde sckriffter
konger oc prester/ icke aff eenbedens encke oc
egne wilkaar/ men figwrlig.

¶ Dog at same sckriffter kwnne oc swo ha
ffwe swodan meening/ at then gantsche chri-
stendom kaldis eet kongeligt prestedōme/ oc
eet prestelige kongedōme. Forti at wor herre
oc mestere till same christendom er baade kon
ge oc prest/ som er Jesus Christus/ hwilcken
wij ere alle tilføgede oc anhengendis/ ligher

wiiß som lemmy till syt hoffwet. Oc ser thett anhang/ kalls icke hwer besynderlige/ men wij alle then gantscke hob eet kongeligt prestedöme/ eller eet prestelige kongedöme. Som mett sig tala kalde wij then stad/ eller theit folck kongeligt eller presteligt/ som ere wnder kongers eller bispers welde och herredöme/ dog at hwer oc een blandt them er hwerken konge eller prest. Oc hwess nw i thette stycke er naadelige bewist oss christne folck/ thz war loffwet födernæ i gamel tiid/ thi war thz sagt bodæ till them oc oss.

¶ Paa thet fiärde wdi edert swar/ tha wele i besterckæ thesse scriffter met eet föge sckiel oc sige swo. Ja. Christus bleff forti thet wij wäre/ paa thett wij mottæ wara thett som han war/ thet er) som eder poett wnderlische der vdi syn latinæ yddmeræ end i haffdæ paa dansckæ först wdschreffwet (konger oc prester. Thette sckiell er syne sckrifftkloge saare ligt Mwnne wij forti ware middeler mellom gud oc menniscki? Eller mwnne wij oc swo waræ menniscknis frelseræ oc forlöseræ: Eller mwne wij forti ware eet hoffwet till then gantschæ christendom? eller thet förste foester blant alle brödre? Eller mwne wij oc swo ware gudz aniste söner eller oc guder? thesse ting war Christ

¶ Oc forti/ ligerwiis som Christus i thessæ
ting oc andre fleræ giorde oss thet som hā var
/swo giorde han oc met kongedøme oc preste
døme/ thet er icke sandelige oc natwrlige mē
vdi een delagtighet/ oc thet i twēne mennin-
ger. Enchten forti/ at wij alle som lēmer wdi
een krop haffwe Jesum Christū for eet hoffuet
oc for vor konge oc prest/ eller oc at han gior
de oss hwer oc een aandelige prester oc konger
/formedels naade oc kerlighet/ at wij dagli-
ge schwlle offræ oc regeræ oss sielffwe/ dødæ
oc drabe wore syndige gerninger oc tancker
gwd till loff oc æræ som sagt er.

¶ Swo er thett forti nw klarlige bewiist/
at ligerwiis som wij ere prester alle/ swo ere
wij oc alle konger/ thet er figwrlige vdi aan
delig oc vsiwnlig meening. Men dog giffuer
scriifften till kende/ baade hoess Christū i le-
schen/ Petrum oc Paulum i theris sendha-
breff/ at christendōmen haffwer baade legom-
ligt kongedømæ och prestedøme. Men nar i
werdis icke till at beschede nogen talæ/ for
then meenige mandz gode behaff/ tha bør e-
der swo at tracteræ scriifften som i nw gøræ

¶ Dog thet er børligt/ at ther som i vele oss
icke andræ ting beschede/ tha motte i iw lade

oss then beschede beholde som sckrifften giør paa mange steder/ ther forwden thette aande lighe kongedøme oc presteдøme bescheder oss klarlige baade konger oc prester/ som sckall y dermere formerckis i nogre næst efftherkommendis geensvar.

¶ Then trettinde Artichell.

Het er inthe prestedøme siwnligt oc wd worthеligtt.

¶ Predicanternis Swar.

Andt er thett/ att thett ny testamentt wed aff inthet andet prestedøme end thette almenelige/ som er alle christne menniscker meenligt. Men thet er andet sckiell at tale om then hellige kirckis tienere/ som mett preste embede tiene then hellige kircke.

¶ Prelaternis Geensvar.

ghen er thet oc end wel fle
baade ther artichelen lyde oc
edre swar indeholde. Forthi
alt thet hær sigis oc bescri-
ffuis er gamble kettheres fal
sche digtt och paafwnd/ som
scall beschedis sidst i wore giē
swar till then sextende artichell/ ther haffuer
hwercken biistandt aff sckrifft eller sckiell/ mē
er optencht for then meenige mandz gode be-
haff/ oc thet gantsche klerckery till had/ scka-
de/ och forderffwe.

¶ Oc forti/ endog at thet ny testament effter
wort forbiisterde sind och meening/ ther i ere
falden vdi aff gwdz retferdige tilladilse/ ic-
ke weed aff noget andet prestedome/ end thet
som er meenligt alle christen mēnischer hwil-
ket prestedome som nw forklaret war at we-
re allene aandeligt/ indworteligt oc wsiwn-
ligt. Men effter christenhetz retsindige lære-
mesthers christelige sind och meening/ ther the
opliwste aff gwd haffue i then hellige sckrifft
/ tha vele wii klarlige bewise at thz ny testa
mēt beschede oss eet andhz prestedome/ som er
siwnligt oc vdworteligt/ oc forti encke oc syn
derlig bekōmer nogre serdelis personer/ som
thett brwgha schwlle.

¶ Oc mz thz allerførste (paa thet wij scullæ
widha hwar om wij talæ) tha beschedær oss
sanctus Paulus presten aff sytt embedæ swo
sigendis. Hwer bisp (eller prest) som wdkaa Hebr. 5
ris blandt menniscker / tha schickis han i men-
nisckers stad / i the ting som hwerffwis hoess
gwd / at han sckall offre gaffwer oc offer for
synderne. Hwilcket stæd thet maa ingelwnde
allene wnderstaas om thet iødische prestedø-
mæ / forti han met eet almenligt forsckiell be
schriffwer oss alle tiders prester / icke kan thet
heller vnderstaas om thz vsiunlige oc induor
telige prestedøme / for er meenligt alle Christē
folck / forti hā siger at hā vdkaaris een aff mā
ge oc blādt māge mēnisckær / ther scal vare sō
en meglere emellō gud oc folchit vdi guddōme
lige embede / blāt huilke hā beschedær thz al-
lergeueste oc ypperste at offre gaffuer for syn
der Ther heller icke maa vnderstaas om ande
lige oc indnortelige offer / nar the ere oc swa
alle christhen folck.

¶ Oc forti scheer thz at thē kallis (sūmelig-
at sige) en sū̃lig oc vdnortis prest for vdkaa
ris blāt thē gātscke menighz / oc serdelis vigd
oc schicket till gudz tieniste / till at obenbaræ
tienæ for gwd paa then gandiscka meenig-
hedtz wegnæ / som han er prest till.

¶ Oc endog at then ene sckrifft som berørdt
er er bewissning baade sterck oc klar att thz
ny testament bekender eet siwnligtt oc legom-
ligt prestedøme Mē wi vele dog aff thĩne be-
schede som nw sagt oc fortaldt er om presther
ligerwiiss som aff een ræt grwnd och funda-
ment/ gøre thet meer beschedeligt. Nar thett
følger her klarlig vdaff/ at thesse firæ ting/
low/ gwdelighett/ offer/ och prestedøme/ eræ
hwer andre swo henegede och anhengindis/
at the met inthe sckiell mwæ ware atsckilde/
Forti/ aff loghen kiende wij gwd/ oc aff gw-
delighett dyrcke wij hannwm nar wij haffwe
hanss kwndschaff. Gwdz dyrckilsæ er offwer
alt wdi offer/ men at gøre offer/ thet hører til
presthæ embedhæ.

¶ Oc forti/ ligerwiiss som ther er aldrig be-
fwnden noger folck eller landschaff swo groff
wilde eller grwm/ at thett haffde iw noghett
kwndsckaff formedels natwrlig low oc mee-
ning om gwd oc gwddom/ oc haffde ther fo-
re enchten een falsck eller een sand gwd att
dyrckæ met noger gwdelighet i hwordā hun
war.

¶ Swo findis heller aldrig nogre folck att
haffwe waret till/ ther icke haffwe hafft no-

gre offer till at dyrcke theris gwder met/ och
blandt sig nogre vdwolde prester/ ther i man
ge wilkaar ware atskilde fra then menighed
mand oc met besynderlig tieniste oc offer/ dyr
cke gwd met een obenbare gwdelighet/ paa
then gantsche menighetz wegne/ huilcket for
et witherligt alle them som noget wiide aff
gamell handell. Hwar fore then hellige Ge- Gene 47
neseos historia oc taler om Pharaonis pre-
ster/ ther wnder then naturlige low ware i
Egypti land.

¶ Swo finde wi oc swo hware then skreff-
ne low som giffwen war menniskens kon aff
gwd forme dels Moisen/ haffde och saadant
eet prestedome/ thz er/ swnligt oc vdworthe
ligt/ oc besynderlige personer anammerett och
befalet/ thet er swo witerligt aff thz gamble
testament/ at wden nogen loster at spilde tid
oc stwnd forgewiss/ tha behoffuer ieg thz icke
ydermere att bewise.

¶ Hwem weed icke thet/ hware een besyn- Nume 4
derlig Leui slegt/ war aff hymelin vdwolit
till at tiene i gwdz tabernackell/ oc till her-
rins althere? Oc thet swo ecke/ at then tid
Chore/ Datan oc Abyron tilweldede sig preste Num 16
embedet/ tha loed gwd iorden obne sig oc slu

ge them i sig met alle theris tilhengera/ oc i=
cke thet alsomeniste/ men oc swo konger som
ware sinurde/ dog aff andre slegter for Saul
oc Ozias then tid the tiltoge sig preste embe=
1 Reg 13 de/ lase wij at the swarlige fortørnede gwd.
Swo at Saull myste syt righa baade for sig
2 Parall 26 oc syna børn/ oc Ozias bleff slagen met spy=
dalsche soet swo lenge han leffde paa iordē

¶ Desligest i then eena Leui slegt/ tha haff=
de icke alle mend preste naffn oc embede (paa
thz wij skulle icke tala om qwinder oc børn)
men dog at the vare alle schicke de till gwdz tie=
niste/ tha haffde the dog atschillige embedha
oc befaling/ som Exodi Leuitici oc Numero=
rum bøger klarlige bewiisa.

¶ Swo weed och hwer oc een blande them
som noget wida/ hwat møget ther findihs i
thet gamble testamentis skrifft (baade low=
bøger oc prophete bøger/ histoner oc andhē
skrifft) om presters besynderlige oc atschilli=
ge/ baade embede oc synder/ swo at thet kan
icke ware vwist/ at Moisi low haffde i w eet
legomligtt och siwnligt prestedøme/ thet icke
war meenligt alle mend vdi een Leui slegtt/
end sya hwer oc een aff begghe køn i all thā
iødischa meenighett.

¶ Oc forti at then gamble Moisi low var en
figwre oc een sckwgge till then ny euangeli-
scke low/ som apostelen siger Alting er sckeedt
hoess them figwrlighe/ thett er/ hoess sødder- I Cor 10.
ne Oc framdelis/ logen haffwer een sckwgge Heb. 10.
om the tilkōmendis gode ting. Och nar then
euangelische low er een fwldkōmilsæ och een
beswting/ baade till natwrlig/ oc Moisi scre-
ffne low/ ligerwiis som sandhz oc klart sckin
mod figwre oc sckwgge. Oc thet bør forthi
nw at findis som tha war figwreridt/ tha er
thet nw aff nød/ at thenne euangelische low
sckall oc haffwe syt prestedøme/ siwnligt och
vdworteligt. Oc helst forti at mēnisckin er sca
bt aff twenne slag natwr/ siwnlig oc vsiwn-
lig/ oc sckall forti met twenne slag dyrckelsæ
vdwortis oc indwortis bekende syn gwd och
sckaberæ. Oc besynderlige nar thet vsiwnli-
ge prestedøme som till fornett er omtalett er
meenligt wnder alle tiider oc loger/ swo vell
som wnder then euangelische low.

¶ Och forti som Paulus sigher/ Att nar Hebr 7
eet Presthedømme forwandlis och forsckiw-
dhis/ tha er thett aff nød/ att loghen schall
(och forwandlis och forsckiwdhis/.

oc desligest twert emod/ naar logen forwandlis oc forsckwdis/ tha bør oc swo prestedømet at forwandlis oc forsckiwdis/ effther thi som sagt er at the ere hwer anden tilbwnden met eet naturligt tilhenghe.

¶ Oc thette prestedøme scall swo møget dess myndre wære meenligt blandt hwer mand/ som thet vdi werdighet oc æræ witt offwergaar/ baade thett hedniscke oc thett iødiscke prestedøme/ thet er/ swo møget som klarhett oc sckyn offuergaar mørcke/ oc sandhet the figwrlige ting/ oc Christus er større oc werdigheræ end Moises.

¶ Men thet som eder bedrager baade i thette stycke oc i andre mange er thet/ at i henge swo hart i sckrifften hoess the døde bogstaffuæ oc then textelige meening/ oc icke hoess then liffagtige and. Oc at i fordi icke finde thette naffn i thz ny testament/ Sacerdos/ som klarlige wdlegger rætt preste wilckaar oc embede som er att offre. Oc i besinde dog icke/ att thz er giortt aff thz helliandtz/ besynderligæ/ raadt/ oc haffuer fordi mett seg ingen wrædelighet/ oc helst forti at Christus som war icke
Mat 5 kommen at bryde logen/ men at henne fwldkomme oc besswtæ/ giordt wnder logen paa thett

83

han schwlde oc wilde them frelse ther leffde
wnder logen / icke schickede noget nyt prestedø- Gala 4
me / før end han schwlde reyse aff thenne wer-
den till syn fader / thet war i hans siste nat-
wordt / forti at thet gamble prestedøme mett
syn low haffdhe syn macht indtill Christi død
oc pyne / tha talede Christus inthz om nogett
swaligt oc vdwortelige prestedøme.

¶ Men siden Christus war opfaren till him-
mels / oc the hellige apostel begynte at forkyn-
de thet hellige euangeliū offwer gantske wer-
den / och thet effterdhis end tha i alle tempill
hwer dag hoess iøderne / till een sand gwd oc
alle creatwris schabera / Men hoess hedninge-
ge till atschillige affgwder som ware dog mē-
nischins handewerck. Oc tha kallede baade
iøder oc hedninge theris prester / Sacerdotes
Oc forti wilde the hellige apostele ware thet
naffn vbewarede / paa thet at wort prestedø-
me schwlde met teeris icke beblendis feragte-
lige / oc paa thett ingen schwlde tro at wort
prestedøme war aff swodant slag / som enchtē
thet iødische eller thett hedinscke prestedøme

¶ Men ligerwiiss som Christi ny low war
giffwet eet nyt naffn / oc kalledis euangeliū /
thet er / eet got bwdskaff / swo finge oc the

euangelische prester ny nafn i thet ny testament oc kalledis apostela/ discipela/ bisper/ prester/ prowster/ forstandera/ hiwrder/ tillsiwens mend/ larera/ tienera/ oc andre mange anrørendis same meening.

¶ Thesse nafn bruger thet ny testhamentt /nar thett thaler om them/ som wdwoldha blandtt folckett/ schickedhis for samma folck/ i the stycker som schwlde hwerffwis hoss gwd / ligher wiis som nogra meglera emellom gud och folck/ ther wij till fornett aff Apostelens lerdom/ bewiistha att beschedha eet siwnligt oc ydworteligt prestedøma.

¶ Och thett scedha swo lenghe/ att baade thett Jødhische och thett hedhinscka tempill /mett theris gansche prestedøma/ och wranghe gwdhelighett war forstørdt blandt christhett folck. Och christhen tro almenneligha samtøchtt och wedtaghen. Tha begynta christhett folck och swo att kaldha wore presther Sacerdotes/ forthi/ att the dagligha offrede och/ eet møghett yppera offer/ end enchten Jødische eller Hedische presther haffdhe tilfornett offridt. Och haffdhe forthi møghett størra rætt till thett ædla presthe nafn/ end the andre presther.

¶ Men nar thet er forgeffwis at kiffwe och
trettæ om naffn oc tittell/ nar wij eræ wissæ
paa handelen/ oc helst forti som sagt er/ at e-
uangelium sckall icke wnderstaas wdi bogsta
ffwe oc textelig schrifft/ men wdi aanden/ icke
i ord oc talæ/ men i krafft oc retsindig menig

¶ Och forti/ ther som wij icke haffde presthe
naffn i thet gantscke ny testament/ ther i eff-
ter søgæ/ oc ther serdelis lyder om eet nyt euā
gelisch oc siwnligt prestedømme/ men wij ha-
ffwe iw dog then rettæ prestæ handell/ som
ere kirckins oc folckins obenbare tienere/ till
Gwdz loff oc tienistæ besynderlig wigde och
schickede. Icke alsomenište then meenige leeg
mand fra schilde/ men oc swo aff embede/ befa
ling/ oc werdighet/ møget yperæ end hā er
som hwer mand nw besinde maa/ ther icke er
strag oc forraaden till at lade sig vnderwisæ

¶ At thette sig swo haffwer i alle maade be
wiser oc befester baade euāgelisch oc aposte
lig scktifft/ ther beskede apostolorū oc discipu
lorū besynderlige embede oc befalig offwer
folck/ theris tucht oc hørsome mod apostele oc
disciple/ forti sor hellige lerera meena tha ha
ffwer kirckin nw bisper i apostolorum stad/
och presther i Jesu Christi disipulorum stad

Thet same bewiss oc swo the try helæ sendæ-
breff som Paulus fforschreff till syne discipe-
læ/ till Timotheũ ij. oc till Titũ i. Udi hwil-
cke han wnderwiser them theris rettæ embe-
dæ som ere Bisper Prester och andre kirckins
tieneræ/ siden han i the andre sendebreff haffde
lerdt then meenige christen mand/ hwad han
hwin bwrdæ at gøre/ oc i hwess maadæ hã sig
haffwe schwlde baade mod Gwd oc mẽniskin
Oc ther haffwer han giordt i mange maadæ
forskiell paa leeg och lerdt/ paa almwge och
thet menige klerckerii/ icke alsomenistæ/ at the
ere tieneræ till meenigheden/ men aff een be-
synderlig werdighet som theris embedæ er an
hengendis/ for the werdige ting som the skul
le trachtere oc hwerffwe mellõ Gwd oc almugẽ

¶ Men the mange skriffter som thette be-
wisæ nw ind at føræ/ ladæ wij bestem nu paa
thenne tiid/ oc helst fordi at i wele thĩ alle wn
derschedæ om the tieneræ som tienæ menighedẽ
i sacrament oc Gwds ord/ icke ther then helli
ge kirckis bisper haffwe wiigdt oc smuckett/
Mẽ som then meenige mand haffuer sielff
wdkaaret/ oc lagt hand oppaa.

¶ Oc nar i meene at all christen folck ere li-
ge mogett prester/ men ther maa tha nighen

brwge preste embede wden menighetz samty-
cke oc forti wele i sige at swodant siwnligtt
prestedøme er icke nogen macht oc werdighet
men alsomeniste een tienista oc een befaling
Oc forti wele wij ther om tala noget widere
oc sterckelige bewisa/ at thette siwnlige och
vdwortelighe prestedøme som thet ny testa-
mentt brwger/ er icke wdaff meenige mandz
samtøcke/ men aff gwdz naade oc gaffue oc er
icke een blott tienista som i wele sige/ mē een
aandelig macht ther ingen haffwer/ vden thē
som rettelige wyes oc consecreris effter cri-
stendoms seeder oc schick.

¶ Er thet forti som i sige/ at thet euangeli-
sche prestedøme/ henger paa meenige mandz
willia oc samtøcke/ i hwess maade offwergaa
tha the euangelische prester enchten Pharao
nis eller andre hedinscke prester? Oc i hwess
maade ere the enchtē bedre eller werdigera?
Forti at thz iødiscke prestedøme haffde aldrig
magt oc bestandt aff meenigheden/ men war
giffwet oc befalet aff gwd. Eller oc siger oss
hwar i haffwe nogen tiid læst i gāmill testa-
ment/ at prester ere schickede oc tilsetta aff mee
nige folck/ hwess i thet icke kwnne/ tha mwa
i iw tilstaa/ at thet bør icke heller at sckee vdi
thet ny testament/ nar thet met magt oc wer

dighet wytt öffwergaar thet gamble.

¶ Eller/ vdwolde icke Christus syne apostele oc discipele vden then menige mandz raad willie oc samtycke? Scriffwer icke Paulus till the Galater/ at han war schicket en apostel/ icke aff mēnischer/ icke heller formedels noger mēnische/ men aff Jesu Christo oc gud fader? Eller lese wy icke at Paulus schickede oc tilsette baade Bisper oc Prester i alle kircker som han war apostell till i blandt hwilcke Timotheus war Ephesiorū bisp oc Titus Cretensiū.

Gala 1

¶ Eller bød icke Palus baade thesse bisper at the sculde och swo göre oc schicke andre prester? Swo siger han till Timotheū/ thu schalt icke snarlige leghe hand paa nogen/ och icke vare deelagtig i frēmede synder. Mē till Titū screffuet hā suo. For thȳne sag schyld/ lood ieg tig bliffue paa Creta/ att thu schulde/ forbedre thet som haffde brøst/ oc schicke prester i staderne/ som ieg oc befoell tig. Mē sāctus Paulus sigher dog ydermere har om till the gamble oc wiise som ware kallede fran Ephesina kircke till Miletū/ at thē helliand haffde satt oc schicket Bisper till at raade och regere gudz forsamling/ klarlige giffwendis

1 Timo 5
Titum 1
Acts 20

ther met till kende/ hwore at the ſom bør lige
wyes til prester aff biſperne/ anāme ſame pre
ſte embede aff gwdz hender.

¶ Nw i alle theſſe ſtæder talis plat inthet
om thē menige mandz ſamtøcke/ ey heller in
gen ſtad i thet ny teſtament. Thi er iw klarli
ge bewiſt/ at ſom alle apoſtele vare kalledhe
icke aff noger mēniſche mē aff gud/ ſuo var oc
ſanctus Paulus/ forti hā haffde ſyt preſtedø
me aff Christo/ deſligeſt Timotheus oc Titus
haffde theris preſtedøme aff Paulo oc gwd/
oc icke aff noger almwgis ſamtøcke. Thē ſa
me magt hade oc ſuo Timotheus oc Titus ate
ſchicke preſter/ oc ſuo haffuer thet forti altiid
varidt/ at biſper oc preſter ere tilſchickedhæ
aff andræ kirckins forſtandheræ och ickæ aff
nogher meenighedt

¶ Wij kūne tha icke negte for māge merckeli
ge oc ſandruge hiſtorier ſckyld at leegfolck ha
fue icke oc ſuo varid i raad oc daadt mz biſ
per oc forſtādere till at vdſøge gode oc frōmæ
mend til ſuodane embede. Mē thz haffuer dog
altiid varit vdi biſpernis magt at vdwelliæ
oc tilſchicke perſoner/ mē før end biſperne lag
de ſyn hand paa thē och ordinerede thē/ tha
atſpordhæ Biſpernæ then omſtandhendis/
och ſammeledhis then nerwarendis almwge

om the wiſthe noger laſt eller brøſt met the
perſoner/ſwo at the icke ware werde at gi-
ffwis oc befalis thet werdige preſte embede/
oc forti føgede the ſtwndwm almwgen/ nar
han haffde paaſwndet then retta mand/ och
ellers icke.

¶ Oc icke war heller then ſeed lang warig-
blant chriſtet folck/ nar almwgen kwnne ther
vdi ſom i andre mange ſtøcker ingelwnde len
ghe forligis. Men nar the ſamen kōme i ſwo
dan handell/ tha hørde mā icke andet end bwl
der oc tretta/ kiff oc oprør/ oc wnderſtwndū
hwg oc mandſlett/ nar een part then mand
foragtede/ ſom een anden part wilde haffwe.
Oc for/ then ſag bleffwe Biſperne ſtwndwm
foriagede/ oc offte ſtende till døde.

¶ Hwilcken ſeed forti bleff forwandlet ſom
andet møget/ thet aff tiidz leylighet oc wilde
hoffwett war kōmen i miſſbrwg. Oc er nw
ſwo ſchicket oc wedtaget/ at kirckins klercke
oc forſtandere ſcwlle ſchicke effter then for tha
ſeed ſom holden war i apoſtell tiid) baadhe
biſper oc preſther.

¶ Nw framdelis/ at thet euangeliſche pre-
ſtedøme/ ſiwnligt oc wdworteligt er icke alſo

emiſte noger tieniſte/ men ee ſwo een aandelig
gwdz naade/ gaffwe/ magt oc befaling/ ther
them er ſwo beſynderlig/ at hwn er icke me-
enlig alle døbte chriſten menniſcher/ kan ſwo
bewiſis. Effter thi at gwd haffde ſwodantt
omhygge for then iødiſke meenighet oc for-
ſambling/ ther ſkulde tha ware forgengelig
met een haſt/ at thē tid han ſaa Moiſen ſuo
møget beſwaris aff thet ſtore tall folck/ at hā
kwnne them icke allena regera/ tha bod han
Moiſi att han ſkulde wdføge lxx. mend aff Num 11
the eldſte oc beſte/ oc them gaff gwd aff thē
ſame aand ſom han Moiſi haffde tilfornet gi-
ffwet/ at the ſkulde ſwo beredis oc bequem
me till at regera folcket/ ther han tha wilde
forſkicke wde oc forſage paa thet ſiſte.

¶ Haffde han ſwodant omhygge for iøderne
ſom ſagt er/ hwi kwnne wi icke befinde/ att
then hellige kircke ſom bliffwer ewindelig/ er
icke meer forglembt eller forſømet hoeſſ gwd
end then iødiſche forſamling/ oc ſkall forti ha
ffwe forſtandere/ aff ſynderlige aand oc naa-
dher dwelige oc bequemme/ till at raade oc re
gera thet folck ſom han haffwer ſerdelis vd-
(woldt.

¶ Siger icke forti ſanctus Paulus ſwo till
ſyn diſcipell Timotheū/ at han ſkall icke for-

sôme then gwdz gaffwe som war vdi hãnwz paa hanss preste embedz wegne/ formidels mynæ. henders paaleggilsæ.

1 Timo 1

¶ Oc at ingen scall tencke thette ware alleniste sckeedt Timotheo/ tha beschriffwer paulus oc suo/ baade til the Corinthier oc Ephesier vdaff mange gwddômelige naader oc gaffwer som ere mẽnisckin giffuit formedels Christũ/ som ere prophetelige/ apostelige/ euãgelisters/ hiwrders/ oc læ refedris gaffwer/ ther han fortellier om Cristo swo sigendis Oc thũ same haffwer giordt sôme til apostele/ sômæ propheter/ sôme euãgelister/ somme hiwrder/ oc lærere/ oc i hwad meening thet war giort siger han strax effter/ till helgens forbedring oc fwldkommilsæ/ oc i embidz gernig oc tieniste/ oc Christi kroppis forbygning.

1 Cori 12

Ephe 4

¶ Oc hwore lenge thet schwlde sckee/ forfylger han met thesse ord. Swo lenge wij allæ komme i troens enighet oc gwdz sôns bekendilse/ een fuldsom mandom/ wed Christi fuldkommelige alders maade/ thet er/ indtil werd sins ende oc beslwtig/ at ingen schall sig wrynge oc meenæ thet alsomeniste ware sagt oc scheedt/ i then fôrstæ christen kirckæ.

¶ Hwem kan icke nw forstaa aff thẽne apo=

ſteli ge lerdom/ at thet ny teſtament haffwer
ey oc ſwo eet ſiwnligt oc vdwortteligt preſtæ
dome: ſom her beſcktiffwis wnder hiwiders
oc læteris naffn oc titell/ oc er een beſynder-
lig gwdz nadæ/ gaffwe/ ob magt/ icke meen
lig alle thim ſom ere døbtæ/ mē thim beſynderli
ge giffuen i theris preſte wyelſa/ oc biſpers
henders paalegga.

¶ Oc framdelis haffwe wij lerdt aff hellige
mendz forklaring paa ſchrifften/ at ſame pre
ſter haffwe anāmett i theris preſthæ wyelſæ
dwbell magt. Een till att conſecreræ Jeſu
Christi ſande legomæ/ och then fiinge the før
end han tolde død oc pynæ i then ſiiſtæ nat-
wordt/ then tiid the ware nyes wordhen pre-
ſter/ ther han ſagde till them/ ſom Lucas ſckri
ffwer. Thet ſckwlle i gøre mig till amindilſe Luce 22
Then anden magt er att løſe aff ſynd christi
aandelige krop eller aandelige lēmyr/ thee er
christē mēniſcker/ oc then magt er thim giffuē
ſiden hā opſtod aff døde/ ther hā (ſom Joānes
ſckriffuer) teede ſig oc bleſtæ eblandt thim ſua Joan 19
ſigendis. Anāmer then helli and/ hweſſ ſynder
i forlade ſcwlle thim forladis/ hueſſ i holde igē
the ſculle holdis.

¶ Thē euageliſche text oc hiſtoria klarlige
lyder at teſſe ord ere allene tilſagde apoſtelnæ

hwar ingen alniwge war til stæde / oc langt
siden the ware døbte. Thi er thet iw klart
nog / at thet euangelische prestedøme er icke
een blott oc bar tieniste / giffwen aff menige
mandz samtøcke / men een aandelig macht alle-
ne giffwen prester siden the ere døbte oc wor
den christen mend / then tiid the bleffwe pre-
ster / mz biscops wielse oc henders paalegg.

¶ Then fiortende Artichell.

Oc forti maa alle the som døbte ære i
Christo Jesu / consecrere gwdz lego-
me / oc alt andet gøre / som prester och
kirckins tienere sig besynderlige tiltaghe

Predicanternis Swar.

Alle rette christne mēnischer / ere swo wi
gde till prester / at the haffwe ingen
ny wielse / smørilse / eller ragilse be
hoff / till at bruge theris preste embede / som i
oc sielff met edert samtøcke bekende i thet / i
icke forschiwde eller fordøme the børn soz chri
stnes inde aff leegmend eller qwinder. Icke
heller een Twrck eller Rytzer som bliffwer

christelige wnderwiist aff een legmand/ oc dø
er strax før end han faar nogen anden redhe
aff wiigd prest Men tha maa ingen vden nøt
tørelighet indføre sig sielff wkaldet oc w
esclet aff then hellige kircke obenbarlige/ oc
amyndelige att tiene andre christne mēniscker
met swodant embede. Thi sancte Powell i.
Corī xiiij. will/ at all ting scall gaa schickeli
ge oc beqwēmelige i then christne forsamblig
Men hwarledis then vdwelling scal gaa til
lærer oss then helliand i apostelers gerniger
oc sancte Powels epistelær.

¶ Prelaternis Geenswar

V ij nw formode hwer christhen
læsere ware wiiss giordt huo
re langt thette edert swar er
fra sandhett/ forthi/ ther som
alle christne mēnischer ere suo
wigde till prester i theris dob
at the mwe bruge alle preste
lige embede/ forwden nogen anden preste wi-
elsæ/ hwij haffwer tha wor herre Jesus Chri
stus som nw be wiist er/ ther han forlod thȳne
werden oc reyste till syn fader/ langtt sidhen
alle apostele ware døbte/ wigde oc consecrerit
them allene till eet nytt prestedøme/ och gaff

baade them oc theris efterkommere statholdere i then hellige kircke/ dwbbelt prestæ maght= som er at consecrere syt eghet sande legomæ/ oc at affløsæ hanss aandelige legome?

Acto 13 ¶ Eller hwij haffwer then helliand siden at Paulus oc Barnabas ware een tiid schickede aff gwd till apostelige embede/ bwdett och befalet the propheter oc lærere som ware Antiochie/ at the scwlde sckynde fra siig Paulū oc Barnabam/ oc forschicke them till thn apostelige befalig som the ware vd wolde til Oc thet met fastæ/ offer/ bøner/ och henders (paaleggæ?

¶ Eller hwij wigde Paulus Timotheū och Titū till prester paa thett nv/ siden the hafde till fornett vden all twyll anammet dobs sacrament? Eller hwij bød Paulus Timotheo och Tito/ at the scwlde ligæ swo gøre/ thet er at schicke Bisper oc Prester i alle stæder/ ther wij kwnne forti mercke at haffwe tilforn lang tiid warit døbtæ/ nar Paulus biwder same Timotheo/ at han scall icke for snart legghæ (hand paa nogen?

¶ Effter thi hā haffde oc tilforn besckreffwit een god mandz sandtzwn ther scwldhe well tienæ till bisp/ oc siger/ att then som er wng oc ny vdi troen/ tien ther icke till/ men then

som aff lang forfaring oc kwndscaff i christē-
doms handell er baade lerdt oc from. Men
thenne prestæ wielsæ/ schick oc tilsæt/ haffde
dog syne besynderlige ceremonier/ enchtē ler-
dæ secdelis aff then helliand/ eller och hand-
fangne aff the hellige apostelæ/ som the stæ-
der klarlige beshede / her nw ere bescreffnæ
(aff sckrifften.

¶ Forti Paulus oc Barnabas ware wig Acto 13
dæ till apostele met faste/ gwdelige boner/
oc henders paalegge/ aff the prepheter oc læ 1 Timo
rera som ware i Anthiochia. Paulus oc swo
bekender obenbarlige/ att han wigde Timo-
theū till bisp met syne egne henders paalegge
Hwilcken ceremonia som gaff altiid een be-
synderlig helliandz naade. Desligest biwdher
han same Timotheo/ at han icke scall met sa
me hēders paalegge schicke nogen wuerdligæ
(till bisp.

¶ Thi er thet sckeedt wden twiill/ at the an
dre apostele haffue oc suo bruget i preste wiel
sæ same ceremonier Oc endog at thz ny testa
mentt besckriffuer oss icke the ceremonier som
thū hellige kircke nw bruger i preste wielsæ/
thz er tha troligt/ at apostelene haffue them
hādfāget syne disciple for ādhet mogett ther
brwgett er fra begyndilsen wden apostelig
sckrifft/ men tha icke wden apostelig befalig

som vdermere scal bewisis vdi vor christen tro
es bekendilsæ Oc at swo er / gør oss wiiss thz

Li eccles
Jerarchie
ca 5

som sanctus Dionysius sancti Pauli disci
pell besckriffwer om Bispers / Presters / och
tieners wyelsæ / mett swo stoer flidt / att thett
war hanwm vden twill swo befalett.

¶ Men at i spottelige talæ om smørilsæ och
ragilsæ och kalde oss forti foragtelige smwrdhe
oc ragedæ / thet lide wij gernæ / nar wij widhe
at hwercken smørilsæ eller ragilsæ giffwer oss
naade eller wyelsæ / oc ere i sig sielffwe platt
inthet vden tegen oc merckilsæ / nar vdwortis
smørilsæ betegner then indwortis smørilsæ som
sielen giffwis aff then helliandz naadhæ / och
vdwortis ragilsæ mercker / at sielen scall ind
wortis ware besckaarin fra werdsins syndi-
ge handell / hwilcke gaffwer then helliand vi
sselige giffwer / om wij anāme wyelsæ met ræt
sindige oc børlige wilckaar.

¶ Forti at sacramenten som naaden giffuæ
ere aff gwd oc gwdz søn Christo indsettæ / mē
Ceremonier (ther the sckrifftkloge kalle sacra
mentalia) aff the hellige Apostelæ / effter then
helliandz raad oc vnderwiissning / sacramen
ten till eet erligt oc gwdeligt smycke / mē dog
icke forwden aandelig merckilsæ. Hwar vdaff

om nogē lyster meer at vide om thette sacramēts ceremonier besynderlige/ hware the ere fran apostolorum tiid kōmen till oss/ oc ein theris aandelige merckelsæ/ tha maa han lesæ Thomam Ualdensem Carmelitam Anglū i then fiettæ bog mod Uicklefwiter oc siwnde titell Thomas Walden
Oc om preste kronæ hoess Rupertum Tuiciēn Abbatem/ een saare leerdt mand. Li 1 de diuinis officijs ca 25

¶ Men then hielperæde dwger platt inthett som i wele haffwe aff the twēne argument sō i fram bare/ oc ere thesse. Att een leegmand eller qwinde maa døbe i nød oc trang/ oc desligest wnderwiisæ oc leræ een Twrkæ eller ā dhen hedning wor christen troes fundamēt oc sacrament. Oc forti mwæ the oc swo brwge alle andre preste embede Oc helst forti/ at prestens synderlig embede er at consecreræ Jesu Christi sande legeme/ oc thet amindelige daglig at offræ/ oc ther næst at afflesæ hanss andheligæ leghemæ.

¶ Men nar dob oc penitentze ere ij. sacrament aff nød/ swo at them forwden kan ingē worde salig/ i nød oc trang haffwer icke vor herre forbwndet syn krafft hoess noghen besynderlige tieneræ/ oc icke heller vdi nogre sacrament. Oc forti hwar nød oc trang findis

paa prest paa tiid oc stwnd/ tha haffwer thz
magt/ at een legmād vnder wiis een hednīg i
the stöcker som troen hör till. Desligest dob
han giffwer eller sckrifftemaall hā hörer/ nar
williæ och begering er offte nog for gwd till
same sacrament/ om the kwnne hwerckin faa-
es aff leeg eller lerdt.

¶ Men nar i sigæ at ingen schall tha brwge
preste embedæ vden i nød oc trang/ thz er ret-
telige sagt/ vden han er börlige kaldet. Men
at the scwlle dog icke kaldis vden aff kirckis
forstanderæ och Bisper/ er nw tilfornett be-
wiist. Oc thz giffwe gwd/ at i wilde sielffwæ
holde sancti Pauli raad/ ther i her indføre oc
Cor. 14 lyder/ at alting scall haffwe schick oc eræ mz
sig. Oc helst forti/ at eder ny kirckæ haffwer
hwercken schick eller fantzwn/ mē er een for-
biistridt swerm/ som hwerkin weed aff tucht
eller æræ siden i haffwe forstört alle christēdoms
ceremonier/ ther waridt haffwe i swo mange
hwndredæ aar eet erligt smycke oc schickeligt
fantzwn till all gwdelighet oc all gwdelig-
hedz tienistæ. At thet scall heede hoss eder en
christen frihet/ ther alting haffwer meenligt
effter then gamble Platonicorū menighett.

¶ Men hwore i wele thett scall wære be-

wiisigt aff apostele gerninger oc sancti paw
li episteler/ at menighetz röst oc samtöcke scal
oc maa schicke bisper oc prester/ kwnne wij ic
ke forstaa/ forti i bære icke the stæder i retthe
som ther om lyde. Oc serdelis nar wij aff sa-
me sckriffter haffwe bewiist ther andet v daff
som er eder mening twert emod. Uden i mee-
næ oc tencke/ at sancti Mathie apostils wd-
kaaring kan eder noger hielpæ/ men ther ha-
ffwe i dog inthett. Forti Mathias bleff icke
kaldet till apostel aff meenighetz samtöcke all
enæ/ men aff thet menige christenhedz raad/
som tha war tilstæde kaldet och forsamblett/
aff sctō Petro christi stadtholdere oc alle apo
stelers hoffdig/ dog at thū seed er lenge siden
forwādlet soz andre mange strax aff the helli-
ge apostele/ nar wij læse aldrig nogē vare vd
kaarit mz laader foz mathias war
Mē at wij icke læse ceremonier vare brw
gede i mathie wielse som i pauli oc barnabe/
mene hellige mōd ware giordt/ at thū helliād
var icke end tha kōmen obēbarlige blātt the
hellige apostelæ/ ther siden lerdæ them hwess
ceremonier the brwge scwlde i alle sacramēt
Forti/ christus som sagt er/ schickede och ind-
settha sacramenthen/ men theris ceremonier
oc santzwn lood han bliffwe och biidhæ ef-
ther then helliandz wnderwiisning.

¶ Thet femtinde Artichell.

lle Rhomere Bisper/ som wij kalle paffwer/ haffwe waridt siden the hellige apostele ere aff gangne Antichrister I thet the ere christi modstandere/ mett lerdom oc sckrympterij.

¶ Predicanternis Swar.

er kan well ware mere sanden iblant end i sielffwe tro/ endog wij haffwe icke swo predicket eller lerdt. Wij holde ingen Paffwer eller Bisper for Antichrister/ vden them som enckten aff kirckelogen/ egen sckrifft/ wiss krønicke/ eller noget andet sandt witherligt witnisbyrd/ bewisis at haffwe lerdt/ eller oc lere emod Christū och Cristi lerdom som i oc eders lige nw paa thē ne dag gøre.

¶ Prelaternis Geenswar.

En twert emod/ thet scal suo snart findis at same artichell beslwter meer wildfarilse oc løgen end i sielffwe tro oc affwide. Forti som sanctus Cy-

prianus martir sckriffwer till sctm̄ Cornelius
som tha war Bisp oc Paffwæ i Rom/ och si-
ger swo Udaff ingen ting er ketterij oc split
meer oprwndet end ther vdaff/ at ther icke
lydis gwdz prest/ och icke tenkis att een prest
bør at wære dōmeræ paa Christi wegne i thē
hellige kirckæ.

¶ Forthi then som forsmaar/ oc foragter thē
Rhomere. Bisp/ oc agter hanwm/ icke i sanc
ti Petri stæd at wære Christi stadholderæ oc
then menige christen kirckis forstanderæ hoess
hwilcken som er then hellige kirckis alsōstør
ste magt/ som Christus loffwede sctō Petro Mat 16
hoess Matheū/ oc antworde hānwm hoess
Joānem effter syn opstandelsæ/ oc ther offwer Joas 21
forsmaar then hellige kircke/ som er sandhetz
pyleræ oc fasthedt/ oc forti een grwnd oc eet
fundament till all wor tro oc gwdelighet/ hā
kan icke andett end falde enchten stackett eller
langtt vdi møgen wildfarilsæ/ wlydilsæ/ och
ketther ij.

¶ Thet i framdelis sware (som i pleyæ/ an-
det obenbare sigendis blandt edert selsckaff/
oc andet becklagendis for dōmeræ) at i haffue
aldrig sagt at alle Paffwer haffwe waridt
Antichrister siden the hellige apostele ere aff-
gangne/ vden allene them/ ther i kwnne let-
ddi.

telighe bewiisæ baade aff theris egen kircke-low/ gamble krønicker/ oc andẽn suodã sckrifft/ at the haffwe lerdt oc end nw lere andett end thet som er eensindigt mz christi lerdom.

¶ Met formane wij eder i spodtsche klaffere som haffue lack met alle/ at i oss beschede klarlige/ hwore thett swar er bestandigt/ mz thz i sware till then første artichell och sighe/ att wor kircke far altiid wild. Far hwn oc altiid wild/ hwij ere the icke alle antichrister? Wij bekende then Romere kircke for hoffwet oc moder/ ther som hwn forti far altiid wild hwar fore sige i nw/ at sõme blandt the Romere bisper ware antichrister/ forti the lerde thet som icke er eensindigt met christi euãgelio Er thet oc swo ringe een ting at bewiisæ nogre Paffwer at haffwe waridt antichrister/ oc nogre at nw ware/ tha fører eder bewiissning tillstede/ paa thet wij wide kwnne hwar til wij scwlle sware.

¶ Men nar i nw wære sige hwad eder løster/ tha pleye i met swodane storagtige løgner/ att forfør: simpill almwge fra sind oc samwittighet/ som er dog swo dyre købt aff wor herre Jesu christo Oc nar i møget sige oc dog inthz bewiisæ/ oc wij sige twert emod met then gãt

sche christen kircke/ oc haffwe ther offwer mā
ge hwnderde aars lawheffdt/ hwez weed tha
icke then part som meest scall staa till troende
Wij wida well hwess wmage eder fennickedre
gera Morten Luther giorde sig vdi een bog
till at forswaare thet brandwold han giordha
paa kirckelogen/ men at thet war een løss hā
dell/ haffwe nw mange lerde mend giffuet all
werden till kende.

¶ Thet wela wij nw sige/ oc er paa thenna
tiid nog sagt/ paa thet wij scwlle icke nw ta-
la om the Paffwer som effter the hellige A-
postela ware Christi martires/ oc drabelighe
mend aff hellighet/ lerdom/ iertegen/ at ingē
Rhomera Bisp/ i hworedhan han er y liiff
och leffnett (then stwnd han er Rhomere bisp
hwilckett han altiid er swo lengha han bli-
ffwer trofast och trofest) kan noghen tiid fa-
ra wild vdi the støcker som era troen och chri
stendoms salighett anrørendis. Och besyn-
derligha vdi the støcker som han beskedher
mett doms rætt aff syn Paffwelig macht och
befaling. Och serdhelis for thett løffthe for
Christus han giordha sancto Petro och sag
dha/ att helffwedhis poertha schwldha icka Mat 16
wordha then hellighа kircka megtighe.

¶ Och framdelis for then krafftige bøn som Christus bad syn fader for sancti Petri tro/ at hwn scwlde icke forgaa/ hwar fore thē hellige Christi martir Cyprianus/ icke befrøctede at rwndelige tilstaa/ hware at ingen falsck tro kan nogen tiid faa indgang met thē Romere kircke. Oc then ærefwlde doctor Hieronimus sckriffwer oc swo/ att inthe kettery er nogen tiid først vdsprwnget i Rom.

Luc 22

¶ Ther som wij forti fare wild/ att wij ere anhengendis then Romere kircke/ hwedhen wij haffwe alt thett kwndschaff som wij oc woreforeldre nogen tiid giordtt haffwe mett Gwd/ tha wele wij altiid gerne fare wild/ nar wij wdi henne agte icke andet at effther følge end een retsindig salighetz tro oc lerdō Er hwn bestedt i noger synd oc gwdz fortørnilse/ tha haffwer hwn syn dommere i himelen/ ther hwn scall een tiid staa till rette/ oc thalide hweff han will hēne icke naadelighe (fordrage.

¶ Then drabelige mand Ambrosius obenbare bekender/ at han i all lerdom will effther følge then Romere kircke for een mesterindhe. Oc Hieronimus siger swo/ hwo som er Petri sæde anhengendis/ han hør mig till. Och till Damasum pawe schriffwer han suo. Ieg

begera at bedis oc wnder wisis aff tig som haffwer och holder petri baade sæde oc troo. Nar wij forti efterfølge swodane gwdz helgen/ tha forthn abis oss at wij ere icke forti euangelio modstandighe om wij ere Rhomere kirckis tro oc lerdom følachtighe.

¶ Then sextinde Artichell.

c forthi ere alle bisper oc prester/ som aff them ere wiigde oc schickede/ icke gwdz sande prester/ men papister.

¶ Predicanternis Swar.

Thet maa ware her om som thet kan ware/ men wij kende dog icke thn artichell for wor lerdhom/ endog then største hob aff them bekende thet sielff met obenbare witnisbyrd oc fersche geninger/ at swo er som i sige. Hwilcke wij och ther fore kalle papister/ att the beware sig meer mett vgwdlige papistische fwnd/ end thett som hør eet sandt gwdz preste embede till.

¶ Prelaternis Genswar.

Og i icke wide hwad helder i ſcwlle negtæ eller bekendhæ thenne artichell/ ſom i altiid ere twesindig/ thet er dog eder egen lerdom/ ſom wij kūne eder wnder øgnæ bewiiſæ/ aff edre egnæ ord. Udi then xiij. oc xiiij. artichell haffwe i ſagt/ at retſindige Chriſti preſter/ mwæ theris preſtæ embede icke brwgæ/ wden the kallis aff meenighetz ſamtøcke. Mē alle vore preſter ere aff biſper vigde oc tilſette oc ey een tilſchickedt oc giordt aff noger meenighet. Nar i ſiwnis forti at bekēde nogre aff them for. Chriſti retſindighe preſter/ ſom ere conſecrerede effter then Rhomeræ ſeed/ ther i daglige gøre nar i anāme wdi edert ſamfund wore forløbne preſter vden nogen menighetz ſtadfeſtæ oc wdkaaring paa thet ny. Hwadt kwnne wij tha andhet mercke aff edher/ end een løſſ handell oc ſtoer wſtadighet/ oc forthi icke widhæ hwar om wij holde ſchwlle/ eller nar wij haffwe eder fatt/ att i ſchiffthæ ſwo tiitt farffwæ.

¶ Men nar i framdelis ſige at een ſtor part aff the Romeræ preſter thz ſielffue bewiiſæ mz obenbare handell/ at the ere icke ſande Jeſu Chriſti preſter/ haffue i ther mz ſuodā menig att the haffue icke een retſindig preſte magtt/

tha sige wij ther ney till i alle mode/ nar suo-
dan mening er eet gāmilt oc forgifftigt Val
densorū Vichleuicorū oc Hussianorū kettery/
som lerde/ at presters ondschaff forspilder alle
sacramēters krafft/ oc sagde forti all theris tie
niste at ware wnøttig och wfrwchtsomelig.

¶ Mē endog at i vdi māge andre støcke ler
dom (som ere wchristelige) ere mz thm̄ eensin
dige/ i falde dog fra thm̄ i thette støcke effter
een gāmill ketteres seed/ nar the icke gerne for
tragis lenge i alting. J kwnne icke helder thz
well gøre/ siden thetthe ord er eder falder aff
munden/ at alle døbte mēnischer aff beggha
køn ere prester aff all preste magt/ at nogē be
gerer theris tieniste mz prestedøms brug. Mē
welle i thz ware sagt i suodā mening/ at mā
ge gøre icke theris embede fyllist mz lerdō och
erligt leffnet/ som er forwden hoffwet last och
brøst/ tha bekende wij thz mz stor sorig oc met
ynck/ att ware (dess war) for møget sandtt.
Oc at thēne storm oc bwlder som nw platzer
oc møder al verden/ oc forstører alt thett som
gud tilhør. Er ther aff kōmen

¶ Eder fennickedregere Morthū Luther er
icke betroet i thūe tiid mod suo gāmil een lau
hedsforz christēdōmen haffuer paa tro oc lerdō
serdelis i kettery sō varefor māge hūdrede aar

swo tilt oc offte fordømde aff allegwdz helgen/ hwercken aff noger merckelig dygd som hān wm fylger/ eller drabelig lerdom oc forstandt/ ther icke end nw er hoess hānwm beswndett/ men mange presters vanwittighets oc syndige oc onde leffnet haffwe thett giordt att han er betroedt hoess mange. Oc endog at the euchten staa eller falde for theris egen (herre.

¶ Thet haffwer tha waridt eder største kōst som i haffwe bewiist mett thenne nv handell at i kwnne (sompt met sandhet/ oc sompt mz løgen) beklaffe christendoms prester/ then menige mand till eet gott behaff/ som aff eet natwrligt oc gāmilt had/ gerne haffwer lyde oc lack met gwdz prester. Men klerckerindez endschaff kan tha icke formilde ketteriis sag. Oc wdermere/ een sand klage offwer presters ondschaff/ kan hwerckin gøre kirckins tro till løgen/ eller kettherij till sandhet.

¶ Ther maa ware slagbrande till/ men wee worde then for thm̄ legger eller haffwer lagt hwad heller the ere blant presther eller leegmend. Men thet ware tha got at i øgēschalcke och sckrømptere wdtoge først een bielcke aff edert eget øge/ oc siden motte i see nøye til at wdtage the grand som findis vdi edre bro

dris ögna. Paa thet fiista besswie i swo/ hwilcka wij (Priapister) och ther som kalla Papister/ at the meer beware sig met vgudelige Rhomere bispers fwnd (som begynthe at kallis Passwer) ther eder poett hasfwer gloserit then danske met/ som i lade först vdgaa. J schwlle tha wide/ at i hwore wij kallis Papister aff edre spodske mwnde/ wij blifwe tha thet nafn ingelwnde/ nar wij thz wide at hwo som helst icke agter hannum ther er Christi stadtholdere her paa iorden for syn fader/ tha kan then hellige kircke ingelwndhe ware hanss moder.

¶ Icke er heller Passwe nafn swo nyt/ att thet er paafwndet i gaar eller anden dags gaar/ som eder poett tencker oc meen/ nar thz offte findis hoess Hieronimū/ Cyprianū/ och andre gamble lerefedre. Icke er heller the Romere bispers (ther same eder poett aff stoer wēmilse kaller Romanēses) sætt oc schick swo saare vgwdelige som i wele sighe.

¶ Thet i framdelis sighe at wore prester era swo hart anhengidis paffwens sæt oc schick at the inthet beware sig met theris retta preste embede/ som Christi prestedöme tilhör/ er eet sandt klafferij/ hwar mett i ladhe eder altid

ſaare bemercke. Hwem er then ſom ickæ ved
at Paffwens ſætt oc ſchick haffue icke meer
magt end them giffwis aff then hellige ſckri-
fft? Oc forthi agtæ wij them hwercken meer
eller myndræ/ end ſom the agtis hoeſſ gwd aff
then helliandz obenbarilſæ.

¶ Ere the forti enchten eenſindige eller ret-
ſindige met gwdz bwd/ oc kwnne them fordæ
oc formeræ/ framdrage dygd oc fromhet/ och
forhindre ſynd oc wdygd/ tha anāme wij thē
met tucht oc eræ/ widændis at ſwodane ſchick
ere icke optenchthe aff kød och blod/ men aff
gwdz naadæ oc indſtickwd/ ther han giffwer
ſynæ lēmyt oc wdwoldæ wenner till godæ/ Mē
hweſſ theſſe wilkaar findis icke ther hoeſſ/
tha widæ wij oc ſuo bodæ aff ſckrifft oc ſckiel
at the ſcwlle wigæ for gwdz low och bwdt

¶ Men wij kwnne tha icke aldelis widhæ
hwad i meenæ met eet gwdz preſte embedhæ
Wij haffwe tilforn emod then trettende arti-
ckell effter ſancti Pauli mening ſwo lerdt/
at preſtens encke oc ypperſte embedæ er/ at o-
ffre gaffwer oc offer for ſynder/ thet icke for-
ſømis aff wore preſter/ nar the daglige offe-
re amindelige i thz hellige meſſe embedæ. Atte
predicke gwdz ord/ thet er icke preſtens enckæ

oc synderlige embede/ som eder mesther Luter will sige/ ther negter then at ware prest som icke predicker gwdz ord. Forst forti/ att then som er wigd till prest i hwore lerdt han er/ maa dog icke tiltage siig predicke embede/ wden han ther till lowlige kallis oc schickis

¶ Thet som Paulus giffwer till kende huar han swo siger. The prester som ere gode forstandere/ scwlle haffwe dwbill hedet oc ere/ oc the offuer altt som arbeyde i predicken oc lerdom. Giffwer icke Paulus her klarlighe till kende/ at vdi hanss tiid ware oc swo nogre prester som icke predickede (forti thÿ̄ vaade giffwis icke alle) men ellers tiente menigheden met sacracrament/ messe embede/ bøner/ oc andre gwdz tieniste. i Timo 5

¶ Eusebius oc suo sckriffwer vdi syn historia/ at i then førsthe christen kircke/ tha war messe embede befalet gudelige oc eenfoldighe prester at the sculde bede oc offre/ mē predicke embedet thē̄ for ware the wiisiste oc mest i sckrifft oc lerdō forfarne Hil Ecc 9 li ca 10

¶ Udi thesse twēne siiste article gøre i icke andet end hoffuere oc praale mz edre euāgeliske smycke/ mett klafferÿ/ spot oc sckiētzord/ har met i altiid i som edre forfedre alle gamble kettere gerne pladtzere Rhomere kircke

som haffwe altiid mandelig mett stöer fever/ bestridt/ bestormet/ oc offwerwundet alle ketthery. Men i giöre thz icke lenger end gwd (will.

¶ Icke kwnne i eder heller aff thŭe artichell berömme liger wiis som han ware edert paa fwnd. Forti thenne wildfarilse om thet euangelische preste döme/ oc beröris i nest forschreffne fem article/ er eet gămelt kettherij. Först alle theris som negte prestæ wyelsæ at waræ eet sacrament/ ther næst Cataphrigum/ Pepuzianorũ/ oc Quintianorũ.

¶ Then syttende Artichell.

Alle prester bör at ware giffte/ oc naar theris hwstrw affganher/ tha mwe the giffte sig igen om them löster.

¶ Predicanternis Swar.

Then förste part aff thenne artichell/ kende wij plat icke for vor lerdom/ thi wij wide iw well aff gwdz naade at echteskaff er friit i thet ny testament for huer mæd at giffta sig/ eller at leffwe eenig/ eff-

ther som gwd begaffwer hwer/ som sancthe Powell siger i Corī vij. Oc Christus Matth xix. Men then anden part holde wij at ware effther thi/ then er icke scriffften emod. Och scriffften ey gør skilsmøsse mellom prester oc andre mend i then maade.

¶ Prelaternis Gienswar.

Orthi at thette støcke lerdom om prestegiffte schall wiidelige nog beschedis/ i then wnderschede som schall forklare oc bewiise wor christen troes bekendilse/ tha schwlle i eder ther formode eet børligtt swar/ mett the wilkaar som ther tilhøre. Icke holde wij eder heller alle swo daarlige/ at i haffwe lerdt then første partt aff forsckreffne artichell/ dog att thet er swo forstandet aff mange blandt then meenige mand/ som offte møget andet hører end ther nogen tiid sigis. Oc thet scheer forthi/ at wforstandige predicanter/ icke met forklaring beskede the støcke lerdom som haffue twēne meeninger/ thet ther somme kwnne icke gøre aff groffhedt/ oc somme wele icke aff homod oc dwlhet. Mange findis oc swo for aff forbiistring thet icke besinde. Thet scal be-

wiisis vdi wor christelige troes bekendilsa/ att kyschetz løffthe ere giorde i thē hellige kircke fra begyndilsen/ oc motte aldrig bryddis aff noger qwinde eller mand/ uden hoffwett last oc meen.

¶ Fremdelis scall bewiisis/ at siden the hellige apostele ere affgāgne/ tha giffte sig aldrig nogen wgifft prest/ wden hwess ketterlige samfwnd haffwe giordt till tratz oc hoffmod/ som scheer i thenne tiid. I første christē kircke oc lang tiid effter/ haffde the well swodan seed/ at erlige giffte mend som haffde the ris første hustrw/ oc ware aff lerdom oc andre gode wilkaar dwelige mend vdkaaredis till presta embede.

¶ Thz haffwe kirckins forstandere forbwdett oc formeent/ oc icke andett i thēne echtescaffs handell. Oc nar thette oc andet meer antøredis thette stycke lerdom/ scall beschedis mett grātsche/ tha scwlle i ther hente eet hørligt oc hørligt swar som sagt er.

¶ Then attende Artichell.

O Ec forti er prestenis kyschet dieffwels paafwndt/ till att tyrane Bispernis

gerighedtt oc̃h fordell.

¶ Predicanternis Swar.

HUilcke prester gud giffuer gaffuen att the kūne leffue ꝭet kyscke vdi eet erlige leffnet/ theris gaffwe er thm̃ gerne vndt/ oc thz er thm̃ raadeligt at the bruga thn̄ gudz gaffue mz tacknēmelighett Men the prester foz lade theris samwittighz beknøtte oc beplichte/ till nød oc vuillig kyschett/ aff mēniſchins low oc lerdom/ theris kyſthedt er een wduelig dieffuels kyſthedt/ effter sodā dieffuels low oc lerdom/ som Sancte pouels ordt lyde klarlige i ꝯimo iiij Oc hwad then sāme wkyſke kyſthedt/ er biſperne till fordell thett er witerligt nock.

¶ Prelaternis Geenſwar.

Dorti at thette s[illegible] nastha forſ[illegible]ar/ er thett dis/ tha [illegible]reffne anrørengen[illegible] skall thz oc suo haffue [illegible]uar paa thz sted tilfornet [illegible]agt er oc børlig nog Thz som [illegible] indføre aff scti pauli breff ha[illegible] i vrāgelige bruget Icke ere i ocføirste mestera till thenna tretthæ. Forthi thett er een gammell wildfarilsæ Iouiniani oc sameledis

Vigilantij kyschetz oc reenhetz obenbare fiender/ ther swo møgen era giffwe echteskaff/ at kyschet plat forglømis.

¶ Ther sanctus Hieronimus haffwer dog til bage drefft wet for xi. hwndrede aar/ swo lenge hwn er sidan opwecht aff Joanne Wichleff. Men i dog offwergaa edre mestere ther wdi at (som Augustinus siger) Jouinianus alsom eniste bedrog kloster som ffewer till at giffi hæ sig/ som snarlige wendis oc røris for allehande lerdoms wæder. At bedrage prester/ kunne han icke bekomme. Oc dog at han raade alle till echteskaff oc forachtede kyschet/ han vilde tha icke sielff giffta sig/ paa thet han scwlde icke beswaris met echtescaffs kwmmer/ wledighet/ møddhe och wmaghe.

¶ Men ederkennickedragere Morthen Luther met syn swermere hob/ haffwer offuer wundet Jouinianum i baade the støcker/ forthi/ han haffwer icke alsomeniste tilschyndet andre at giffte sig mod christendoms gamble sedwane/ men oc swo mod theris eghz løffthe oc forplichtilse. Oc ther till met haffwer han sielff giffe sig met een nwnne/ christendommen till hoffmod oc tratz/ at han schwlde wære i amyndelse nar Jouinianus vare forgatt.

¶ Ther som gifftermaal kwnne forhindre all wrenighet oc legoms wkyschet / tha vare ther got at wij ware alle gifftha. Men nw er thett befrøchtendis at somme folckis eechtheschaff ere icke møgz reenere end mäge folkis bolerij. Oc then brøde findis tha hwercke^e i echteschaff / eller kyschetz løfftha / men hoess them som hwerckedt aff the twenne ting christelighe oc retteliige brwge. Men som saget er / thette scall paa een anden stad beschedis baade ether for eet borligt geensuar / oc andre retsindige folck for en christelig vnderwiisnig

¶ Then nittade Artichell.

Messen er icke noget offer / oc for di haffwer thet ny testament icke noghett siwnligt offer.

¶ Predicanternis Swar.

Sandt er thtt i hwar tldha thett er hørdt. Messen er inthet offer / men hun er som Christus sielff kaller hēne Luce xxij. een hwgkõmilsæ oc amyndilsæ till thz Jyæ offer som han offrede syn fader paa kors

set for alle wore synder. At wij oc i same maa de scwlle offra wore legōme met kyælig begering oc syndelig tilbørlighet/ Ro xij. Och endog thet offer siwnis icke altiid nar thett offris/ dog siwnis thett paa efftterkōmen nar thet er bleffwet offridt/ hwore møget wij haffwe afførdt then gamble Adam/ oc i førdt oss igen wor herra Jesum Christum.

¶ Prelaternis Genswar.

Ti andre kettery haffwe i del achtighet met andre gambla kettera/ och ere forti/ theris efftersylgera. Men i thetta ena stycke offwergaa i them alle. Forti/ siden christendommen er begyndt/ tha war aldrig messen negtet at wære eet offer/ før end aff eder fenickedregera Morthen Luther och hans tilhengera fordømde kettera met hanū. Men nar thette stycke lerdem er ett aff the største som i bedrage fleest met/ oc wij haffue vdi wor christelige troes bekendilsa een besynderlige artichell om messen oc messins offer/ tha scwlle wij vdi same artichels wnderschede oc bewiissning/ wida eder eet børligt suar oc christeligt/ thet snariste persen kā trycka.

Forthi thet ligger alt reede/ dog eder bewiissning er swo swag mod then meenige christen kirckis tro oc lerdom/ at hwn felder sig sielff/ hwar som end ingen swarede till hēne.

Then tiwgende Artickell.

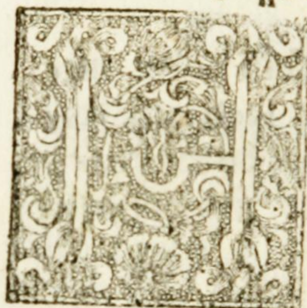
OC forti göre the prester som holde messa effter then Rhomere seed een forbandet gerning/ syndhe dödelige/ opweke gwdz wrede/ oc paa thet ny korsfeste Jesum Christum gwdz sön.

Predicanternis Swar.

SAndelige thenne artichell bestaa wij i alle sine pwnchta/ effter som then Romere seed oc then messa sig nw haffwe/ forti the offre oc betale paa ny for menniskens synder/ lige som Christus ware end nw vkorsfest/ eller haffde icke betalet aldelis oc fwldkōmelige for alle synder/ hwilcket hā dog haffwer giordt/ som apostelen kraffthelig bewiiser Hebre x. Oc Christus sielff vdi syn dödz stwnd war bekendt ther han sagde Joā xix. Consumatū est.

¶ Ther for/ maa nw hwer betendke met sig hwo noget tencke kan/ hwad synd/ gudz wrede oc forbandilse thz kan ware/ at agte gwdz söns död swo ringe/ oc wele nw göre andre offer oc gerniger till syndz forladilse/ forwden anden wærdelighett som then messe hwn haffwer i sig.

¶ Prelaternis Geenswar.

Er göre i platt inthett andet end liwge oc scbiende/ oc thet göre i enchten aff ondschaff dæler aff stor oc groff wforstandighet. Oc forti nar i bekende thenne gantsche artichell vdi alle syne pwnchtæ (som i sige) tha giffwe i ec swo till kendhe vdaff hwad forstandtt i eder scktifftklaage/ hwar aff i lade eder nogett tycke. Oc forti at i besynderlige swo sige/ efftir som then Rhomeræ seed/ oc then messe sig haffwer nw/ tha wele wij offwerweye hwadt i klaffere oc lackere meest ancke paa messen/ oc i hwess maade then Rhomere kircke missbrwger messen.

¶ Swo lyder eder meening. Nar wij efftherfölghe then Rhomeræ seed/ tha offræ wij paa

thett ny for mēnīsckins synder/ligerwiis som Christus end nw ware wkorsfest/ eller haffde icke betalet aldelis oc fwldkõmelige for allæ synder/ emod Christi witnisbyrd oc sācti Pauli obenbare lerdom till the Hebreer. Har i icke anderledis forstaa enchten scrifft eller kirkenis brwg i messæ oc anden chrstēdoms andelighæ handhell/ . Hwar fore æræ i swo dierffwe oc modige till att dōmæ paa alting/ effter thi i ere swo møget wanwittighe.

¶ Hwem haffwer nøgen tiid sagt/ at wī offre Christuz paa thet ny/ for en ny syndebod oc betaling? Eller wide i icke/ at messens offer er thet same offer som een tiid offret var paa korssit? Endog at thet dagligæ offer som presten gør i messen er vdaff andre slag wilkaar end thet som Christus een tiid giordhæ paa korsset Met hwilcket Christus offrede sig en tiid gwd fader siwnlige vdi syn egen mandoms natwr oc skabning/ oc vdi eet pynachtelīgt oc dødelīgt legōme/ ther han met en frij willīæ gaff sig i døden paa korsens træ for al werdsins syndher.

¶ Mē i thet messelige offer/ offers han gwd fader aff syn brwd then hellige kirckæ aff syn brwdegoms egen befaling oc bwd/ wsiwnli-

ge oc wnder eet fremmett fantzwn/ thet er/ vdi brødz oc wyns lignilse/ vdi eet œreswlt legōme/ wpinachteligt oc wdødeligt. Oc forti offris han icke till døde/ men thet første offer till een amyndelig begang/ wdaff hwilket thet haffwer baade macht oc krafft/ hwar fore thette offer kaldis aandeligt oc sacramentheligt/ oc thet førstœ legomlige oc schynbarligt.

Joan 19 ¶ Nw ther Christus sagde i syn dødz tiid. Thet er fwlkōmet/ oc Paulus till the Hebreer

Heb 10 Han haffwer met ett offer/ fwldkōmett alle them till ewig tiid som schwlle hellighœ giøris/ tha haffwe the inghelwnde modsagtt kirckins daglige messe offer/ som er thet andrœ offers amindelige begang/ /oc er thz same oc icke noget andet nytt offer. Thet beswiger oc bedrager eder/ at then scrifft som tall om thet legomlige oc schynbarlige offer/ welle i wrœ oc bruge emod thet aandelige offer /som i pleyœ alting forwden beschede at forbistrœ oc mengœ. Forti Christus aff sig sielff er offritt mett døden een tiid gwd fadher.

¶ Men then same Christus offris dog daglige gwd fader wdi messen aandelige i sacramentœ wiiss/ hwar fore i frøchte oc rœdis som inghen redtzlœ giøris behoff/ nar i predickœ

hanwm at korssestis paa thet nr om han off-
ris igen. I faræ sckynbarlige wild att i hwer
cken forstaa sckrifft eller christendoms aandeli
ge handell. Forti ligerwiis som Christus dre-
ptis icke then tiid han war sig wilige offrett
i thz gamble testament/ swo drabis han icke
heller nw/ nar han sacramentelige offris vdi
thet ny testament/ nar han er swo opstanden Ro 6
aff døde at han icke meer døer/ at døden schal
icke meer worde hãnwm megtig.

¶ Men nar i framdelis swo sige. At wij eff-
terfølgendis then Rhomeræ seed betalæ paa
thet ny for mẽniscksins synder/ ligerwiis som
Christus endnw vare wkorssest eller haffde icke
betalet aldelis oc fwldkõmelige for alle syn-
der/ thet er hart at handle mod them for liw
ghæ aff tratz oc oc fortraadenhedt/ wij widæ
well (armæ mend) hworæ Christi offer paa
korssett war swo kraftigit oc fwldkõmeligtt
at inthe andet offer giørs nogen tiid behoff.
Oc forti som sagt er/ tha offræ wi wdi mes-
sen icke noget andet offer/ men thet same som
Christus offrede paa korssedt/ ther for een an
den sag sckyld/ haffwer dog eet andet fantzũ
och wilckaar vdi krafftt oc werdsckyld/ dog
swo att messens offer haffwer delachtelighæ
syn krafftt aff korssens offer/ och er forti swo

get som een dell aff same offer. Forti korsens offer haffwer een ewig wendelig oc wbegribelig forschylding/ men messens offer/ tymelig och endhelig.

¶ Thet som Christus forschylthe ther han offrede sig sielff paa korssett/ mett een wsigelig oc wmaadelig fwldsomhet/ thet schiffties endelige/ oc som wij kwnne sigæ i stycke tall i messens offer. Forti/ ligerwiis som Christi pynts krafft partelige deldis blandt iødernæ i offer som figwrlige betegnede Christum och christi offer/ swo scheer thet nw mett messens enistæ offer/ wdi hwilcket korssens offer partelige delis blandt christet folck/ hwilcket korsins offer som wnder all low oc i alle tidher/ haffwer aff sig sielff waritt fyllist/ mett alle fwldkommelighetz wilcaar/ for all werdsens (synder

¶ Then bewiisning forti som i före oss wnder øgen/ at thet enistæ offer som Christus offrede paa korsset giorde een tiid kraffteligefyllist for all werdsins synder/ er icke meer mod messens offer/ end emod andre sacramentt/ dygder oc gode gerninger. Forti/ ligherwiis som then wendelighe oc wmaadelighe krafft ther korsins offer haffwer met sig/ delis mett oss oc i blandt oss formedels sacrament/ dyg-

der/ oc gode gerninger/ swo skeer thz oc swo met messens offer.

Nar Christus er død for alle till eet fwldsomt wederlaw paa dødzens wegne/ som han wer een ewig oc wendelig krafft ther dog icke re cker till alle/ icke affsyn wfwldkōmelighz mē aff theris wbeqwemhet som icke worde salig oc delagtige aff samme offer/ nar thet scall icke recke till flere end them som ther till gøre syt flijdt/ met børlige oc tilschickede wilckaar at the kwnne bliffwe delagtige aff same offer. Oc forti ligerwiis som andet sacrament dygder oc gode gerninger ere aff nød/ oc giø rs behoff till mēniscens salighet/ Christi offer oc pyna ther met wforagten/ swo offris han oc sacramentelige daglighe i messen for mēnisckins synder/ korsins offer ther met i alle maade wforagtet/ nar thett icke andett er end een amindelig begang oc fornemning till gwd fader/ at wij schwlle werde delagtighe aff thet store offer som war giordt paa korset /ther alting giffwer krafft oc macht/ oc hueff dweliighet oc behaffweligheit som kan nogen tiid ware tacknēmelig for gwd. Oc forthi er thet løgen oc klafferij nar i sige them som sige messe synde dødelige oc gøre een forbānet gerning/ forti the agte icke ther mett at børe

met thet weder lave fom gør fyllist/ men at worde delagtighe aff Christi kraftlighe bood ther them er fyllist i alle maade.

¶ Icke haffwe heller wore messer mett sig nogen wgudelighet/ eller wbørlighet som i sighe/ ther i haffde icke forladtt att omtale hwar hwn haffde warit bestendig met skiel oc redelig bewissning. Men nar ether ingē ting blwgis/ tha pleye i atbedrage simpel almwge met swodane storaglige løgner/ huar til bewgis aff mēniskens salighetz obenbare fiende som er dieffuelin/ huess leemyr / i ere nar hand will saa berøffue mēniskin fra thū hellige messe/ oc hēnis fruct/. Formedels hinne bøde wij framfarne/ oc bewaaris mod tillkomende synder. Formedels hinde oc wdi hēne tacke wij gude for syne gamble welgerniger/ oc annamme ny oc flere. Formedels hēne frelsis wij fra moghū fare/ baade till liff oc siell. Formedels hēne anamme wij naade i tēne werden/ oc mett tiden glede oc salighedt.

¶ Och formedels hin ne delis . Christi døtz oc pynis werdskildt bode mett leffuendis oc døde. Swo er hwn oss fordi nøttig i māge maade/ fordi hwn beslutter sacramentelige Jesū Christū/ som wai offrydt gudt fader paa

korsedt/ ther er fordi gudt tacknēmelig oc kraf-
ftig till alting som mēniskin kand kēme till
gode och gaffn naade och salighedt. Och fordi
findis ther inghē brøst i wor messe ther i kwn-
ne sømeligæ straffe. Men ther som i wille fø-
re i rette eder messys fantzwn/ ther i haffue i
Wittenberg allene nysindwm forwandlett och
giortt omkring/ tha ville wij hēne rāsage om
hwn vore bedre. Och nar wij gaffue ew swa
ridt till edre swencke/ tha schulde wij paa thet
testedt bewise att messen er eett offyr/ men
som sagt er/ thz scal gøris i wor christen troes
bekiendilse/ mett gudtz hielp swo bestandeli-
ge/ att thz scall giøre fylliste huer christen och
retsindige lesere/ huar i findis aff thz slag tha
bliffuer thet eder rett ha lycke.

¶ Then xxi artickell.

Essen gāffuer inghen / for wden them
allenisté som anāmer sacramenthz/ icke
the leffuendis endt sye the døde.

¶ Predicanternis Swar.

heme atticHel wederkende/ wi oc ffor wor lerdom/ thi Christi ordt recke icke lenghee/ endt til them som bliffwe del actighe i sacramentett (Saa titt) sigher han hoess Sancte powill i Corinthiom xi som i drycke/ tha giører thet i myn hwkomilsæ.

Prelaternis genswar.

haffwe nw saa lenghe beføffwet oc drept the som leffwendis eræ/ att i welæ the døde ickæ heller spare/ dog thet er hwerken christeligt eller mandeligt att stigre mete the døde Men nar thet er eder forsæt/ att i willæ inghen spare/ ey heller tho helgen som regnere mett gwdt/ tha bwrde eder icke heller att gaa thette støckæ forbi/ that oc saa følgher aff then anden articHel wdi hwilken i negte messen att wære ett offer Men wi welæ tha høre then bewisning
Luce 22 i føræ i rettæ ther om att messen gaffwer ing
hen wden then som sacramenthet/ anammer
1 Cor 11 Saa titt som i dricke) siger Pawlus oc Lw
cas)tha giører thett i myn hwgkomelsæ her

bedragis i aff wanwittighett/fordi i icke be
skiede wdi messen desse twene ting/ sacrament
oc offir/ agtis messen fordi wdi sacrament-
wiss tha gaffwer hwn han wm allena som sa
cramenthet/ anammer/ fordi thet er siellens
aandelige spiisning/ ther then allene bekommer
som æder oc anamer Men agtis hwn fore ett
offir tha bekommer hwn icke alsomenista/ then
som offrir/ men alle them som offris fore Oc
fordi att the hellige apostele anamede i christi
sti natwordt/ christi legomæ allene i sacramen-
te wiss tha bekom then anamilse allenæ them
Mē nar Christus paa samme tidt war oc saa
offrandis seg sielff wdi brødtz oc winss lignil-
se ther han klarlige mett beskiede hoess hwer
partt aff sacramenthett gaff till kiende mett
syne egne ordt Saa sagde han om brødet.

¶ Thette er mitt legomæ som giffwis for
eder / om kalkin saa/ her er kalkin thz ny te-
stament/ wdi mitt blodt/ som for eder skal wd
giffwis Oc fordi att christi offir som tha be-
wnder brødt oc win oc siden bleff fuldkommet
wdi hans mandomelige legomæ/ war sanet
somelige offridt for manghe oc gaffnede for-
thi manghe dog thett war aff synd eghen
magt oc krafftt dwelligtt for allæ mennisker

ne/ nær wærendis/ och kōmeſchullendis/ for le-
ffuende oc døde/ oc beſutte de een wendelig
och wnaadelig kraffdighedt/ till att affwende
och borttage alt ontt ther oſſ kwnne ſchade/
och giffue oſſ alt thz gode ſom oſſ kwnne gaff-
ne oc well bekōme/ ſom tillforn ett ſagt er.

¶ I ſandhedt fordi ſiden the hellige apoſte-
le oc diſcipele/ oc theris rette efftercōmere biſ-
per oc preſter/ ſculde bruge oc forfølge thē ma-
gt/ ſom the met bud oc befaling anāmede aff
Chriſto/ till att conſecrere offer oc anāme/ eff-
ter hans egetz exempell oc effter ordt/ ther han
ſagde till them. Giører thett meg till amyn-
delſe/ tha begynte the att ſige meſſe. Och dog
att Chriſti [illegible] wijn oc brødtz lignelſe anām-
ett aff them for eett ſacramentt/ bekomme
then allene men naar thett oc ſwo amyndeli-
ge offredis aff them gudt fader/ tha gaff-
nede thett them icke allene men alle andre le-
ffuendis oc døde/ paa huess wegne the forma-
nede gudt fader/ att the motte worde deelagcti-
ge aff Jeſu Chriſti dødtz oc pynis forſchyld-
(ing

¶ Och fordi ligerwiſſ ſom deſſe trēne ting/
Wyelſe/ offer/ oc anāmilſe wdi Chriſti nattuordt
wore atſchilde/ ſwo ere the oc ſwo atſkillige

ting vdi meſſen ſom preſten ſiger. Fordi vdi meſſen / tha conſecrerer oc wyer han førſt ſacramenthz / ther neſt offrer han baade for thē menige Chriſten kircke / oc them beſynderlige / ſom han vill oc bør ſerdelis att giøre aff meſſen deelactige / paa thz ſiſte anāmer han ſacramenthz ſig ſelff till gode. Dog at mãge aff thē ſom meſſen børlige høre oc agte / kūne oc ſwo thz ſāme ſacramentt anāme aandelige ſom preſten annamer legomlige.

¶ Huilcket det eder eghē fanickedragere Mortenluter ſelff tilſtaar / nar han ſyger thz offte ſkeer / att thē ſom hører oc ſeer meſſen / han henter vnderſt wndwm aff meſſen meer frucht ende preſthen ſom hēne ſiger oc holder / men naar thz ſcall beſynderlige tragteeres oc beſchedis i wor Chriſten troes bekiendilſe i hueſſ maade hwn gaffner bode leffuendis och døde tha ſchulle i ther finde yder mere ſwar / ther mett gudtz help ſchulle giøre fyldiſt icke eder / men alle Chriſtne læſere.

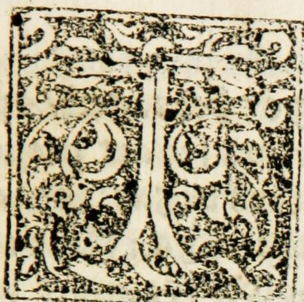
¶ Thē xxvij artichell.

ordt ere alle begengelse/ sielæ messe
gwdelighedt bøner/ almwsæ/ faste/
oc andræ ting/ som brugis for thi aff
gangne/ swyg/ oc bedrageri mod legfolck.

¶ Predicanternis Swar.

het bestaa wi att thet er
een wnøttig tieniste for the
døde i saadan maade/ som
saadan tieniste nw almyn-
delig sckeer/ i thenne papisti
sche kircke/ Ja thz er alle begengelser sieleme
sse Vigilier oc saadandt meer som wi see sckee
for the døde thz fatighe legfolck till eet stort
swyg oc bedregerij/ Thi them lockis iw først
pēninghe aff pwnghen ther mett oc siden
læris the att forlade segt siellff paa saadan
samme falsck liid till samme tieniste for sielen
effter theris dødt oc thet er att falde fra gudz
naade oc giøre seg Christū wnøttig Gala-
tas v.

¶ Prelaternis Gienswar.

her som thet schulde oss ic-
ke falde for langt tha burde oss widelig att swaræ
till edre ny ewangelische
smickæ thet er till løghen
klafferij/ spot oc sckendzt
ordt i nar som helst eder fattis bewisning aff
scrifft oc sckiell tha er løghen/ oc klafferij
eder besynderlighe tilfluct/ spott oc skiendzt
tale/ eder sterkiste bewisning oc besynderlige
emodt then menighe Christen kircke som er
dog all sandhezt pylere oc grwndt/ ther for
i endt sprecke aff hadt oc hoffmod/ oc kaldhe
henne twsinde ganghe thñ papistische kircke
Hwess amindelig begang fordi som brugis i
then hellige kircke/ for affgangne Christhen/
siele er swyg oc bedregerij/ men gwdzt loff/
oc ett gwdeligt omhygge for the affgangne

¶ Fordi the gode helghen som for oss effter
følgendis then hellige scrifftis mening haffue
hafft samme omhygge for Christen affgãgne
siele Store saa drabelige mendt/ aff wisdom
hellighed oc retsindighedt/ ther gudt haffuer
stadfest oc saa effter theris død mett iertegñ
oc wnderlig krafft/ att the haffue offuerwun
dett att mystancke anthen/ till swyg eller
bedregerij Eller hwar fore kwnne the mett

rekte sijgis att vare swyg oc bedregerij/ op-
tenckte modt leegfolck. Nar wij see att prester
bisper och thz menige klerckery begære oc la-
de holde for seg selffue/ nar the affgaa sāme tie
niste oc begang/ som ther holdis for andre lee
gfolck. Wille the endt bedrage andre/ the mū-
me icke fordi wele bedrage seg selffue.

¶ Dessigest see wij och saa/ at een stoer pa-
rtt/ aff thz gudelige omhygge for Christen sie
le/ som er stijgthz i domkircker. Closter/ och
andre wigde oc hellige stæder/ ere stijgtede oc
funderede aff kirkins egne forst andere bisper/
prester/ oc prelater/ ther i man formerke yde
aff historier oc gāble breff thi kwmne ther wa
der huerckin were swyg eller bedregerij nar
the haffde selffue ther offwer warit beswigne
och bedragne.

¶ Oc fordi er thz latter wærtt som ede po-
ett haffuer tilsætt aff sitt eghz ydermere endt
ē paa dansche lode wdscriffue Oc siiger han
huore wi for saadan tieniste maa see manghe
folck wære berøffuede wdaff gotz oc eindom
oc ere kōmē till stoer fattigdom oc armodt mē
huem haffuer nogen tiid seett eller hørt nogē
mād wære forarmet aff messer oc begengilse?
Nar ther till trengis oc nødis inghen mandt

men huer giør effter syn egen frii willie oc eff
ne her anseer gud icke noger mādtz effne mē
en god willie ther wij formercke i thīn fattige Marci 12
widua / som effter christi dom sigis meer att
haffue offridt i tēpeledt end alle the riige. 2 Corin 8

¶ Fordi som paulus siger Nar willien er
from oc redebon tha er han tacnēmelig oc be-
haffwelig for thz han haffuer oc ey for thz sor
han icke haffuer Icke er thz heller ønckeligt
som i bedrage affscrømpt begrede met ønckeꝛ
lige men bodelo fagt oc priiseligt / att icke al
fornemste simpel folcſ som i sige mē oc saa lær
de oc wiisemēd setta loffwe ther till att thet
kandt thīn gaffue effter døden / besynderlighe
effter then hellige kirkis sindt oc mening som
er / ath wij schwlla traa / icka atth wii effter
døden kwnna ther mett noghet forhwerffwa
Men hwara wii bestedda i liffwa / och haff-
wendis biistandt aff naadha och kierlighed
kwnna thet forhwerffwa / att saadan tieniste
och begang / maa hielpe oss effter døden aff
hinder oc pyna som forhaler wor ingang till
gladha och salighedt / for wora synder wij
giorde oc forsømylsa wij ere besworlidhen wdi
i wor dødtz tiidt att wij haffwe icka effter fuld
Christwm och hans exempill som oss bwrdha
Nar thett er icka nock att setta loffwa till /

Christum wdæn wii holdæ hanwm oc saa met loffwæ.

¶ Och ther till siwnis fordi Christus att rodæ oss huar hand saa siger/ J schulle giøre edær wenner/ aff syndig rigdom/ att nar i haffwe brøst the kwnne edær anāme oc wndfange i the ewige bolige/ Icke er heller thette kirkis ophygge for dødæ mēnischir/ ther fore digthz oc optaget/ att orckeløsse buge schulle ther mett faa ingang till simpell almwgis/ gotz oc pennige/ som edær poett thū bugfyldære/ klafferlige scriffuer/ helst fordi/ Att the helgen som haffue oss anfanget saadan gwdælig tienistæ/ haffuer alsomenisthe icke søgtt werssins forgengelig rigdom/ eller welløst Men haffue for Jesu Christi naffn scyldt rwndelig offwergiffuit/ bodæ rigdom oc welferdt/ som them ware rwndelig oc offwerflødælige tilfaldæn/ oc haffwe oc saa begeridt/ saadan tienistæ effter syn dødt/ Icke wore the heller aarckeløss bwge/ men i theris gantsche leffnett odæ oc drwcke the sparlighe oc wore i alsomstørst arbevdæ/ hwilckedt theris scrifftelighe lerdom giffuer all werdæn tillkiendæ.

¶ Icke ere heller godæ prester som leffue paa thenne dag aarckeløssæ bwge/ ther theris embedæ obenbare woell bewiisæ/ som ere att dag

Luce 16

lige tiene i gwdzt hwss oc att stedtze bede for
folckedt oc altid offwe seg i gwdz low oc ide-
lige att lære theris almwge gudz ordt Men
findis iblant them/ nogre wduelige oc forsø-
melige prester/ som ere enthen aarckeløse el-
ler offuerflødige/ them welle wii/ hwercken
orsage eller forsware.

¶ Paa thet fiiste tha lære oss hellige docto-
res/ att i blant then amyndælig begang/ som
høre till thet gwdælig omhyggæ/ for Cristen
sielæ/ ere icke alsomenistæ messins offyr oc bø
ner hwar wdaff presterne haffue nogen tyme-
lig baadæ/ oc thet retferdælige/ som wii schulle
klarlige bewiisæ modt nesikommendæ artichel
Men oc saa fastæ oc almwse/ effter riige fol-
kis dødt/ hwar wdaff fattige folck pleye att
faa baadæ hielp oc trøst/ Oc fordi er icke thet
te omhygge for dødæ christen folck presters ge-
righedzt paafwndt/ men salighedzt lerdoms
godæ raadt Men thet som i mett besiutte ere
ett swar/ wq wemmelige som alting/ hør in-
thz till waar wiisæ.

¶ I sige att the folck som till saadan tieni-
ste forlade/ ere faldæn fra iesu christi nodæ som
pawlus siger fordi Christus er worden them Galatas 5
wnøttig som seg fortrøste till theris eghen for

ſchylding/ Nar Pawlus om nogen rettelige granſcher thz ſtæd taler emod the falſche apoſtele ſom haffde locked oc bedraget the Galate till the iødiſke gierninger thz er till beſnydilſæ oc andre ceremonier wor hwilcke the haffde ſaadan loffwe/ att the meenthe ſeg mz them att haffue forſckylt Chriſti naade/ oc tro Och huar thz haffde variot ſantt/ tha vare naaden icke naade/ och Chriſtus ſom er naadens giffuere wore tha forgeffæs død. Och therfore ſiger han them att wære wdaff mett chriſto/ eller chriſtwm wære bleffwen them wnøtig oc them fordi wære falden aff naaden/ hwarom wij talede noget widere/ emoodt thet fierde artichel ſom war anrørendis beſynderlige godhæ gierninger.

¶ Meer her talis om the gwdelige gierniger/ ſom leffwendis folck bewiſæ the affgangnæ effther døden/ till hwilcke gierningher om trøſt och haab att haffwæ/ nw war noghett berørdt/ ſom er/ the ſchwllæ troes att haffuæ/ icke till noghen ny werſkyldt/ men till eetth wædherlaw/ emodt then forſømmelſæ/ ſom the død borth wdi/ Nar the haffwe icke baaridt chriſthi kaarß ydheligh/ mett chriſto for een dagligh ſyndhæ baadt/ ſom

(them bwrdhe

/och ere dog affødde vdi Christi tro/ mett an-
ger oc hadt moot theris synder oc all gudzfor
sømelse. Men fordi att i Suermere pleye wdi
alle gode gerniger att fordømme loffue oc till
lidt/ oc saa t them som ere gwdz klare bwd
oc befaling tha wela wij i thette stedt paa-
mynde een Christen lessera/ att ther er woen
all fare naar wij saa fortrøste oss till wore gie
rninger ther ere giordt aff naadens oc kier-
lighedts biistandt/ att wii alsomenst the icke
wdelycka naaden/ ther alting werker wdi/
oss men att wii till ytne haffwa vaadha thē
forste oc største i trøst oc tillidt oc till wora/
gierninger (om the maa sijgis att wera wo
re naar the giøres aff naadens biistandt) een
ganske lidan trøst som tilforn war vergørdt
amodt then siette artichell.

¶ Hwar talett war om naaden oc mēnisckis fri willighe/ oc thet giorde wii effter følgin- : Cori 3
dis sancti pawli exempil/ ther siden han e-
modt falscha aposthele/ haffdha forswaridt
syn apostelighe befaling/ oc berømet seg aff
syne apostelige gierninger sitt embede till
(bestandt

¶ Men saadhan loffwa haffwa wii till
gwdt formedhels Christhwm/ icke fordhi
wii ara dweliga till att tencka noget aff oss

ligerwiiff som aff wor eghen magt/ men all wor dwelighedt er aff gwd Oc wedt sāme maade finde wij thz paa mange stæder i begge testamentt/ hwore gwdz helgen icke alsoentstha fortrøste seg till theris gierninger/ mett loffwe oc tillidt/ men the oc saa siwnis att welæ gaa i rettæ mett hanwm/ fordi haffwer aff syn gwddommelige ewahedt iett oc loffwet gode gierninger ewig gwnst oc løn.

¶ I kwnne dog icke berøme eder ther aff at desse twēne article ere edert paafwndt fordi thz stöcke mod messins brug for leffwēdis oc døde/ er ett gāmilt kietterij/ Aerianorū oc Arotrititarū/ Men hwess i siige mod thz christelige omhygge for affgāgne sielæ/ er alle theris wilfarilsæ som negte skerdtzillot.

¶ Thū xviij artichell.

OC fordi skeer thz att tinde oc andhen kirkins renthe/ som ligger till domkirker closter/ prebender/ oc andre theris liighe gwnstelige fwndatzer ere een wretferdig opbørdt/ mett hwilckē presters oc closter

mendtz sckrømpt oc gerighed haffwe berøffwet mãge Christē fwrsters oc herrers godtz/ grwndt oc eindom.

¶ Predicaternis Swar.

At herrer oc almwgen/ ære bleffuē beswigne/ paa penige godz oc eindom/ behøffwer ingen bewiisnig/ ydermere endt som forsckreffwett staar/ dog scal eder skee skiell effter eders begæring/ om ydermere bewiisnig/ nar i gode herrer till talæ paa thette wort søge swar.

¶ Prelaternis gienswar.

Andelige tha haffwe i mogett meer sagt endt behoff giordis/ icke alsomenē stæ i thz swar till nest forsckreffne artichell men i alle andre artichels forklaring oc ther till mz i alle

the forgiftige predicker oc bøger for eder par-
ti haffwe forspredt offwer werden i nogre aar
for ere i sanhed opfylte mz swyg oc bedregeri
hwar mz i saa ynckelige beswige fattig al-
mwge fra sind oc samwittighz/ oc fra sanhed
oc salighz att thz giøris icke behoff ydermere
omtal/ ey heller noger andhē forklarīg mē wij
høræ dog inthz ware aff eder anthē sandelig
sagt eller fastelige bewist/ hwar fore wij we
le oc saa tilltencke eder i frātiiden nogre bør-
lige swar/ nar wij begynnæ at reppe thenne
rettæ paa thz ny fordi hwess wij nw for tidz
leglighedt giøre kortelige paa thz wij kwnnæ
hente aff eder nogre yder mere swar/ agte wij
siden att recke nogett widere bode mz størræ
flijdt och alffworæ.

¶ Men fordhi att thettæ er then skaalthe
och skiønæ Helena ther waridt haffwar or-
saghæ till thettæ gantschæ oprør/ som bestor
mer ickæ nw Troiam men thet menighæ kler
ckerij/ theris godzt och wællfardt/ hwilke edt
baadhæ i och edre raadgiffweræ och tillscyn-
dheræ meer ansee/ endt nogher gwdtz for-
kømilsæ/ Christhendoms sandhed och gwlig
het/ eller mennischins salighedt agte i gant-
sche rynge/ Oc mange som ere gwdløsæ i bry
stett/ welæ dog betecke och schiwlæ wnder e

vert euangelio/ vold/ kirckeroff/ oc thet menige klerkeidtz plyndæri oc nar en part aff thiñ forthrøster oc forlader ſig ther till/ at alt thett er ſandt/ ſom i ſckrifftur om gudtz helghen/ om ſckierſſild/ om ſacrament/ om preſtedøme/ om meſſen/ oc om begang for affgangna chriſten ſielæ/ tha wide the icke andett end the mwgæ ware ære buſtandige till at indfaldæ mod clerckeriedt met roff oc till tall.

¶ Oc nar wij haffwe nw forſwarit och bewiiſt/ och yærmeræ wij welæ och ſchwlle/ alle the ting at ware vdi christendömen nøtigæ oc beſtandigæ/ oc thet at ware gwdz loff/ ære oc tieniſtæ/ ſom i kalle ſwig oc bedragerij/ ſwo wele wij oc nw.

¶ Framdhelis bewiſæ them ſom æræ Chriſtenhedtz klærkærij / er ſømmeligh och børlig hweſſ rænthe och opbørdt/ the nw haffwe och beſindæ

¶ Och mett thett førſthe ſom ſagtt er emaadt then treettindhe artichel att nar preſthæns embedhe om obenbare tien noghens menighedt er for thett ganſchæ folck atth were een tienere i the ting ſom ſchwlle hwerſſwis hweſſ gwdt/ tha er thett i alle maa-

de bode børlig oc retferdig/ oc ther mz natur-
lig low eendrectig oc eensindig/ att folckett
for hā tien/ scal hān wiin besørge mz liffs føde
oc klæde til eett erlig opholdt oc fordi war/
aldrig noget lanschaff saa groff/ grwmpt/
wilt/ eller wforstandigt/ att thz haffwer i w
mz obenbare skatt oc sālegge oppeholdet/ sy-
ne prester i huore wrang oc whørlig theris tro
oc ꝯ wdelighed waridt haffwer.

¶ Ther wij motte nw paa thette stedt(om
tiden kwnne tell recke) klarlige bewijse aff
māge hedinsche historier/ hwar talis om pre
ste rentthe oc opholdt/ nar theris embede och
handell bescriffwis.

¶ Men paa thz wij schulle icke lade winnis-
byrdt aff thē hellige scrifft gaa forby/ tha
læse wij att Pharo konghe wdi Egipti lād
som icke wiste aff andhē endt natwrlig low
lod ferdelis besørge alle prester.

Gene 47 ¶ Saa scriffwis wdi Genesi/ att Josep kiø
bte thz gansche Egipti lād wnder konghē thē
tid the wore alle trengde aff hwngers nødt/
till att sæle grwnd oc eiedom Oc fordi kom
iosep all Egipthē wnder konghens fadebwr
wnder taghen presternis landt for konghē ha

ffde them anwordt oc giffwet/ oc thẽ lod thẽ
forgeffwis føde aff synæ lader oc keldere then
stwnd hwngers nød stod paa i vij aar/ oc for
di trengde thẽ icke att sælie oc affhende theris
lād Siiden wnder thē screffne low) som er na
turlig lows forbædring oc formering) tha er
thz sāme stadfest/ oc giffuett magt. Fordi Wor
ester wnder Moysi low/ haffde tiende/ første fo
ster/ och første grøde/ ther nest deell oc partt aff
alle offyr till theris daglige føde/ thz som bo-
de afflaagen oc prophete bøger er saa witer-
ligt oc obenbarlig/ att thz haffwer til bewis
nig inghē ydermere wmage behoff Ther till
mz haffde the Jødische prester/ icke alsōenste
tyende/ første foester/ beste grøde/ eller deel och
part aff alle offyr mē oc saa hwss oc stæder och
anden eiedom att schilde fra andre legfolck.

¶ Saa sagde gwd till Mosen. Tw scalt biu
de oc befale Israhels børn att the giffwe Le-
witer/ aff theris lād oc eiedom stæder til att
boo wdi oc fortoo trintt om kring sāme stæ-
der till stolde oc fæmarck/ att the kwnne selff-
ue boo i stæderne oc haffwe theris qwyg ther
wden foræ paa marken oc i forstæderne/ Och Numeri 35
fordi som ther scriffuis framdelis tha wor pre
sternis stæder xlviij/ ther Joswe effter gwdzt Josue 21
bwdt lodt them tillscriffwe.

oc som Hieronimus scriffuer till Fabiolam
tha haffdhæ thet Israelsche folck viij twsinde
lewiter att fødhæ daglighe och thette er icke
ett wdi eett Jødeland som war icke saare
wytt och stort/ Men paa thett wij schwllæ
och saa kommæ till naadhens low som fuld
kommer och besitwtter/ baadhæ natwrligh
och screffwen low/ och saa møghett meer
stadtfæster them i thette støckæ som hēnis pre
stedømmæ er yppere endt theris.

¶ Och fordi hiffwer Christws (som er me-
stere och herre till naadens low) thet lærtt
baadhæ mett ordt och exempill/ att then som
tien mett thett ewangelischæ prestedømmæ/
tha scall han och leffwæ ther paa Fordi
ther han wdsendæ synæ apostele/ och discipele
Matt 10 till att predickæ sagdhe han saa/ J hwadt
Luce 10 hwss i komme till/ først siger saa/ Fredt wæ-
re i thette hwss och ther effter siger hā fram-
delis oc i thz sāme hwss schwlle i bliffuæ oc æ
de oc dricke hwad ther findis hoess them fordi
een arbeydere er syn mad eller syn løn werdt

Matt 22 ¶ Framdelis biwder han saa/ giffuer keyseri
thz keyserins er oc gwdt thz hannwm hør till
Altt thz hør gwdt till som er anthen giffwet
eller schickede gudt till loff Saa bødt han oc

swo then spiidalskæ mandt/ att han schwlæ
offre presten then gaffwæ han waar hanwm
effther loghen plictig. Swo priisthæ han och Matt 8
swo then wudwæ som offredæ i tempelett aff
syn fornwghæ. Framdælis then tiidt han for Mar 12
agtedhe theris tyendhæ/ i thett att the for- Matt 23
sømmedhe/ dom mischwnhedt och trofasthett
och sagdæ fordi swo.

¶ Thetta bwrdæ eder att giøræ/ och thett an
dett dog icke forsømmæ/ Destigest læse wij Luce 8
wdi then ewangelische historia/ hworlundæ
att Christws haffdæ offte mett seg i selskaff
nogre riige qwinner/ som Martham/ Ma- Luce 10
riam magdalenam/ Joannam Chwsæ hwstrü
(som waar herodis renthæ Mestere) Sws-
annam och andre manghe/ som tienthe och be-
sørgedæ hannwm aff theris godzt och pēnige
oc fordi læse wij oc saa att Christus haffdhe Joan 12
iwdam till een wdleggeræ ther fordi haffdæ
pwngen/ till att bære wdi thett som skientis
Christo och hans discipele.

¶ Thz sāme haffwe oc saa giort the helligæ
apostele oc ther vdi effter fuldt Christū bodæ mz
exēpil oc lerdō saa scriffuer paulus til the Ga Galat 6
later thū for lætis oc wnderwiisis i ordet han
scal giøre hanū delactig aff sit godæ ther ha

nwm haffuer lærtt oc vnderwiist. Och till the
1 Tessa 5 Tessalonicher siiger han swo. Brødre. wij be
de eder/ att i bekiende them som arbeyde ibla-
ntt eder/ oc som ere eder forstandere paa herris
wegne/ och vnderwijse eder/ aht i aff kerligh-
edt/ haffue them i stor agt oc ære/ for theris e-
mbede/ och leffuer mett them fredsomlige.

¶ Och thz sāme haffuer hand till the. Cori-
1 Corin 9 nthier wijde oc klarlige nock huar han saa si-
ger hwem figter nogen tiidt paa syn egen sool
oc tæring? Eller hwem planter een wingortt
och æder icke wdaff hās frwckt? Eller hwem
røcktter een hiordt/ oc swber icke aff hiordens
Deute 25 melck? Eller mwnne ieg thette haffue mēnische
lige sagt/

¶ Siiger ick x logen oc saa thz sāme? fordi
saa er screffwet i Moisi low/ Thw scalt icke
knøtte for thū oxis mwnd som tærsker/ Mūne
Gwdt allene haffwe omhygge for øxn/ eller
han haffwer thz oc sagt for wor skyldt? fordi
thz er oc saa screffwet for wor skyldt nar thē
sō pløier skal pløie paa ett gott haab oc thē
som terscker scall tersche paa haabett till att
worde delactig aff frucktē Nar wij haffwe
saaet aandelig ting eder till gode Mūne thet
wære saa mygett oc stortt om wij høsthe aff

eder tymælige ting igien? 1 Timo 3

¶ Thett ſãme beløber han ſũmelige oc ſwo
till ſyn diſcipel Timotheũ Framdelis hwar 1 Timo 3
ſanctus Paulus beſcriffuer gode biſpers vill-
kaar till Timotheũ och Titũ/ blant andre ſii- Titum 1
ger han. At biſpen ſcall wære een rwndt geſt-
giffuere. Men huore kan thett wære wden han
haffuer rente lan oc forſiwn? ydermere i then
førſte Chriſten kircke/ war alting menlig alle
diſciple.

Acto 2 & 4

¶ Swo ſiger lucas/ Swo mange ſom waare
eyernende till hws/ och agerlandt them ſaal-
de the/ och lagde theris wærdt for the hellige
apoſtolorũ føder/ och thz deelltis i blantt them
ſom huer haffde behoff/ huilcken ſeedt alle ret
ſindige cloſtermendt endt nw beholde. Roma 12

¶ Och i førſte Chriſten kircke giordis oc ſwo 1 Corin 16
ſamlegge (ther Paulus offte taler om) ther
war een ſkiødnig mett almwſe/ kirckins tien- 2 Corin 8
ere till behoff/ J hueſſ ſtedt (ſiiden thũ ſkønig oc 9
ær aff lagdt kirckins klerckerij/ ær nw forſeet Gala 3
mett prebender lan oc anden rente.

¶ Men maa well ſcke i wele ſaa ſiige. Sem
Chriſtus war.

fattig født/ saa wille han oc saa haffue fat-
tige apostele discipele oc tienere mē(som apo
1 Corin 1 stelen siger) the sāme wore icke wiise the wo
re icke heller friibo:ne paa werssins wegne/
Mwinne fordi wiisdom oc friihedt wære on-
de. Saa er icke heller riigdom ondt aff seg
selff/ Men Christws han wille paa then tidt
icke haffwe andre apostele/ endt fattige/ faa
kwndige oc wfrii/ paa werssins wegne/ paa
thett hans lerdom schwlde icke meer siwnis
att haffwe biistandt oc frangang aff een wer
sliig magt/ endt een gwddommelig kraffe/
Mat 5 Ellers haffde han icke loffwet oc priist them/
som ere i aanden fattige oc sagt them wære
salige/ ther the kwnne wære som ere legom-
lige riige i māge maade.

¶ Icke haffde han heller siiden bwdett att
Luce 22 the schwlde bære madsæck/ pwng/ oc swerdt
icke haffde han heller hafft saa stortt kwnscaff
Joan 11 oc omgengilse/ mett Lazaro oc andre riige
mendt/ Icke haffde wii heller saa mange hel-
lige bisper oc konger som haffwe forwiirkett
baadhe halss och welfærdt/ wdi kirkins och
klæclerindtz godtz rentis priwilegiers och
rædtz forswar/ hwem kandt fordhi nw icke
see aff alla dessa ting / att prebendhær/ Be
neficier/ Fwndatser/ paa kirckins

rigdom hwadt heller thz er i eiedom eller rentæ er icke berøffwett mett sckrømpt prestе eller mwncke gerighedt som i klaffere løgnactige sige Fordi een stoer part aff kirckins beneficier ere fwnderede aff kirckins egne prelater.

¶ Een part aff kirckins forstandere haffwe oc swo wærit swo drabelige oc hellige mæn (hwess dygdt oc hellighedt som haffuer een winniffbyrdt aff gudt i hellige oc wnderlige gierninger) att the wore oc ere for wden all mistancke wære seg: nthen till sckrømpt eller girighedt oc samme hellige mendt haffwe bode bewget o hafft i heffdt oc forswar sãme eiedom gotz oc rente/ ther gwdelige menni-scher haffwe forlagt them oc theris effter-kõmere oc børlige giffwet sckiøt oc affhentt wnder theris eiedom oc forswar them oc theris menige klærckerÿ till eett erligt opholdt oc forstwn hwilckedt som er bestandigt oc grũdhett fasthelige i all low/ natwrlig / scriffte lig/ Men nar her om scal yderмere talis i wor Christelighe troes bekiendilsæ/ tha schwlle i och ther findhe nogher andhen bescheде paa kirckins gotz oc rente.

¶ Framdelis och nar klærcke

rēdtz gotz oc rente ligeruiiſſ klerckene ſelffue/
ere ſwo conſecrerede till gudt/ att the maa ic-
ke ſiden kōme til noghñ leeglig handell eller w-
erdſlig brugelſe/ wdhñ kirckeroffs ſyndt oc fa-
re. Tha wogte ſeg vel huer leegmandt frij el-
ler wfrij/ att handt icke bewaar ſeg mett nog
en kirckelige rentæ/ att the ſchwlle icke giøre
kircke ran oc roff befrøctindis hwerſſ the an-
dett giøre ther fore gudzt ſtraff oc heffñ/ Læſe
ſeg fram krøniker oc hiſtorier/ tha ſchwle the
formerckæ hwore kircke ran oc roff haffwe ic-
ke nogen tiid wæridt wpynte men offte ſaa
ſtraffede oc ſaa timelige her i werden att ſā-
me ſtraff haffwer ragt till theris efterkōmere
offwer fierde eller fempte ſlegt ther wij kūne
her lettelige bewiiſæ hwar wij icke nw haffwe
de till enden mz deſſe gienſwar.

¶ Nar wij oc ſaa finde hwore gwdt haff-
wer pintt oc ſtraffedt the homodt oc forſmæ-
delſe ſom hedninghe haffwe brwget oc giortt
mod hedinſk gwdelighedt/ for war dog bode
falſck oc wrang thet bewiiſis aff thz almene-
lighe ſprock/ ſom ther om i gāmill tiidt war
kalett oc ſagt Awrum Tholoſamināſis.

¶ Thz i oc ſige ſaa offte att mǡge ere fordi
fattige att kirckin oc kirckins perſoner haffwe

gozt oc rente er ſagt wæn allſckiellig ſag ock
ſagen ther till er bode klar oc ſkynbarlig for
(alle

¶ J gāmill tiidt ther kirker oc cloſter byg-
dis oc begaffwedis/ tha wor alle folck riige Luce 6
oc haffde nock ſwo att gwdzt ord war fulkōmz
hoeſſ alle ther ſiiger giffwer oc eder ſcall giff
wiis Men nw twertt emodt ſiiden kirker
oc cloſter nederbrydis beröffwis oc forſtöris
tha forarmis māge oc fattigdom findis i alle
landt/ hwnger oc dirwr tiidt/ ther icke andet
er endt gwdzt plage Uden twill tha will
gwdt eentiidt heffne ſyne tieneris homodt
modt theris woldſmendt/ oc dog ſtraffe thē
oc ſaa wæn the ſeg endt nw bekiende i māge
(ſtöcker

¶ Thi er thz thē oc ſaa raadeligt/ att the
ſee nöye till hwore kirkins rente brwgis ther
the haffwe ihedfot oc forſwar/ oc tencke att
thē tiidt ſcall kōme nar herren worder ſigin-
dis till hwer aff oſſ giör regenſkaff for titt Luce 16
fogedij oc then ſom haffwer mögett anammet
aff hanwm ſögis oc ſwo mögheett kirckins
riigdom att brwge till eett erligt opholdt oc
een tuctig herlighedt om hwer ſömelig er eff
ter ſyn ſtatt giffwe wij magt oc laſte ſoz thz
er icke heller laſteligt hoeſſ erlige oc godhæ
mendt Men myſbrwger them noghen wdt

homodt aarckeløshedt oc andhen syndig och wbørlig handel thet wele wij icke forsware.

¶ Icke kwnne i heller forheffwe eder aff thette støcke trætte/ som hwn waare edert paa fwndt/ men som hwn følger aff næst forschreffne artichel/ saa er hwn oc saa gamble kietteris hadsche klafferii/ som ere Valdensiū ther kalledis Pauperes de Lwgdwno/ Vicleuicorū oc Hwssianorum/ ther for alle aff ett homodigt hadt haffwe mest knwrridtt modt klærckeritz gotz oc eiendom/ oc wdi een partt efftersfwldt nogre gamble kiettere som kallede seg/ Apostolicos/ thet er apostelighe mendt/ Fordi thet som desse sagde om alle christen folck/ sige the om thet blotte klerckerij/ Att inghen kan bliffwe salig/ som haffwer och besidder noghen eindom/ her i werden Men ligerwiiss som edre forfædre samme kiettere/ wnder een sckrømtelig fattigdoms orsage/ stemplede effter godtz och rigdom/ och waare hemelighe penninghe girighe/ swo giøre i och saa/ effther folgindis theris exempill flitteligthe nock/ och fordhi lære i folck att brøffwe andre och giffwe eder.

¶ Men thett førsthe lodhe i edher nøydhe mett een maadhelig ting.

men nw er thet huer aff eder icke nock/ som sex prester künne tilfornet erlige leffwe wdaff·

¶ Tha eders Dalila icke enista som Samsons haffwer ragit eder sin haar vdaff/ men hwn ragher oc dragher eders gandza haar wdaff/ ther wdinden i sckwlde haffwe ethers styrcke. Thz er/ hwn bortstialer/ wndrycker oc forschyder ethers godtz oc pēninge/ oc anden dell hwess i met fornemmde behendighet/ till beggis ethers och ethers børns opholdelsæ kwnne ribbæ oc sckrabe tilsammell. Tha hū befryct ther sig Libellum repudij/ ther ether wisseligen snarligen tilstwnder. Swo i mz blyfell/ spot oc sckiendtzell/ met wnderspottede ansigt som thet tilhører/ oc alrede maa kōme mangestetz sckeedt er sckwlle tha sckillies att. Dog ligewell paa thet sista/ schall hwn mett beggis eders affkomme/ ligerwiis then oude Jezabell sancte Hans omsckriffuer lidæ hwnger oc kwmmer/ sckrig/ modgengilsæ och all forfylgelsæ/ wden i snarligen gøræ plicht oc bood for sig eders store vildfarilsæ. Swo møghett kan Maræ nw meer fortæræ

Judi 16

Apoca 2

(mett synæ hwalpæ/ och end

scall henne tha fattis paa thz stifte.

¶ Then xxiiii artickell.

Inthe ewigt løffte forpligter nogen conscientze oc closterleffnet er fordi eett swiig oc een wilfarilsæ huerckin eensindig mz Christi ler(dom icke heller mz sande gwdelighedt.

¶ Predicanternis Swar.

Thenne artickel bestaa wij oc swo om the løffte som icke ere befeste mz scriften som menige closter løffte ere oc wij bewiiseham wm met sancte powels ordt i Corinthiorū vij oc Galatas v Effter thi Christus haffwer swo fritt oss tha maa wij iw icke holde hans welgierninger saa ringe eller foractelige att wij giøre oss selffwe wfrii igien mett saadane strenge oc ewige løffter oc hwo seg aff wawitighedt haffwer her wdi forseett oc forpligthes

syn samwittighedt/ tha haffuer han giort
modt gudtz befaling/ wedt sancte Powel och
ther fore er han ey plictig till att holde thz.

¶ Prelaternis gienswar.

Er mot thu christen lesere see
en rett ødle slegt/ hui mo vi
icke swo sige/ nar ødle fo-
steri sigis att haffue saadan na-
tur att nar the fødis/ tha dra-
be the syn moder swo vele nw
ẽ fordersiwe oc forstøre closter/ wdi huilcke oc
paa huess kaast oc tæring største parthen aff
eder ere lerde oc opfødde i schulde neppelige
ride swo høge heste som i nw giøre hwar clo-
ster oc clostermendt haffde eder icke framdra-
gett (dess wer att thz schulde nogen tid sckee)

¶ Hwadt giøre i nw andet ẽ wtacknẽmelige
swyn/ endt rifswe hwl paa thũ sæck i ere met-
te wdaff nar i bekiende thenne artichel/ att we-
re aller sandist (som eder poett haffuer sagt)
ther er dog meer løgnactig endt løgen er selff/
paa thz att nar closterleff..et vore forstøris paa

alle steder oc closter nederslagne/ eller forwāledet till ādet werslig brug/ tha schulde i icke mz tiiden trengis till krubbe igien.

¶ Mē aff huadt orme snedt/ i søele slegt thz sigøre/ wele vij nw grātsche oc ransage/ Mett thz første/ forti i kūne icke negte løffters forplictelse/ er heller negte at the schule iw holdis (ther naturin bekiender hørlighet oc are tilstaa/ oc scrifften paa mange steder lær oc vnderwiss) tha forferre oc formilde i edre ordt/ och bekiende artichelen mz saa skiel/ att hā scall wnderstaas om the løffte som icke haffue grūd oc wdspring aff scrifften/ hworedane i sige closterløffte att wære/ oc andre mange theris (lige

¶ Thi formercke wij/ att wdi løffters forpligtilse/ nar the ere dwelige aff børlighe och retsindigge wilckaar/ thett er nar the [illegible] aff gwdtz ordt/ ære i offwer eens att the [illegible] holdis/ thi fattis icke nw andet endt [illegible] hwar closterløffte ære dwelige att be[illegible] [illegible]kaar oc aff scrifften. aff børlighe [illegible]

¶ Thi schwle alle saa[illegible]dane løffte (som hellighe lærere haffwe lenge for[illegible]aridt aff scrifft och scriffthens retsindighe mening/ wære om
then ting/ som

er høwisk/ærlig/dygælig/oc møielig/men
dog icke bwæn/ Saadane ere try løffte som
closterfolck nw almenelighe giøræ/ som æræ
kyschedt/fattigdom/ och lydilse.

¶ Till kyskhedt gaff Christus raadt wdi
the trenne gyldingers historia hoess Matthe Mat 19
wm/ Paulus æffigest i første sendæbreff till/
Corinhter/ Till fattigdom/ ligerwiiss som til
een fulkomelighedtz wey raadde christus 1 Cor 7
thett wnge mennische/ i samme stedt. saa sigi-
dis/ Viltu wære fwlkommelig tha gack oc i Mat 19
kiøb affhendt hwess thw hafwer/ oc giff thet
fattige folck/ oc tha faar thw eiendom i hi-
melin/ oc kom saa oc efterfølg meg.

¶ Saa læse wij att the første christi discipele Act 2 et 4
(ther christendommen war een wng plante)
saalde theris eiendom effter thette christi raat
oc leffde aff en villig fattgidom wdi en meen
lig brugilse/ til klede oc føde/ effter the helli-
ge apostolorū forsiwn for anāmede menighetz
pēnige oc indkomme

¶ Saa raader oc saa christus til lydilse siden Mat 16
hā haffde talet om syn egen lydilse ther schulde
fulkommis paa korsedt/ saa sigidis/ huosom Luce 9
wil komme effter meg hā scal negte oc forsag
ge seg selff oc tage sitt kors oc følge meg forti

till een fulsom fulkomelighedt/ tha er thz icke nock for gudt/ att haffue forsaget eiedom i vdwortis ting ther scheer mz willig fattigdom/ icke heller att haffue forsaget sitt eghitt legōme ther scheer mz kyshedz lyffte vdhn thz sor er ypperst vdi mēnischen oc swo forsagis thet er mēnischens eghē villie hwilcktedt ther scheer mz lydilse/ oc thā besynderlige for closterfolck loffue effter følgendis christi exempil/ fordi christus thē tiid hans hoords dødt oc pine var for

Mat 6 døren tha offaergaff oc oplodt han sin villie till gudt fader mz een alsōstørst fulkōmelighetz lydilse oc badt hannum teccgāge i faadan menig/ men faderr er thz mwelige tha ladt thenne kalck gaa meg forbij mē tha icke som ieg vill men som thu.

Phi 1 ¶ Oc fordi siger paulus att hā var lydig ind till døden/ oc besynderlige till korsins dødt/ som wor thā allersorsmeelige ste dødt/ Oc effther thi att Christus desse tremme lyffte for closterfolck pleye att gøre haffuer icke alsōennste lært oc raadt sine discipele mē haffuer thē oc swo selff holdet Mett hwadt dierffhedt taare i forløbne oc forsoerne mendt tha sige/ att the haffue hwercken grundt eller feste wdi thē

(hellige scrifft

¶ Mē christus haffuer desse ting icke vdtrett

mett saadane vilckaar som the nw brugis aff closterfolck mē gaff ther till raadt ligeruiis som till thz ther er erligt oc møielight oc fordi kan hwer christen oc sckiels mandt her vdaff besinde oc forstaa att closter løffte ere scticke lige oc erlige giorde i thū handell som er høwisk tuckti g/ oc erlig oc møielig dog han er icke buden Mē nar i sige att the ere wmøielige huo for agter oc anseer naturin oc hēnis scrøbelighedt.

¶ Saa ære oc swo gudtz budt wmøielige at holde om mēniscken forladis vnder naturlig magt/ mē bode løffte oc budt bliffue dog icke alsōeniste møielige mē saare lette aff nadens oc kierlighedtz biistandt/ ther icke gierne sønis thī som ere aff een from oc retsindig menig Thz er bōrligt effter sancti pauli raadt/ at huer saa fortrøster seg till gwdt/ att for han haffuer vdi hanū begynt een godt giernig suo vill hā hēne oc fullkomme indtil Jesu Christhi (dag Phi. i

¶ Nw vele vij høre eder bewiisnig/ Then førstē part sige i att paulus bewiiß i Coritiorū vij oc Galatas v Oc om vij forstaa eder rett/ tha mene i desse twēne steder J ere kiøpte for eett wærdt/ bliffuer icke fordi mēnischens træle Oc/ Staar fast / oc lader eder icke forbin

de vnder treldom igien/ forti i vdlegge begge desse steders kraffe oc menig nar i saa sige / effter thi christus haffwer saa friit oſſ / tha maa wij iw icke holde hans welgierninger saa ringe eller foractelige / att wij giore oſſ ſelffwe wfrij igien med ſaadane ſtrenge oc ewige löffter. Hwadt giore dog deſſe ſteder modt cloſter löffte? hwij ſchemme i eder icke att ſette bryller paa ſimpel folckis neſſe med ſaadant ſckalckhedt oc kraagil / ligerwiſſ ſom thu ſchulde aldrig komme ther kan blotte oc bare ſwig oc (bedregerij

¶ Paa the twenne ſteder taler apoſtelin ſkinbarlige om Moiſi low trældom / oc nogre legomlige ceremoniers tyngſill och beſwaaring till hwilcke falſche apoſtele oc predicker (ſoz i ere wdi mange maade) altidt lockede och raadde them ſom wore forſnymen komme vnder then ewangeliſche loffwe / ſom till fornett war berörtt i wortt gienſwar / modt eder ſierde artichel / fra hwilcken trældom och beſwaring ſanctus Paulus lær oſſ paa mange ander ſteder oc ſaa att ware forlöſte / ſiden thette ewangeliſche ſckyn haffwer all werden opliuſt och the Jodiſche figwrer ere krobne i ſkiwl.

¶ Hwadt cloſtermendt findis nw ſom rette ſeg

effter the Jødische Ceremonier. Nar alle nw wiide/ att the ere icke allene døde oc wdwelighe i seg selffwe/ men oc saa alle andre dødelighe/ som them enthen holde eller brwge wdi noger Jøde mening/ Oc fordi er icke closterleffnet Christendõs friihedt modstandigt/ ey heller Christo wtacnemmeligt/ Men the heller twert emodt forde oc fremme Christendoms friihedt/ oc forklare modt Christum een stoer tacknemmelighedt nar thet icke alsõe niste følger hans bwdt men oc hans raadt.

¶ Wij tale eller meene icke nw hworedante closterleffnett er paa manghe stæder/ men hworedant thett burdhe att wære/ och haffwer waridt i gammill tiidt/ Forthi wij agte och ansee closterleffnett aff syn børlighe wilckaar/ och icke ther wdaff att i och edre lige haffwe nogher stwndt leffwet ther wnder i schrømpt wrang gwdelighedt/ och eet lønligt schalchedt.

¶ Closterleffnet er hwerckin dweligt eller wdweligt/ aff folckedt (dog thett haffwer være aff gode mendt) men folck er gott och fromt aff closterleffnedt/ om thett schicker seg effter the godhe wilckaar/ som

ere closterleffnett bode hørlige oc børlige oc
fordi er ette att closterleffnitz icke modstandigt
vor Christen friihedt/ Oc nar christen friihed
som till forn sagt er modt thē anden artickel
er icke ādett endt eett frelse oc een forløsnig/
aff synd thē ewige dødt/ dieffuelin oc Moisi
low giffuen oc giordt formedels Christū/ oc thz
gode bwdschaff som nw kaldis thē euāgelis hē
naade oc troo/ ther icke ādett er (sūmelig att
sige) om vij vele forstaa een retsindig friihedt
endt een naade eller kierlighedt formedels huil
cken aanden haffwer legōmett oc kiødet vnder
lydilse vdi een willig wnderdamghedt/ huem
kan nw sige (wden thē som kiødt oc blodt
haffuer platt forblindett) att closterleffnett
kan thēne friihedt forkrencke forn ødsche oc vn-
dertrade/ oc hēne icke meer/ att sonnere forde oc
framme? oc helst fordi att closter leffnet haff-
wer icke swo māge orsager till att forspilde
friihedt/ foz thz seluoldt seg er myndigt aff een
løsactig willie Thz løffte forthi som noghen
haffuer giort/ oc er hwerckin dødligt eller e-
modt een retsindig tro/ maa inghē bryde for-
(lade eller offuergiffwe

¶ Then fordi som seg forpligter vnder closter
løffte hā giør thz icke aff vanwittighedt som i
klaffere wele sige/ nar hā er kōmen till schiels
alder/ mē aff stoer visdom ther alsomenisthe

findis oc rettelige besidis wdi eet gott closterleffnet/ Een stor part aff the beste oc visiste mendt som Christendömen haffuer hafft siden the hellige apostele ere affgangne/ tha haffue the werdt vnder closterleffnet/ Icke haffwe the heller for giort emodt gudtz raadt/ som i sige/ mē effter gudtz raadt oc mānge aff gwdtz synderlige befaling.

¶ Hwosomhelst forti ther er forplictet vnder löffte/ oc sāme löffte bryder/ forkrencker oc offuertrader/ tha haffuer hā syn fordömmilse for 1. Timo. 5. apostelin siger om the vnge widuer/ ther giffte seg siden the haffde seg mz löffte forpligthz vnder kyskhedtz leffnet.

¶ Thē xxv artickell.

Oc forti schulle alle closter forstöris oc nederbrydis/ oc alle löffte forlösis/ naar the ere saa vgudelige/ att the kwnne inghē forplicte

¶ Predicanternis Swar.

IA saadane wgudelige oc geckelige løffte maa oc schule løsis oc forladis/ effter thi ett geckeligt oc vantroet løffte teckis icke gudt/ Eccle v Mē huadt ther skall ståen bliffue aff saadane store mwre/ som munckene haffue mz løghn̄ opbygt thz staar till landz herrer oc første/ The kūne vell skickis till første christelig brug collegia/ hospitall/ eller anden gwdtz ære/ oc fattige christne menniskers gaffn̄/ saa att man tørff icke forti nederbryde them.

¶ Prelaternis Giensuar.

HEr høre wij nw ett sannt støcke lerdom som er att geckelige oc wantro løffte maa oc schule brydis oc igienkaldis effter gudtz low forti saadan løffte teckis icke gudt Eccle v dog thenne scrifft giordis icke nw behoff nar inghen er swo daarlig att henne negter/ och inghen swo wanwittig/ att iw henne wedt/ Och fordhi schwle wi strax bewijse att closterløffte ere

geckelige oc wantro/ forti thz wor thīn hale for
bwide att følge saadant ett hoffuett. Mē nar
i kwnne thz icke giøre/ tha lode i hoffuedet till
siwie/ oc halen bliffue i barmen igien.

¶ Saadane slange snildt bruger thēne ødele
slegt/ till att dræbe closterleffnet syn moder/
Mē wij ville tha først korteligē beløbe edre e-
wāgelische smycke/ hwar mz i pleie stwndū att
prampere/ thz er klafferij stendt; ordt oc tale/
Oc i sāhedt/ som i paa māge steder giffue till
kiende att i haffwe icke eet enfoldigt øge/ thz
er een retsindig menīg/ saa giøre i thz aller-
mest paa thette stedt/ ther eder poett haffwer
giortt møgett widere/ i sin latine endt eder
dantsche indeholder/ oc haffuer mz faa ordt giff
wett till kiende/ att eder menīg er i trenne mo
de forgifftig/ hwem kan icke først besinde/ e-
dertt hadelige smyger/ nar i sige them haffue
saa kaastelige closter/ att the vdi skiønhedt
oc herligghedt maa seg berømme mz kongelige
(oc furstelige palatz

¶ Mē siger oss dog hwadt synd thet er/ att
gode mendt som bede for all werden natt och
dag/ haffue gode oc stercke steenhwss ther een
tiidt opbygde kūne lenge ware/ Forti hwess
the haffwe andhen herlighedt/ mett hoffer-
dig smycke/ och wnøttig kaast och tæring/.

thet giffue wiſ inghē magt/ Storhedt oc vild
hedt till māge folck oc perſoner haffwer dog
inghē ſtraff/ eller noghē hoffwit laſt/ Ther
neſt ſige i løgnere att the ere medt løghē opbyg
de ſom gott Chriſtet folck haffuer wel willigē
giffuet oc gode helgen till loff oc ære/ opbygdt
oc bekaaſt/ oc māge ere icke allſøeniſte byg
de oc forbadrede aff chriſten furſter herrer oc ride
derſkaff/ mē oc ſaa aff paffuer/ biſper/ oc ādre
kirckins forſtandere/ ther oc ſaa haffue weritt
aff cloſter vdkaarede/ oc wore drabelige mendt
bode aff leffnet oc lerdom/ oc wore for vden al
myſtancke/ wære ſeg enthen om vildfarilſē/
falſkhedt/ ſwig eller bedregerij/ Them anſee
wij/ oc cloſter oc cloſterleffnet effter theris før
ſte begyndilſe oc menig/ oc icke huadt een el
ler ādhē ſom ſtrygger om lande/ haffue bedreff
wett aff wdygdt oc ſkalckhedt/ att nogre ſkal
ke fordragis noget orden oc cloſterleffnet till
ære/ thz er kierligt oc chriſteligt/ mē att cloſter
leffnet ſkall nyde ſkalcke entt er bode whørlig
(oc whøllig

¶ Gwdt er icke forti wredt i thenne tiidt/
att cloſterløffte ere till/ eller vnwinckte ere mun
ke/ mē forti att cloſterløffte icke holdis/ oc mun
cke icke chriſtelige leffue/ ſom theris forfædre
giorde for them/ tha er gudt vredt i thenne tide
os tillſtader att the nw fordufwis/ beroffuis

oc foriagis/ oc ther mz føger sõme foz aff scall
hedt haffwe ther effter lenge bytt/ oc somme
paa mynder hã ther mz till theris eghñ bekiē-
dilse/ som hã best kan aff onde ting wddrage
thz som gott er/ Men theris ondtskaff vill tha
icke orsage att thñ kietterij eller kirkeroff/ som
Jødernis synder haffue platt inthet orsaget/
en thñ Salmanasar/ Nabuchodonosor eller
Sennacherib/ mz andre Jødernis forfølgere oc
forderffuere.

¶ Men thẽne klage om closter bygnīg/ er e-
dre forfædris gamble klage/ thz er/ waldensiũ
wichleuicorũ oc husianorũ/ Till hwess knwr
oc klage/ Thomas waldensis haffwer lenge
siden merckelige oc rũdelige swaride/ i sin siete
bog/ xix titell/ oc cxlix capittell.

¶ Men wij vele eder icke andhñ pyne ønsche
for thette hadt oc thenne affwindt/ en thñ So
crates pleyde att ønsche alle affwindtzfulde
folck/ Thz er/ att i haffde hwndrede øgne i alle
landt oc kwnne saa besee alle closter/ oc tha
schwlde i see eder harm paa mãge closter som
ere skiønere bode mz bygnīg oc rente/ endt the
som i haffwe seet/ her vdi danmarck.

¶ Ther nest scriffue i vare vdi herrens hender
att forandle sãme closter enten till scholer/ eller

till hospitall / eller oc till ãdhñ christelig brw
gilse / Hwem kan icke nw forstaa / att thenne
tale er ey ett forgifftigt smiger / huar mz i ve-
le bedrage christne herrer oc furster bode wdi
kircke ran oc tyrãnij: Ther som the haffde end
selffue opbygdt nogre closter / oc een tiidt skic
kedt oc wiigdt thũ till gudtz loff oc tieniste /
forti the nw höre gudt till aff ett synderligt
wilkaar / tha maa the icke tagis thũ fra vden
tiranniij kirckeran oc roff i huore wstickelighe
mwncke the ere / nar the schule heller om the
ere onde / trengis till att erlige leffue / endt ia-
gis fra closter oc beröffuis fra gotz oc eiendõ;

Hwo som forti vill enthñ bygge scholer /
Prouer 3 eller hospitall / eller giöre noghñ andhñ godt
gierning / han scal effter vijsmandtz raadt byg
oc stiigte aff sitt eghz gotz Saa siger han he-
Prouer 15 dre gudt aff tin eghz gotz / forti som then sam
me siger / Ugudelige mendtz offer ere for herren
Eccle 34 wederstyggelig / Oc vdi Ecclesiastico scriffuis
ther saa

Thñ soz offrer aff vretferdigt hans offir er
besmittet Uretferdige mendtz gaffuer thũ ag
ter icke thñ aller höieste / icke ãseer hã heller the
ris offer oc for theris offers mãgfoldighz vil hã
icke forlade theris synder huo soz giör offer aff
thñ fatigis gotz er ligeruiss soz thã ther offrir

sønen for syn faders ansigt/ Oc forti ere the møgett myndre orsage/ oc møgett meer fortøre gudt/ som mz veldig magt tage closter till sitt eghz behoff oc them forwandle fra gudtz loff oc tieniste oc till ett werdzlig misbrwg/ Oc forlade seg ther wisselig till/ att thet worder icke lenge wpynt enthen paa them eller
thetis

¶ Och hwar the icke røris till affladt aff hedinsche exempel oc sprock om thz Tolosanische guldt/ tha forglēme seg dog icke the exempill som wij læse i then hellige scrifft/ om Achab oc Baltazat/ hwore then ene magtelige tilwelde seg then gode mandtz Nabotz wyngordt 3 Reg 21
Oc then anden drack i sitt gestebudt vdaff the Danie 5
sølff kar och guldkar som hās fader Nabuchodonosor haffde røffuet aff gudtz hwss oc tēpill i hierusalem/ oc besinde well huadt hessn och plage ther effter gick/ Desligest aff andre mānge historier som findis bode i hellige scrifft/ oc andre hellige mendtz bøger.

¶ Oc paa thz siste/ nar i giffue saa skiøling offuer closter/ nogre aff herrene till ett gott behaff huē kan icke forstaa eder hēmelige gerighetz menig om han haffuer ellers enthū syn el ler siel nar i velle wide att herrene kūne thīn icke selff wor alle besidde tha schulle the ede

offuergiffuis till bolig vnder thz skyn at i schu-
le holde ther scholer/ thz er att saa oc lære ther
kietterij/ oc leffwe i syndt oc selwoldt/ vden all
børlig straff tuckt oc ære.

¶ Men hwore kan oc thette være bestādigt
att ther kan stiigtis ny scholer/ oc saa mange
serdelis Nar eder secte haffuer tilfornet for-
dømpt alle scholer/ oc synderlige the store och
beste/ ther oc haffwer m; syn/ skadelige oc
forgiffuige stiidt saa møget bekōmet/ att een
part nw fast forødis oc forderffuis/ saa att
ther fore er alle drabelige konster oc nøttighe
lerdomme forsmaaede oc foractede/ oc ingen
lerdom nw forti ansees/ vden han er vaa vor
groffue oc brede dansche wdsett/ ther saare
ilde befalder seg vdi een blott oc bar historia
endt sye wdi diwbe swencke oc figurlige om-
slag/ som bør scriffthē oc andre konster pleye
(att brwge

¶ Icke er thz heller hwermandtz embede/ att
stigte oc opreyse store scholer/ nar thz hør thē
till/ som ere gantsche Christendoms forstandere
Icke maa heller huer oc een lære vdi obenbare
scholer/ hwadt thē løster/ som i pleye att gjø-
re wdi edre hytter oc wraar/ Men thē bør at
lære fra seg syn konst/ oc ther vdi icke offuer-
trade/ som er aff the ypperste oc beste i samme

129

konst/effter ett langt oc flitigt arbeygde/ som er giordt met ødtwilsæ/ wegt/ oc wmaga/ forsøgt prøffuett oc randsagett.

¶ Thzfor i nw gøre/ oc edre tw eller try aars mesterlinge met eder/ som er/ at i met werdzlig magt beside scholer oc holde weldelighe lerdhæ mendz sæ/ oc ther wdaff leræ oc sigæ hwad e der løster/ haffwer wden tuiffwell warit en stor orsage til then wdygd oc salckhet/ som nw be sidder mange menniskers aar oc conscientzer

¶ Swo siger icke Hieroni till Rusticū monacū hwar han swo sckriffwer. Thw sckalt thet vdi lang tiid leræ/ ther thw sckalt siden leræ fra tig Men i thēne tiid wele i alle ware mesteræ/ før end i bliffwe frōme discipele Oc dog i siwnis at haffwe een christelig metønck offwer the kranckæ oc siwgæ mēnisker/ nar i raade them till godhæ At somme closter sckulle forwandlis till hospitall/ wij tha befrøchte/ at thet er then gamble Jude klaghe mod magdalenam/ nar ther er ett stort wild hoss.

¶ Thet er well ett sckiønt sckyn for simpel folck som icke haffwer lerdt at kende schalckhet/ men wor herre kan tha icke bedragis. J scwlle tha ic ke glēme Jude affgang oc endeligt/ han hengde sig siel/ f o[illegible] brast i tw/ swo att hans indelff wa

welte wdaff hãnwm. Men at eder poett vdi syn latina ydermere end eder dansckre indehol der/ haffwer swo hadzchelige kaldet closter aarckeløsæ bwgescliwll.

¶ Hwem kan icke nw mercke at som andhz møghett/ swo er oc thet sagt aff ett hoffmo- digt teatz oc ett fordømeligt had. Gode clo- stermend eræ ingen tiid orckeløsæ/ oc i blãdt the onde kan dog findis then/ ther swo mø- ghett leert haffwer graffwet/ oc brødt møg paa wognæ/ som encht en same eder poett el- ler nogre aff edert selscaff. I kwnne icke an- dett end ware eder sielffwe ligæ/ oc forti som i eræ aff natwren hoffmodige oc stoltæ/ swo falde eder ord aff mwnden oc swo saaræ spot- telige. I mwæ loffwet at gwdz wredæ i thē- ne tiid haffwer giffuet eder swo stort eet mod at imwæ swo forgewis offwerseckende alle oc swo dierffwelige fordømme alle.

¶ Men som tilfformet sagt er/ wij forsware gerne closterleffnet/ men icke alle clostermend The gode scwlle icke foragtis for the ondhis sckyld/ mē heller scwlle the onde nyde the go de got/ oc wnderdeß læris och vnderwisis/ och icke beklaffis eller offuersckēdis/ thz hører til een retfindig kerlighet. Mē thz er tha icke e-

dert første paaſwnd at beklaffe oc beſckieldhæ cloſterleffnet(wden hweſſ thet er almenligts at alle forløbne mwncke pleyæ ſwo at gøre) Forti Jouinianus/Uigilantius/Lamperius Ualdenſis /Wicleffus/ Hwſſ/ oc andre mange gamble kettere/ haffue thet giordt for eder thet i gerne efterfølge/ icke alſomeniſte wdi thette ſtøcke lerdom/ men oc ſwo i manghæ andre. Eder ganſcke handell forti/ er icke andet end een menge oc een for blending tilhobe kōmen aff ondt oc gott/ thet onde haffwe i draget wdaff gamble ketterij/ oc thet godhe aff gamble hellige mendz bøger. Aff edert eget haffue i plat inthez tillagt eller paafundet vden nogre offwer orde/ ſtorachtighe løgner/ ſckøge ſprock/ oc ſckiendz tale /hwarmett i ſmycke/forbløme glindre /oc amelere eder gāſcke lerdom/ at thet ſcall ſiwnis nytt/ ſom er dog gāmelt oc forſlitt.

❡ Then xxvi Artickell.

HAffwer oc meſter hans tawſøn tiltaget ſig biſcops magt/ att wyæ preſtes oc ſchicke predicanter/ ther nw i blās them bawgis for chriſtelige preſter.

¶ Predicanternis Swar.

Thet klagemol swarer hã svo till/ at hã icke haffwer wigdt pre ster/ thi thett hører gwd till allenista. Men dwelige lerde oc schickelige personer/ haffwer han well forclarit almwgen/ oc aff menige christẽ folckis willia oc begering haffwer han oc andre christne mend/ mett een almẽnelig bøn till gwd oc henders paaleggilsa/ samtøcht them at predicke euangelium/ oc tiena then hellige christne kircka/ met sacramenter oc anden tilbørlig tienista. Oc thet kender han sig at haffwe giordt met christeligt sckiell/ effter Apostelers lerdom oc exempill/ oc met swo møget dess støre sckiell/ at the som thet scwlde giøra/ era forsømelige her wdi.

¶ Prelaternis Geenswar.

Er till haffwe wij trachteritt nogre stycke lerdõme/ for i haffwt wchristelige lerdt/ men nw giffwe i oss orsage till att tala om eder handell och gerning/ wdhi hwilcke endog i møghet negtha oc icke bekende som eder seeda/ nar i tala eet hoss edert selscaff/ oc eet an-

dett forklage hoss the there wiisera och meer forstandige era. Men effter thi at the følghe dog aff ether lerdom nar the retteelighe befindis oc randsagis/ tha wela wij har wdi icke saare bekwmra oss. Oc dog att thette geenswar er wiidelighe nog trachteret emod alla the forsckreffne articla som era fra then twolffta oc till then sextende/ wij wela hanum dog nw kortelige beløba.

¶ Først siger mester hans at han haffwer icke wigdt prester/ oc nar han lader sig at icka forstaa woi mening/ tha wele wij oc swo betala hannum met syt eghet. Wij haffwe thett icke klaget at han wiigde prester/ nar wij wel widha at han thet icke kan gøre om han end gerne wilde/ forti han er icke bisp/ han er icke helder aff then hellige kirckis samfwnd/ men een affsckaaren oc død leem fra Jesu Christi aandelige krop/ thi kan han bedraghe folck ther met/ men prest worder ther icke aff.

¶ Thet haffwe wij forti klaget/ at han dierffwelige oc wraedelige tog sig till then magtt han icke haffde/ och wilde gøre thett han icka motthe oc ey helder burde. Oc thet han haffwer forti giordt/ er syn sckabera ligtt. Een kettera gør en anden/ och ett sckabbitt øg

klaaer eet andet. Men nar i sige at gwd wy-
er allene prester/ tha giffwe i till kende att i
ere saare sckrifftkloge/ oc alting tale aff stor
diwbhet/ ligerwiis som en ting kwnne icke
werckis aff flere sckabere mett atsckillighe
sckiell och wilkaar.

¶ Gwd er then ypperste werckere/ ligher-
wiis som en herre/ mestere och sckabere till
alting/ oc icke allene till syne sacrament. M
bispen er dog en besynderlig tienere till thet-
te sacrament som kaldis wielse/ oc hellighe
bøner oc ønscher met gwdz naffns paakald/
oc henders paalegge/ ere till same wielse ett
redsckaff/ ther nest er gwdz naade sor giffuis
met wielsen same sacramentis retthe fand-
tzwn. Swo ere prester wiigde oc consecrerede
i then hellige kircke siden the hellige apostele
ere affgangne/ som till fornett bewist er. Att
sware besynderlige till thet loff oc priiss som
i giffwe hwer andre/ wdi lerdom/ hellighete
/ dwelighet/ oc schickelighet/ gøris icke nw
behoff paa thēne tiid. At kettere priise kette
re/ agte oc loffwe/ er icke nytt men gāmelt/
och forthi maa then grydhe och hennes laag
well lignis oc ware tilhobe. Quia humiles
habent labra lactucas.

¶ Aa thet fwldkõmelige meene ock tro/ att wden then hellige christen kirckis selschaff oc samfwnd/ findis hwercken hellighet eller du elighet/ ey heller rætt salighetz lerdom/ som ydermere bewiist er wdi wort geenswar till then første artichell. Oc hwar the haffde end warit baade hellighe oc lerde/ the motte icke end tha gøris till presther aff then meenighe mandz willie oc samtøcke/ wden obenbare bi scops wielse som tilfornet bewiist er i wort geenswar mod then trettende artichel. Huar oc er bewiist at i haffwe met eder hwerckẽ ler dom eller exempil enchten aff apostell eller no gre apostelighe mend som ware apostolorum førsthe discipele. Hwercken war Mathias Paulus eller Barnabas/ Timotheus eller Titus/ nogen tiid kallede eller samtøchte aff noger menlighet. Ey helder noger tiid siden/ wden thett haffwer waridt siden samburdt oc stadfest aff christendoms bisper oc forstandere met the wilkaar som tilfornet ere fortalde. Oc aldrig scall thet findis enchten i exem-pill eller christelig historier/ at fra begyndel-sen nogen war agthet oc holden for prest/ w-den han war wiigdt ther till aff en wiigdt oc consecrerit bisp/ wden hwess kettere ha-ffwe sig fordristet aff hoffmod oc tratz till at gøre som the oc nw i wor tiid haffwe giordt

¶ Om thet affgwdij som i skriffwe/ at swo
dane wigde presther aff edær bedrage folckett
wdi effter wor meening/ scwlle i inz tidæ i faa
eet høligt swar/ oc simpell folck een christe-
lig wnderwijsning/ forti the haffue hēne sa-
ræ behoff

¶ Mē hwo som løsther at widhæ hwad hā-
dell thet er at bringe legmend for prester for
i gøre/ tha sckall han findhæ at thett er ingen
ny handell hoss kettheræ/ ther wij kwnne for
In li de prescrip Heretico mercke hoss Tertullianū en gāmell lærefadher
strax effter the hellige Apostelæ/ nar hā sckri-
ffwer hær om i swodan mening. Theris pre-
ste wiigilsæ (siger han om kettheræ) eræ wræ-
deligæ/ løssachtigæ/ oc wbestandigæ/ nw scki-
cke the ther till wngæ christen/ nw them som
henge wti werdzlig forplichtilse/ nw them for
eræ rømbde fran oss/ at the scwlle waræ thē
forbwnden for then æræ them gøris/ forti the
kwnne icke bekōmet met sandhet. Paa ingē
stæd kan nogher sig swo snart forbeddræ som
hoss forrædæræ/ nar thet er en stoer forsckyldig
at ware i blandt them. Oc forti haff we the i
dag een bisp/ oc i morgen en annen. Thē for
i dag er tieneræ/ han er i morgen leseræ Then
som i dag er leegmand/ han er i morgen prest/
Forti hoss them befalis legmend preste embe

dæ. Mwne icke edre preste schick oc tilsæt/ aff swo gammel en mand wiiss oc lerdt i thesse ord formalis met syn retthe farffwe.

¶ Then xxvii Artickell.

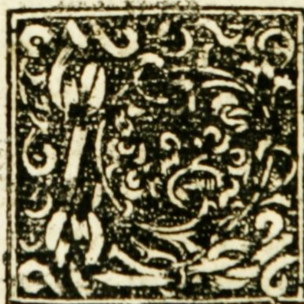
OC haffwe the serdelis i wiborg/ føre band offwer alle them som holdæ/ brwge/ eller høræ messe effther gamblæ christendoms schick oc wanæ/ dog the ere sielffwe bandsette aff kirckins prelater/ keysere och mange christen furster/
Oc haffue the oc suo kaldet hielp aff Borgmestere oc raad/ till at forfølge same band.

¶ Predicanternis Swar.

THer sware the dãnemend aff wiborg swo till. At them trẽnel wndæ wrædelige paa sigis i thenne artickell. Først/ att the scwlle ware bandz mend/ thi aldrig noget christeligt band er offwer them liwst/ for tilbørlig sag/ oc i tilbørlige maadæ. Men the widhæ att alt wrædeligt band er en benedidilsæ for gwd. Mat v. oc Ps c.viij. Icke

haffue the heller bandsæt nogre for høre messe eller paakaldett noger werdzlig magt at forfølge noget band/ som the haffwe god bewiissning paa mz menige byes breff oc segell. Dog bestaa the friit att the haffwe bandsett nogre hardnackede oc wlerde messa presther/ som mett wchristelige messer forhaanede then hellige euangelische lerdom/ oc besckēmedhæ fattige eenfoldige christne. Them effter lang paamyndilse oc christelig wnderwiissning vdi broderlig kerlighet aff scrifften/ haffwe the mz then hellige kirckis atspørilse/ samtøcke/ och beiawilsæ/ wdelwcht aff then hellige kirckis samfwndt/ i wyborg effther Christi lerdom Mat xviii. oc S. Powels exempill i. Timo. 1. swo lenge till the anderledis retthe sig.

Prelaternis Gensuar.

Orthi at ede poett icke alsōeniste i thette swar/ men och swo vdi andre flere/ haffwes sckreffnet noget wiidere end eder dansecke indeholder/ enchten aff eder egen befalning/ eller oc at forløste sig ther met/ oc giffwe till kiende at han kwnne end haffwe meer giordt om thet ware aff nød. Tha scall eder wedes

faris thet same igen/ swo at wore latiniscke swar scwlle oc ware/ oc nw ere paa thenne dag baade wiidere oc rwndere/ end thesse dãske swar wij lade nw førſt wdgaa. Oc thette scall och gøris eder till gode/ att eder handell scall then meenige mand icke blottis for møget/ indtill swo lenge wij see hwore i edher rette oc besinde effter thesse geenswar/ ellers scwlde wij anderledis reedhet i gorde till eder end wij haffwe nw giordt/ oc haffwe i mange støcker meere agtet wor ere oc lempe end eder forsckyldinge. Oc hwar som i haffde icke meer søgtt effter wor forderffwe end wij effter eder/ tha haffde i baade anderledis screffwet oc predicket end i giordt haffwe.

¶ Oc som eder poett nw sckriffwer i thetes swar/ at wij haffwe paa Nyborgs predicanther i wor artichell sckreffwett trēne løgner. Tha giffwe thet swo at wij haffde eder liuget opaa i alle the article som wor anklaghe besswter oc berører/ oc at hwn ware icke for møgett sandt Till deſſ ware wij i thet støcke gierne løgnere/ att i ware christne mend/ aff sind/ sckiell/ oc meening

¶ Swo vele wij dog kortelige beløbe thesse løgner/ om the ere swo vbewisſige for i mene

Mwnne thet ware løgen att Morthen lwter
oc alle hanss tilhengere i lerdom/ sind/ oc me
ning/ er icke rettelige sætt i band? Først er
i aade han oc i oc alle gamble kettheris op-
heffwere/ och ny kettheris paafindere bandz
mend/ aff all sckreffwen low oc rætt før end i
nogen tiid obenbare forkyndis at ware i bād

¶ Ther næst lod Leo decimus then Romere
bisp/ eet hoffwert/ forstandere/ oc dōmere for
then menige christendom/ obenbare forkynde
met sckrifft: offwer eder same band som i wa-
re faldhen wndher/ aff same mage/ som alle
hardnackede ketthere ere wdaff i gāmell tiid
bandsetthe Ther næst lod han føre same bād
met christelige oc børlige wilkaar/ forsckreff-
ne aff Christo oc Paulo/ nar han lod thā ic-
ke bandsetthe før end the een tiid/ anden tiid
oc tredie/ ware then hellige kirckis paamyn-
dilse oc atwardsill offwerhørighe. Forthi / i
oc alle Lwthers tilhengere ware icke allene
paamynthe aff sckreffwen low/ men och swo
aff thet Rhomere sæde/ oc mange christendōs
retsindige lærefeddre/ leffwendis oc dødhe.

¶ Ther næst ere i bādsette for then sag som

effther scrifftthens vnderwiissning/ er en rætte bandz sag. Swo siger Christus hwar hā taler om en broderlig straff. At ther som hwn icke agtis/ tha scall han som straffelig er kyndis obenbare for kircken. Oc hwess han icke tha retther sig oc lyder kirkeen/ thet er christi menighetz samffwndt/ tha sckall man waræ hānwm vbewāridt oc agthe hānwm for een hedning/ oc en obenbare vdædæræ.

¶ Men hwad ketthere haffwe noghen tiid swo møghet forsmaat oc foragtet then gantscke christendom oc christendoms lerdom/ feddre och forstandere/ aposlele/ martires oc confessores/ met hordhet/ vlydilse/ modstand oc fortraadhenhett/ end ædre besværing och forbaandt haffwer giort. Thenne magt haffue forthi the hellighe apostele brwget mod kethere oc them bansett.

¶ Swo sckriffwer Paulus till Timotheum Sōme haffwe oc suo kasthet troen/ vdi hwil- 1 Timo 1
cket tall Hymeneus oc Alexāder ere och swo
beswnden/ ther ieg haffwer forthi antworet T[illegible] 3
dieffwelin/ paa thet the scwlle swo lære att
icke meer bespotthe. Till Dituz sckriffwer han

swo. Een kettheræ (thett er then som er partiisck met tro oc lerdom) een oc anden tiid paamyndt scalt thw fly/ widendis at hwo suodan er/ han er forbristrit. Hwar met apostelē giffwer klarlige till kende/ at wij scwlle waræ een ketthere wbewarit som eet bandz mēniske/ nar han er een oc anden tiid paamynt til bedring oc will dog icke bekende sig.

a Joan 1

❡ Thett same haffwer Joannes oc swo nar han siger/ J hwo som kōmer till eder och fører icke thenne lerdoz (som er en menig christen lerdom) i scwlle icke anāme hānwm vdi edert hwss/ oc icke helse hānwm. Forthi then som helser hānwm/ han er deelachtig vdi hāss onde gerninger/ ther Joannes sielff mz exēpill oc gerning bewiser. Forthi som Policarpus martir oc sancti Joannis discipel haffwer sagt. At ther Joannes euangelista vat kōmen vdi bastwæ hwar Cerinthus ketthere war indhen fore/ tha gick han hiem igen wbadhett oc sagdhe. Ladher oss fly brødre/ att then badstwæ som Cerinthus gwdz oc sandhedz vwen badher wdi/ sckall icke faldhæ opaa oss. Hwar aff wij mercke kwnne/ huore the hellighe apostelæ haffwe altiid handlett met kettheræ.

Eusebi in eccle histo libro 4 ca 14

¶ Men at i ere swodane kettheræ/ om the
haffwe noghen tiid warit till/ hobis oss nw
at ware alle them widerligt som haffwe læst
oc offwerseet met grantsche thesse wore geen
swar. Haffwer forthi noget band warit ret-
thelige oc børlige ffφrdt fra begyndilsen/ w-
den twill tha er thette retthelig fφrdt mod e-
der nar ther var aldrig suo møgett brφdt till
band aff nogre ketthere som i haffwe ther til
(brφdt.

¶ Oc forthi er thet sqwalder oc snack i sige
At Vyborgis kircke (i sculde haffwe sagt sa
tane forsambling) well weed/ at wretferdig
band eller maledidelsæ er een benedidiisæ.
Forthi the stæder som i føre i retthe Mat v.
oc ps c. viii. lyde icke om band/ men om ma-
ledidilsæ oc forfylling mod Christum oc chri-
sten folck/ aff iφder/ hedninge/ oc andre wan
tro mēnischke/ hwordane wii haffwe lerdt att
i eræ/ swo at eder maledidilsæ ther i wanwit
thelige oc wforstandelige kalle band/ er san
delige benedidilsæ/ dog at thet som staar ps
c. viii. er then forrædere Judam besynderlige
anrørendis. Oc hwar thet ware icke ander-
ledis bewiistigt att i vare sandelige i band
Tha gør eder egen handell thet wiiss/ forti i
ere siden faldē aff eet kettery oc vdi eet ander

och affeen wdygd och wdi en andei/ oc end
nw forargis i daglige iw meer och meer som
haardhe halsæ och forstockede hiarter altiid
pleyæ at gøre.

¶ Ther næst sigher eder poett oss at liwgæ
nar wij sighe/ at the oc swo setthe i bandhæ
them som hørdhe then Rhomere messæ. Ha-
ffwe the thet icke giordt om the haffde magtt
at setthe i band/ tha haffwe the met bandhe
icke rettheligh handlett nar them bør en py
næ som ere i same handell met gerning oc sam
tøcke eensindighe och eendrechtighe Thett
giørs icke forthi behoff att setthe oss briller
paa næse Uijtacke gwd at wij kwnne noghz
andet sckønnæ Oc forthi døme wij icke noger
ting effther ord oc talæ alleene/ men och swo
aff handell oc obenbare gerning.

¶ J ginghe till them som i tordhe røre wed
oc badhe met trwff oc formaning/ at the scul
dhe gaa wd aff kircken hwar messæ war hol-
dhen oc sagdis/ forthi the giordhe dødhelig
synd oc bandz gerning om the hørde messæ.

¶ Om messen oc hennis ydermere forklarīg oc meening/ sckall som sagt er omtalis wdi wor christen troes bekendilsæ. Men paa thē swenck eder poett haffwer giortt om then Romere messæ oc førstæ christendoms messebrwg /sckall edher antwordis wdi wore latinsckæ geenswar som wedbør. Nw paa thet siisthæ sige i oc swo ware løghen om then werdzlighe magtt i scwldhe haffwe brwghett/ som wÿ edher paasagde/ ther i met breff oc segel well trøsthe at bewiisæ om behoff giordhis. Kwnne i thet faa besckreffwet/ tha haffwe i gott køb paa bleck ob papyr oc wox vdi Viborg. Sigher oss forthi met hwad magt i haffwe forødt/ messer oc gwdz tienistæ vdi thē gantsche by/ oc fordærffwet icke alsomenisthæ nogre klosther/ men oc swo sogne kircker/ oc nw siden herredaghen er holdhen i Københagen/ oc swo domkircken forsørit ther samestedtz.

¶ Nar i kwnne faa besckreffwet at thettæ er icke giordt/ tha kwnne i gøre oss wiiss/ at edert formaledidede band er icke forswldt mett werdzlig magt oc weldhæ. Wÿ taghe hwercken ordt eller breff mod obenbare handell och gerning. Oc nar then forsambling som i holdhæ oc agthe for Vyborgs kircke er kettersck

met edher oc i met henne/ tha maa hwn huercken bæræ witnisbyrd eller giffwæ breff ther bestandighe scwlle ware/ om the end motthe bære witnisbyrd i theris eghen sag/ som the dog icke mwæ/ nar thett er emod all rætt och scktreffwen low.

¶ Blindhet oss icke forthi swo saaræ/ men retther edher heller sielff met thet snariste/ bodhe mod gwd oc then fattighe almwge ther i haffwe swo schāmelighe bedraghet fra sind oc sckiell/ fra rædhelighet oc salighet/ till at samtøcke the kirckeran oc roff som i giordt haffwe/ ther i kwnne them ingelwndhe tilsthaa oc bestaa enchten for gud eller mēnisckin/ ellers will thet een tiid dyræ nog betalis/ swo at i met tidhen scwlle fornømme/ att inghen ting er swo sand som thette almēnelighe sprock/ Ett ondt raad er syn raadgiffuere werst Mē nar i paa thet siisthe tilstaa/ att i haffwe satt i bland nogre vlerdhe oc hardænackedæ prester

¶ Tha siger oss aff hwad magtt i haffwæ thett giordt/ och hworæ i kwnne thet bestaa/ nar i eræ nw bewiisthæ att ware kettheræ/ om the haffwe noghen tiid waridt till fra be

gyndhilsen/ oc att i eræ forthi wdhen for thē
hellighe kirckæ/ oc ther faræ wild/ nar then
retthe hellighe sandhe apostelighe och meni-
ghæ kirckæ som bewust er wdi wortt geen-
swar till then første artichell kan icke findis
hoss edher/ effther thi inghe aff hennis retsin
dighe wilkaar kwnne findhis wdi edre hyt-
ther. Men nw er hand eet afsckiødt fra chri-
sthen mēnischers samfwnd/ oc eet wdkast aff
oc forwdhen then hellighe kirckæ. Oc effther
thi i eræ selffwe affsckorne/ oc wdkasthe mend
aff same kircke/ hwore kwnne i tha afsckeræ
oc wdkasthe andre? I sandhet icke anderledis
end then som bestedt wæn for eet hwss/ will
then wdsckiwdhe som indhæ er.

☙ Uij tale hær inthett om sckreffwen rætt/
aff kircke eller keyserlow/ nar wij well widæ
at i som obenbare retferdighetz fiendher icke
alsomenisthe forsmaa all kirckelow/ men hwo
re i tilfornet haffwe them obenbare forbrendt
Ladher nw och swo ware/ at i ware end nw
kirckins lēmer oc icke selffwe i bandhæ/ huem
haffwer tha giffwet edher magtt offwer Uy-
borghe presther? eller hwem haffwer giordtt
edher till theris dōmeræ: eller hwem gaff e-
dher rætt oc magt till at handsetthe them.

¶ Oc som i siighe paa theris wegnæ/ hwa-
re thefritt bestaa att the haffwe bandset no-
gre hardenackede oc wlerdhe messæ presther/
som met wchristelighe och vgwdelighe messer
for haanedhe then hellige euangelische lerdō
oc besckēmedhe fattighe enfoldighe christnæ.
Først att sighe/ om thette som sagtt er warœ
baadhe retferdigt oc sandt/ som thet er baa
dhe wretferdigt oc løghenagtigt. Men nar i
haffwe dog inghen magt at bandsetthe/ tha
er iw edhert band vdweligt oc platt inthett/
oc all saghen er baadhe wretferdig oc løghen
actig/ er tilfornet bewiist emod then xix. och
XX. artichell/ och sckall ydhermeræ bewiists
offwer wor christhen troes bekendilsæ.

¶ Vore messer eræ hwercken wchristhelighæ
eller vgwdelighæ/ men aff møghen och stoer
frwcht baadhe christelighe oc gwdelighe. Ic
ke findhis heller i them nogher spott eller for-
haanilsæ emod then euangelische lerdom/ mē
meer then euangelische lerdoms hellige brug
oc dyrckilsæ. Icke ere heller nogre simpell mē
nischer ther offwer besckēmedæ/ men then me
nighe christhen mand haffwer ther aff stoer
fordell oc werdsckyld. Oc er noghen ther o-
ffwer besckēmet/ tha er then besckēmilsæ icke

giffwen/ men taghen aff the ting ſom them
bwrdhe at bekendhe hoſſ gwd met tack/ loff
oc æræ/ ligherwiiſſ ſom the phariſeyer waræ
beſchēmedhe aff the gerningher ſom Christus
giordhe aff ſyn hīmelſcke fadhers befaling.
Om hwilcken beſckēmilſe Christus ſwo taler
Salig er then ſom wdi mig icke beſckemmis. Mat 11
Oc Paulus till the Corinthier. Men wij (ſi-
gher han) predicke Christum at ware korſfeſt 1 Cor 1
iødherne till beſckemmilſæ/ oc the Grecker till
eet geckerij/ men dog them baadhe iødher oc
grecker ſom eræ wdwoldhe/ predicke wij Cri-
ſtum at ware gwdz magt oc wiiſſdom.

¶ The preſther forthi ſom i meene att waræ
bandſetthe/ the eræ icke i bandhe icke ere the
heller wlerdhe ſom i ſighe/ men retthelige vn
dherwiiſthe aff Criſto/ Criſti apoſtele oc hel-
lighe propheter/ ſom haffwe them atwaritt/
at i oc edre lighe forløbne oc forſorne christhen
ſcwldhe forſtøre werdhen i ſyne ſiiſthe daghæ
Oc forthi ware the icke hardenackedhe men
trofaſthe oc waraſſtige mend/ well widændis
thz ſom Criſtus ſagdæ mod falſcke prophether
oc lereræ/ ſor ſculdæ kōme oc beredæ antichriſti
wey/ oc raaddhe them forthi till waraſſtig-
hett/ ſwo ſighendhes.

¶ Then for bliffwer warafftig indtill enden
Mat 24 han wordher salig. Framdhelis nar i forfeyræ edher sag ther met/ at i haffwe holdett oc brwghet i same band at føræ/ eet rætt christelig schick/ oc som i sighe/ them haffwe i band sett effther lang paamyndilsæ och christhelig vndherwiissning i brodherlig kerlighet/ aff scriffthen met then hellige kirckis atspørilsæ/ samtøcke oc beiawilsæ/ forthi the wildhe icke offwergiffwe wildfarilsæ/ oc omkring faldhæ till sandhedtz wey/ oc andhet møghet for bodhe i oc eder poett haffue geckelige scrëffuet

¶ Først/ om i end haffwe holdett i same bād att føræ thette schickæ och manering/ hwatt tha? Mwnne thett haffwe noghett paa sig/ nar i haffwe inghen magtt att bandsetthæ/ Och haffdhe i end magtt/ tha haffdhe i plate inghen sag. Och haffdhe i haffott noghen sag/ tha ware icke same presther aff eder tro eller samfwnd/ icke haffdhe the heller warit/ men i haffwe theris tro baadhe kast och forløbett. Eller hwem haffwer noghē tiid hørtt att Christi apostelæ bandsetthæ iødher eller hedninghe som aldrig anammedhe Christi tro ther the besynderlige predickedæ och lerdhæ.

¶ Swo wele wy ooch grundelighe edher at-
wardsill och paamyndilsæ/ ther i swo kaldhe
Thett som i kaldhe een kerlig och salig paa-
myndilsæ/ thett war icke noghen christhelig
atwardsill eller wndherwiissning/ men thett
war een farlig och syndig frestilsæ/ mz hwil
cken gwd aff syn retferdighe tilladilsæ wildæ
prøffwe oc randsage syne om the vare fastæ.

¶ Forthi thet maa tha kettherij ware till/ 1 Cor. xi
att the som eræ vdwoldhe kwnne obenbaris
blandt edher. Thet war forthi een freesthilsæ
som sagtt er/ icke att the schwldhe forladhæ
wildfarilse oc komme till sandhett/ men meer
att the schwldhe forladhæ sandhett/ och faræ
wild mett edher wdi manghe syndige weyæ
Nar thett er nw bewiist i manghe maadhæ/
och schall yderme[r]æ om behoff gøris/ att een
rætt christhen sandhett findis icke hoess edher
Men hoess oss och then hellighe kircke som
waridt haffwer wdi tro och lerdom retsindig
och eensindig fra the hellighe apostelæ oc ind-
till thenne tiid. Och forthi bwdhe the prester
icke att bandsetthis/ men att loffwis oc prisis
nar the som wittighe slaugher haffwe therris
sthyn till wæntt/ att the schwldhe edre forgiff

magt
hoeß edher/ men hoeß the presther som i band
setthe. Icke er heller folckett christett sor eder
tilhengher/ men kettherskt mett edher och
i mett them. Icke era heller the Swermera i
Vyborg gwdz kircke som i sighe/ men the ere
Satane forsambling/ och een forbandet kircke
som nw er klarlighe bewiist for alle retsindi
ghe lesszera. Och forthi haffwe i hwercken eff
therfwldt Christi eller Pauli exempill i thet
the band att føra som i falschelig sighe.

Ma. 18 ¶ Forthi Cristus bød att then scwldhe set-
this i band/ som effther christhelig atwardsill
wildhe icke lydhe och høra then hellige kircke
Men then som edher forsmaaer oc hører icke/
han forsmaaer icke then hellighe kircke/ men
helffwedis kircke och forsambling. Pawlus
1 Timo 1 deßligest bandsetthe kettherа och sandhedtz
fiendher och modstandhera/ men thesse prester
som i haffwe bandsett/ era icke ketthera/ men
era sandhedtz effthersølgera/ mett retsindig
tro och meening/ och then hellighe kirckis ly
digge och wndherdanighe børn. Thi haffuer
wor artickell icke wblwelighe lwghett som
i edher Poett wblwelighe scriffwer/

men thet ſandelighe fortaldt/ ſom i haffwe w
chriſtelighe oc wraedelighe giordt/ handlet och
brwghet. Oc nar fundamenthet till eder vild
ſatilſæ/ och ſwmmelighe i thenne meening/
at then ſandhe chriſthen kircke findis alſom-
enniſthe wdi edhert ſamſwnd/ mē er ther dog
icke/ ſom er nw alle widherligtt ther theſſæ
wore geenſwar haffwe læſt met een chriſthe-
lig grantſche. Tha mwæ i nw forſtaa/ at eder
maledidelſæ er een ſand benedidilſæ/ oc eder
band at ware een rætt ſalighet/ ther Christus
hoſſ Joannem ſagdhe/ at hanſſ diſcipele ſcul
dhe offwergaa.

¶ The ſcwllæ (ſigher han) foriaghæ edher Joan 19
fra theris ſamfwnd/ thet er/ the ſcwlle edher
bandſetthe effther theris meening/ ſwo att i
ſcwlle ware theris ſamfwnd vwerdighe Mē
mod thet hoffmod oc foragt trøſther han thē
hoſſ Matheum oc Lucam oc ſigher ſwo. Sa
lighe eræ i nar mēniſcher hader edher/ forbā Mat 5
dher edher/ oc forfølgher edher/ fraſckillier e Luce 9
dher/ breydher oc foragher edhert naffn till
ondhe for mēniſchins ſøns ſckyld. Gladher
och frøgdher edher/ forthi edher løn er ſtoer
i hēmelin. Ther gwd werdis at giffwe bode
oſſ och edher (om i ellers wele børlighe om-

faldhe ighen till christendoms samfwnd/ ther wij edher ønschæ offwer alt) formedels syn søn wor herræ Jhesum Christum/ ther for wor sckyld war forbandhett/ spotthett/ oc foragthett/ dog han er welsignett och benedidhet altiid oc ewindelig. Amen.

¶ Ett gott oc nytteligt raad

THet er raadeligt alle gode christne at fly oc scky thesse Lwtheruler/ thett er thesse Lwtherscke kettheræ som wij nw haffwe fanget her i landenæ/ oc kalle sig the Euangelischæ predicanter. Welst forthi/ the eræ bandz mēnische/ oc wælwgtæ fran alle christhen mēnisckis samfwnd/ indtill suo lenghe the gøre plycht oc bood met angher och ruelsæ/ oc taghe orloff aff theris patrone dieffwelen / oc wendæ sig omkring igen till theris gwd oc sckaberæ Christum. Man sckall i sandhet widhe/ at the faræ met inthet andet end løgen oc herrenschedt/ oc giffwe fattige simpele mēnische thū lerdom som er mod gud / mod then hellige sckrifft / oc mod wor hellige christen tro/ som sanctus Gregorius siger om them/ wdi then bog som kallis Moralis Gregorij/ wdi then v. bog/ oc i thet xi. capitill. Ketthere the haffwe thet for cyedom/ at the blendæ thetgode iblandt thet ondæ/ paa

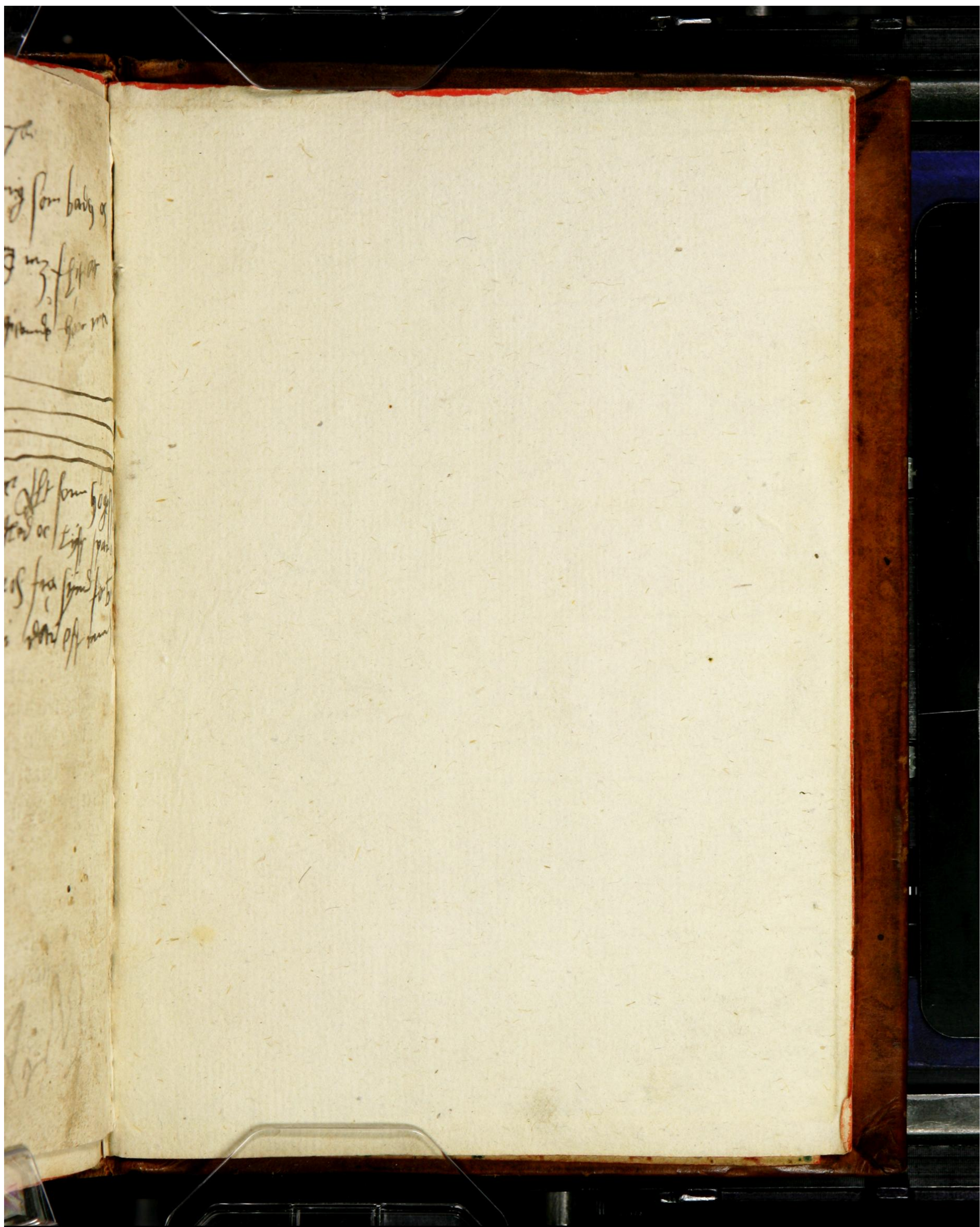
thett att the kwnne beswige them som theris
predicken høre/ sagde the altid wsanningen/
tha bleffue the snart begrebne vdi theris ond
sckaff/ swo at the icke kwnne frēme theris wil
liæ sagde the oc altid sanningen/ tha ware the
icke kettheræ/ men the menge thet gode i blāt
thet onde/ met thett gode drage the folckit till
sig/ oc mz thet onde beswige the oc forgiffue
mange simpele mēniscker/ swo siger han. Mē
then megtighe lærfader sanctus Bernardus
wdi then bog som han sckriffwer effwer Can
tica canticorū siger swo. Kettheræ/ the kwn Sermo
ne icke offwerwindis mett noget gott sckiell/ ne 66
forti at the thet icke forstaa/ icke wele the och
straffis met hellige lerefedris ordt/ forti at the
icke welæ tage wed them/ icke welæ the och
tage wed god wnderwiissning/ forti at the e-
ræ omkring wende fra gwd/ thet er forsøgtt
at the wele heller vdwellie at dø end omkrig
wendis igē/ theris ende er fordømilsæ oc theris
fiistæ er helffuedis ild/ suo siger han. Dog suo
alle gode christne mēnīsche/ beder for them till
gwd/ at han will wndhe them naade oc sind
till een god omkring wendilsæ. Men wele the
forherdis i theris ondsckaff/ tha bliffuer there
løn thz for staar fiirst i Pater noster/ thett er
Altt ondt Amen

¶ Per d. P. A. M. d. xxxiij

[illegible]

Fader wor udi himmerig som bades os
leffwe christelig oc dig m[ed] flit at
holde paa wor broder gierende hwor wi
gif [illegible]

Kyrie gud fader aff som høgeste
trøst [illegible] est wor glæd oc tiff spar os
[illegible] beware os fra sind forbin
dig [illegible] Christi [illegible] est [illegible]

rest 13.11.86 eget B.B

